ШТОТЫДНЁВАЯ
ГРАМАДСКА-АСВЕТНІЦКАЯ
ГАЗЕТА

КУЛЬТУРА

№ 43 (356)
14 — 20 лістапада
1998 г.
КОШТ
4500 РУБЛЁЎ

Вялікае перасяленне Вялікага тэатра Стар.3

Палец Абдулава Стар.3

"Круглы стол" "К" — у Гродне Стар.7—10

Стар.6,11

Дыялогі з замежжам Стар.12—13

Трыяда ў імя Пушкіна Стар.14

Дык хто ж забіў Пэна? Стар.15

Нябёсы Жана Марэ Стар.16

У які ўжо раз здзіўляюся дальнабачнасці вялікага Шэкспіра, які напісаў бессмяротныя творы "на ўсе часы і для ўсіх народаў". А ягоны сакраментальны выраз, што "ўвесь свет — тэатр, а людзі ў ім — акцёры" хіба не падыходзіць да сённяшняга культурнага жыцця Беларусі? Асабліва, да тэатральна-фестывальнага руху. Дзесяць дзён таму адышоў у гісторыю I фестываль творчай моладзі тэатраў драмы і лялек. І зноў зазіхацела яшчэ адна зорка ў сузор'і фестывальных сталіц — Бабруйск. Тут з 19 па 22 лістапада на сцэне Магілёўскага абласнога тэатра драмы і камедыі пройдзе фестываль нацыянальнай драматургіі, і гледачы ўбачаць спектаклі, пастаўленыя па п'есах В.Дуніна-Марцінкевіча, Е.Міровіча, А.Паповай, А.Дударава... З гэтай нагоды прапануем увазе чытачоў гутарку з галоўным рэдактарам аддзела тэатра Міністэрства культуры Вацлавам ВАЛАДЗЬКО.

— Сёлета тэатральная грамадскасць краіны была сведкай альбо ўдзельнікам шасці тэатральных фестываляў. Многія з іх ужо набылі сваю гісторыю, сталі традыцыйнымі. Але не нараджалася сярод традыцый тая, што павінна была б стаць у шэрагу іншых першай. Гаворка ідзе аб фестывалі нацыянальнай драматургіі, які ўсё ж такі прабіў сабе дарогу...

— Ідэя правядзення такога фестывалю ўзнікла далёка не сёння. Больш за тое, у свой час яна нават была ажыццёўлена, але замацавання, на вялікі жаль, не атрымала.

Адбылося гэта ў тыя часы, калі паняцці "нацыянальны тэатр", "нацыянальнае адраджэнне" пажадана было не ўжываць. Фестываль нацыянальнай драматургіі нарадзіўся ў 1986 годзе на базе тэатра імя Я.Коласа і называўся

Дык як адбіраліся спектаклі да гэтага фестывалю?

— Для адбору пастановак Аргкамітэт стварыў невялікую экспертную групу. Галоўным крытэрыем пры адборы, безумоўна, была якасць спектакляў. Думалі мы і аб тым, каб зняць папрокі, што возім з фестывалю на фестываль адны і тыя ж работы ці тэатры, што прадстаўляем пастаноўкі аднаго ці двух аўтараў. Рэпертуар складаўся і такім чынам, каб было цікава не толькі вузкаму колу спецыялістаў, але і шырокай публіцы. У выніку ў афішу ўвайшлі сем спектакляў, сцэнічны ўзрост якіх складаў не больш за 3 гады. На наш погляд, гэтыя пастаноўкі прадэманструюць асноўныя творчыя працэсы і тэндэнцыі, што адбываюцца зараз у тэатры і драматургіі. Спадзяюся, што фестывальныя паказы будуць жаданымі для гледачоў горада, бо выступленні ў Бабруйску сталічных тэатраў — з'ява даволі рэдкая. Ды і калегі тэатра імя В.Дуніна-Марцінкевіча з іншых абласцей бываюць у Бабруйску таксама не часта.

Рыхтаваўся для ўсіх і яшчэ адзін сюрпрыз — паказ п'есы беларускага драматурга С.Кавалёва "Змучаны д'ябал" у пастаноўцы Люблінскага драматычнага тэатра з Польшчы. На жаль, ён не адбудзецца з-за фінансавых праблем. Але, як кажуць, няма нічога незаменнага: у фестывальную афішу ўключана пастаноўка "коласаўцаў" "Марлен, Марлен..." па п'есе маладога беларускага драматурга Дзмітрыя Мінчонка. Дарэчы, ён не мінчук, а віцябчанін.

— А ці многа добрых пастановак па п'есах нашых аўтараў, што маглі б трапіць на фестываль, засталіся па-за ягоным "бортам"?

— На такое пытанне адказваць заўсёды цяжка, бо калі адказ станоўчы, адразу нібы ўзнікае канфліктная сітуацыя. Таму скажу так — гэты фестываль, трэба спадзявацца, не апошні. І калі б была пастаўлена задача сфармаваць са спектакляў, што засталіся па-за "бортам", яшчэ адзін фестываль, гэта зрабіць было б не цяжка.

(Заканчэнне на стар. 2.)

ГЕРАІНЯ ІМПРЭЗЫ — НАЦЫЯНАЛЬНАЯ ДРАМАТУРГІЯ

"Беларускі тэатральны фестываль". Ставілася за мэту сабраць разам і паказаць грамадскасці лепшыя спектаклі па п'есах сучасных беларускіх аўтараў.

Фестываль прызналі няўдалым, а галоўным вінаўнікам усяго была аб'яўлена недасканалая драматургія. Мне, як аднаму з ініцыятараў гэтага мерапрыемства, моцна дасталося ад беларускай тэатральнай крытыкі і нават раскрытыкаваў мяне саюзны часопіс "Театральная жизнь". Ахоўнікі эталонных узораў савецкага тэатра так напужалі арганізатараў "Беларускага тэатральнага фестывалю", што на момант яго наступнага правядзення спектаклям па п'есах беларускіх аўтараў стала адводзіцца ўжо роля невялікага дадатку да асноўнага рэпертуару. Такая тэндэнцыя замацавалася на доўгія часы.

Але давайце вернемся ў наш час. Сёння фестываль нацыянальнай драматургіі на парозе свайго адраджэння. Гэта трэба вітаць і за гэта трэба дзякаваць, перш за ўсё, кіраўнікам Бабруйскага гарвыканкама, Магілёўскага аблвыканкама і тэатру імя В.Дуніна-Марцінкевіча, якія вельмі зацікаўлена і адказна паставіліся да ідэі яго правядзення.

— Сённяшняя тэатральная імпрэза праводзіцца напрыканцы года, пасля шэрагу тэатральных свят, якія адбыліся. Лепшыя спектаклі па творах беларускіх драматургаў ужо былі паказаны там.

№ 43 14 — 20 лістапада 1998 г.

Анкета "Культуры" напярэдадні XVI з'езда мастакоў Беларусі

ЧАГО ЧАКАЦЬ І ШТО РАБІЦЬ?

24 — 26 лістапада адбудзецца XVI з'езд мастакоў Беларусі. Яго правядзенне супала з юбілейнай датай у культурным жыцці краіны — 60-годдзем утварэння Беларускага Саюза мастакоў (снежань 1938 года). Таму першы дзень з'езда будзе прысвечаны менавіта гэтаму ўрачыстаму святу, на якое запрошаны ўсе сябры творчай арганізацыі, пачынаючы ад ветэранаў Саюза "аксакалаў" і заканчваючы маладымі мастакамі "прызыву" 1997 года.

Напярэдадні з'езда газета "Культура" вырашыла наладзіць бліц-інтэрв'ю з некаторымі мастакамі розных творчых накірункаў і светапоглядаў. Мы папрасілі іх адказаць на тры пытанні:

1. Чаго вы чакаеце ад XVI з'езда мастакоў Беларусі?

2. Якія, на ваш погляд, перспектывы абнаўлення Беларускага Саюза мастакоў у новых сацыяльна-эканамічных умовах?

3. З якім кіраўніцтвам вы звязваеце магчымасць паляпшэння арганізацыйна-творчай дзейнасці БСМ?

Уладзімір УРОДНІЧ, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, жывапісец:

1. На з'езд вялікіх спадзяванняў не ўскладаю, бо выкананне яго рашэнняў мала залежыць ад саміх сябраў БСМ. Аднак ад цяперашняга, XVI з'езда ў мастакоў пачнецца адлік часу, які вызначыць пераход нашай цывілізацыі ў трэцяе тысячагоддзе. І першае, што б мне хацелася, гэта захаваць нашыя адметныя традыцыі ў культуры і мастацтве, якія б "не змазаліся" пад націскам розных палітычных цунамі. Хацелася б перажыць усе цяжкасці і нягоды "дзікага рынку", пры якім мастакі апынуліся на ўзбочыне. Мяркую, што гэтыя пытанні паўстануць на з'ездзе ў першую чаргу.

2. Лічу найпершай справай — аднавіць дзяржаўную і сацыяльную замову на стварэнне вырабаў выяўленчага мастацтва. Неабходна прыкласці ўсе высілкі, каб не развaліць ушчэнт нашу творча-вытворчую базу і разам з інстытутамі дзяржаўнай улады вырашыць праславутую праблему падаткаабкладання. Узаемастасункі БСМ з абласнымі цэнтрамі, з так званай перыферыяй — таксама адна з важных праблем. У даперабудовачны перыяд мы мелі цікавыя напрацоўкі у гэтым плане, але ўсеагульны фінансавы развал разбурыў гэтыя ініцыятывы. Тое ж датычыць і вясковых карцінных галерэй, і пытанняў эстэтызацыі навакольнага асяроддзя шляхам комплекснага мастацкага афармлення гарадоў і вёсак. Безумоўна ж, патрэбныя сумесныя акцыі БСМ і аблвыканкамаў. У гэтым працэсе правафланговымі цяпер з'яўляюцца магіляўчане і віцябчане. Значыць, нешта мы ўсё ж можам рабіць? А яшчэ хочацца, каб нашыя вернісажы часцей наведвалі кіраўнікі дзяржавы, і разам з імі мы маглі б аналізаваць і вырашаць праблемы стану і развіцця нацыянальнага мастацтва...

3. Вопыт сведчыць, што праца БСМ заўсёды ідзе па тых прынцыпах, якіх прытрымліваецца кіраўнік творчай арганізацыі як у сваёй асабістай творчасці, так і ў сваёй грамадзянскай пазіцыі. Асабіста я з'яўляюся мастаком, які схіляецца да фігуратыўнай карціны і пленэрнага жывапісу. Перакананы, што менавіта твораў такога плана чакаюць ад нас людзі. І, натуральна, я жадаў бы бачыць такога старшыню Саюза, які б перажываў за аналагічныя праблемы больш востра, чым, скажам, учора.

Анатоль ОТЧЫК, жывапісец, старшыня Гомельскай абласной арганізацыі БСМ:

1. Спадзяюся, што з'езд дасць больш правоў абласным арганізацыям, бо пры разглядзе вытворча-творчых пытанняў узнікаюць пэўныя супярэчнасці паміж рашэннямі Рады БСМ і мясцовых праўленняў Саюза. Напрыклад, цяперашняе становішча — адсутнасць кантролю за працай нашага камбіната "Мастацтва" з боку абласнога праўлення — лічу ненармальным. Кантраляваць яго дзейнасць непасрэдна з Мінска — немэтазгодна.

2. Цяжка сказаць. Усё будзе залежаць ад эканамічнага стану нашай дзяржавы.

3. Я — за таго кіраўніка Саюза, які не на словах, а на справе будзе ўсяляк падтрымліваць абласныя арганізацыі БСМ.

Віктар ГАЎРЫЛАЎ, мастак дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва, педагог, кандыдат мастацтвазнаўства:

1. Я — аптыміст. Ад з'езда чакаю разумнай і рэалістычнай праграмы, накіраванай на адраджэнне нашага нацыянальнага дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва, усяго таго лепшага, што было раней і што было страчана з розных прычын на шляху да цяперашняга стану. А падставы для такога адраджэння ёсць. У нас сёння створана шырокая сетка вышэйшых і сярэдніх мастацкіх навучальных устаноў, дзе рыхтуюць прафесійныя кадры. Менавіта яны закліканыя ператварыць наша грамадства ў эстэтычным плане. Іншая справа, што яны мала запатрабаваны дзяржавай... На з'ездзе павінна паўстаць гэтае пытанне...

2. Я веру ў перспектывы абнаўлення нашага Саюза. Пры ўмове, калі дзяржава зразумее не толькі ўласна эстэтычную значнасць нашага мастацтва ў краіне і свеце, але і эканамічную мэтазгоднасць прафесійнага, прамысловага і народнага мастацтва. Безумоўна, Саюзу трэба распрацаваць стратэгічную культурна-сацыяльную праграму. Веру, што будзе створаны і нацыянальны музей дэкаратыўна-ўжытковага і прамысловага мастацтва.

3. У новым кіраўніцтве павінны быць разумныя людзі, якія могуць вырашаць злабадзённыя праблемы Саюза і менш за ўсё дбаць пра ўласны дабрабыт.

Эдуард АСТАФ'ЕЎ, скульптар:

1. Ад з'езда я нічога асаблівага не чакаю. Аднак хацелася б, каб з'езд кансалідаваў нашыя творчыя сілы. Бо мы сёння вельмі раз'яднаныя, кожны сябар БСМ жыве нібыта паасобку. Раней так не было...

2. Талент і энергія ў беларускіх мастакоў ёсць. Аднак іх магчымасці напоўню не рэалізуюцца. А творчы патэнцыял у нас магутны. Толькі адных выстаў па краіне адбываюцца сотні! Скажу пра сябе. У 1997 годзе я стварыў дваццаць скульптурных твораў, сёлета — трынаццаць; за апошнія гады наладзіў тры свае персанальныя выставы. Ці мог я марыць пра гэта раней? Не. Памятаю, хацеў зрабіць выставу да свайго 40-годдзя, але мне сказалі: малады яшчэ. Безумоўна, шкада, што сёння многія мастакі больш працуюць для замежжа, чым для сваёй радзімы, але гэта ўжо асобная тэма. Хацелася б, каб наша дзяржава ішла нам насустрач і каардынавала ўсе нашыя творчыя высілкі; каб зноў з'явіліся сацыяльныя замовы на станковыя і манументальныя творы. Бо ў тым жа Мінску мала што змянілася за апошнія гады ў плане скульптурнага афармлення навакольнага асяроддзя...

3. Старшыня БСМ павінен валодаць не толькі вопытам, дзелавітасцю і арганізацыйным талентам. Ён павінен быць творчым аўтарытэтам, праваднікам нашых ідэй, каб "не цягнуў пад сябе", а душой "хварэў" за агульную справу...

Іван КЛІМЕНКА, мастак-жывапісец:

1. Ад з'езда нічога не чакаю. Акрамя асабістых сустрэч з мастакамі-калегамі... Гэта добрая нагода.

2. Як бы цяжка ні складваліся абставіны ў жыцці сённяшняга Саюза мастакоў, трэба разумець, што творца, з прычыны аб'ектыўнай адасобленасці творчага працэсу, заўсёды робіць крокі да таварыстваў і аб'яднанняў. Імпрэсіяністы, перасоўнікі, "фавісты", "бубнававалетаўцы", "мирискусники", "ахровцы", "голуборозовцы" — іх безліч... Безумоўна, агульны ўздым і каласальны паварот тварам да нацыянальнай культуры наўрад ці магчымы, але хаця б дзеля асобных крокаў на шляху да гэтага варта працаваць...

3. На чале Саюза хацеў бы бачыць вядомую творчую асобу. Асобу, здольную "ўзважыць" і ацаніць творчы патэнцыял кожнага сябра Саюза. Асобу, якая змагаецца за інтарэсы кожнай індывідуальнасці ў агульным катле сённяшніх груповак, аб'яднанняў і секцый.

Уладзімір ЗІНКЕВІЧ, жывапісец-манументаліст, дацэнт БелАМ:

1. Ад з'езда, перадусім, чакаю праграмы фармавання маладзёжнай палітыкі. Фармаванне будучыні маладых мастакоў, а, значыць, і будучыні ўсяго нашага нацыянальнага мастацтва. Мне як загадчыку кафедры манументальна-дэкаратыўнага жывапісу Беларускай акадэміі мастацтваў гэтыя пытанні асабліва блізкія. Вырашэнне "маладзёжнай" праграмы ўключае і супрацоўніцтва Саюза мастакоў з усімі творчымі ВНУ, з дзяржаўнымі структурамі, а таксама каардынацыю працэсаў, звязаных з эстэтызацыяй грамадскага асяроддзя і выхаваннем асобы. Карацей, умацаванне Веры ў сваю працу.

2. Павінна быць сфармавана дзяржаўная палітыка ў адносінах да творчай працы мастакоў. Саюз мастакоў, у сваю чаргу абавязаны шукаць новыя формы стасункаў з замоўцай, на практыцы пераконваючы і даводзячы значнасць і важнасць творчага працэсу.

3. Сярод кіраўнікоў Саюза бачу людзей, якія страсна любяць мастацтва і змагаюцца за яго. Гэта блок мастакоў-прафесіяналаў і эканамістаў-прафесіяналаў, якія ведаюць, што і як рабіць.

Уладзімір ЧАРНЫШОЎ, мастак тэатра і кіно, галоўны мастак Дзяржаўнага акадэмічнага Рускага драматычнага тэатра імя М.Горкага:

1. Чакаю, каб мае калегі прыйшлі на з'езд здаровымі і з бляскам у вачах. Каб з'езд вызначыў штогадовую цвёрдую квоту на размеркаванне творчых майстэрняў. Іншымі словамі, каб не парушалася законнасць пры размеркаванні майстэрняў. Хачу ўнесці прапанову — пра стварэнне секцыі мецэнатаў-спонсараў пры БСМ, якая б складалася як з прыватных асоб, так і з асобных фірм (з дазволу дзяржаўных структур).

2. Трэба вярнуцца да таго добрага, што было раней, гэта значыць, да больш шчыльнага адзінства сяброў Саюза. Часцей наладжваць сумесныя пасяджэнні секцый, сумесныя выставы, пленэры, творчыя семінары. Адрадзіць дзяржаўныя дамовы з мастакамі. Пабудаваць Дом творчасці, у тым ліку і для мастакоў тэатра, кіно і тэлебачання. Пералік жыццёва важных для мастака задач можна працягваць.

3. Я бачу каманднае кіраванне Саюзам, а не аднаасобнае, гэта значыць, "тандэм па-кітайску". У перыяд паміж з'ездамі Саюзам павінны кіраваць два чалавекі: адзін займаецца стратэгічнымі задачаміі творча-вытворчай дзейнасці, другі — выканальнік, які мае памочнікаў — юрыста, эканаміста і адказнага камісара па выставачнай дзейнасці. Праз пэўны перыяд яны мяняюцца месцамі і працягваюць працаваць. Безумоўна, для такой структуры трэба ўнесці адпаведныя папраўкі ў Статут БСМ.

ГЕРАІНЯ ІМПРЭЗЫ — НАЦЫЯНАЛЬНАЯ ДРАМАТУРГІЯ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1.)

— Прашу прабачыць мне не зусім святочнае пытанне, аднак — ці не занадта многа ў нас сёння тэатральных фестываляў?

— Лічу, што не! Асабліва ў сучасных умовах, калі тэатры рэзка абмежаваныя ў гастрольнай дзейнасці. Іншая справа, што фестывалі не павінны паўтараць адзін аднаго, мець сваю яркую творчую адметнасць. Вось тады не ўзнікне пытанне — ці не замнога?

— Ва ўсіх фестывальных імпрэзах, што адбываліся ў нас, Міністэрства заўсёды выступае адным з іх галоўных заснавальнікаў і арганізатараў. Гэта прынцыповая пазіцыя Міністэрства?

— На пэўным этапе развіцця фестывальнага руху інакш было нельга. Але на сёння большасць фестываляў ужо моцна стаяць на сваіх нагах і здатныя выпраўляцца ў творчае плаванне самастойна. Гэта, мяркую, толькі б дапамагло ім хутчэй набыць сваю індывідуальнасць. Што тычыцца Міністэрства, дык яно, на маю думку, сёння магло б сканцэнтраваць свае намаганні на арганізацыі буйнога міжнароднага фестывалю і месцам правядзення яго абавязкова выбраць сталіцу. Чаму сталіцу? Таму што з 1991 года ў Мінску не адбыўся ніводны маштабны міжнародны тэатральны фестываль у жанры драматычнага тэатра. Мы павінны клапаціцца аб умацаванні культурнага іміджу Рэспублікі Беларусь у свеце, а ў гэтай справе пераважная роля сталіцы — бясспрэчная.

Мяркую, што пад пастаянным патранажам Міністэрства павінен быць і фестываль нацыянальнай драматургіі, бо ён па сваім духу і значнасці з'яўляецца адным з выразнікаў галоўных накірункаў нацыянальна-культурнай палітыкі дзяржавы. Усё гэта, зразумела, не разбурае тую структуру тэатральных фестываляў, якая ўжо склалася, а толькі ўдасканальвае і дапаўняе яе.

— І апошняе. Як арганізатары фестывалю нацыянальнай драматургіі фармулююць яго асноўныя мэты?

— Мне бачыцца гэтае свята як агляд творчых магчымасцей беларускага тэатра і сучаснай драматургіі. Хацелася б, каб ён паспрыяў змене адносін нашых тэатраў і рэжысёраў да беларускай драматургіі, каб яны верылі ёй і звярталіся да яе. Гэтая тэатральная імпрэза павінна прымусіць задумацца і ўключыць у новы мастацкі працэс, зразумела, і нашых аўтараў. Бо беларускі тэатр без сваёй роднай глебы — не нацыянальны тэатр, а нешта зусім іншае.

Дарэчы, разгляду стану сучаснай драматургічнай творчасці, праблемам яе ўзаемаадносін з тэатрам будзе прысвечана навуковая канферэнцыя, што пройдзе ў межах фестывалю. Да ўдзелу ў ёй запрошана вялікая група драматургаў, рэжысёраў, тэатразнаўцаў, а таксама іх калегі з Расіі і Украіны.

Наш кар.

ДАЖЫЦЬ БЫ ДА ПЕРАЕЗДУ?

На працягу 12 гадоў стаіць пытанне аб закрыцці Тэатра оперы і балета на рэканструкцыю і рэстаўрацыю. Нарэшце падрыхтаваны адпаведны праект, у студзені наступнага года будзе абвешчаны тэндэр на вызначэнне генеральнага падрадчыка. Праект прайшоў экспертызу. Новае месца жыхарства тэатра — Палац Рэспублікі. Перасяленне плануецца распачаць у трэцім квартале наступнага года. Наколькі ўтульна будзе пачуваць сябе тэатр пад новым дахам — гэта асобная тэма. Мы неаднойчы звярталіся ў сваіх публікацыях як да творчых, так і да арганізацыйна-матэрыяльных праблем Тэатра оперы і балета, якія падаваліся нам найбольш важнымі і надзённымі. Наш жа сённяшні аповед аб тым, якімі клопатамі жыве сусветнавядомая культурная "візітоўка" краіны напярэдадні "вялікага перасялення".

Кажуць, даўным-даўно савецкія хакеісты трэніраваліся без ніякіх абарончых "прычындалаў", толькі канькі ды клюшка, і ў выніку лёгка выйгравалі міжнародныя чэмпіянаты. Сёння беларускія артысты оперы і балета, здаецца, чымсьці нагадваюць тых хакеістаў. Ды толькі спартанскія ўмовы, у якіх яны вымушаны "трэніравацца", наўрад ці садзейнічаюць павышэнню ўзроўню іхняга майстэрства.

Калі я ўпершыню паглыбіўся ў закулiснае жыццё Тэатра оперы і балета, мне падалося, што я патрапіў у іншы, паралельны свет, дзе не было нічога агульнага са святочнай атмасферай спектакля. Упэўнены, калі б такія экскурсіі культываваліся сярод гледачоў, іх апладысменты і крыкі "брава" падчас спектакляў гучалі б значна мацней.

Ад працоўных памяшканняў оперных спевакоў — грымуборных, харавых класаў — павявае няўтульнасцю. Верхнюю вопратку ў цяперашні дажджлівы час артысты вымушаны складваць у тым жа пакоі, дзе і адбываецца рэпетыцыя. Імгненна распаўсюджваецца вільгаць, што вядома, не лепшым чынам адбіваецца на галасавых звязках.

У такіх жа невясёлых умовах існуе і тэатр балета. Увогуле, адзіная яго перавага перад оперным у тым, што ён збірае поўную залу гледачоў, а кошт квіткоў на яго спектаклі, ад продажу якіх у першую чаргу залежыць прыбытак тэатра, значна вышэйшы. "У нас спецыфічная публіка, — тлумачыць намеснік дырэктара тэатра оперы Алена Яскевіч. — Гэта, як правіла, работнікі культуры, мастацтва, пенсіянеры, фінансавае становішча якіх агульнавядомае. І калі мы павялічым кошт на квіткі, яны проста не змогуць нас наведваць". Каб дапоўніць фінансавую карціну тэатра оперы, зазначу, што валюту, якую тэатр зарабляе падчас замежных гастроляў, можна абмяняць на рублі толькі па курсе Нацбанка. А па безнаўным разліку у магазінах немагчыма набыць тую ж лямпачку для свяцільні.

Але навошта, здавалася б, нешта самастойна набываць, калі ў 1996 годзе ў структуры гэтай культурнай установы з'явілася творчае аб'яднанне, прызначанае ў першую чаргу для таго, каб вырашаць гаспадарчыя пытанні абодвух тэатраў і тым самым даць ім магчымасць спакойна займацца творчасцю? Няўжо атрымліваецца, што пад адным дахам існуюць тры асобныя адзінкі, кожная з якіх клапоціцца пра сябе?

На якія ж мэты выдаткоўваюцца сродкі, што Міністэрства культуры выдзяляе творчаму аб'яднанню, і чым увогуле гэтае аб'яднан-
н е займаецца?

— Наша галоўная задача на сённяшні дзень — падтрымліваць будынак тэатра ў эксплуатацыйным стане і забяспечваць усе тэхнічныя ўмовы, неабходныя для пастаноўкі спектакляў, — кажа намеснік дырэктара па гаспадарчай частцы Віктар Анціпаў. — Сам будынак ужо даўно дыхае на ладан. На гэты год Міністэрства выдзеліла на капітальны рамонт тэатра 1 мільярд 850 мільёнаў рублёў. І літаральна на днях выдзелена яшчэ пэўная сума грошай...

Як расказаў В.Анціпаў, дахавае крыццё, усе латы і кроквы не на жарт падгнілі. Амаль штодзень то тут, то там з'яўляюцца новыя дзіркі, праз якія струменіць вада. З гэтай бядой даводзіцца змагацца дзедаўскім спосабам; расцілаць на гарышчы вялізныя кавалкі поліэтыленавай плёнкі, а потым зліваць ваду. Зусім нядаўна моцны парыў ветру сарваў з верхняга купала некалькі жалезных лістоў, утварыўшы яшчэ адну "дзірачку" плошчай у 40 квадратных метраў. На тое, каб яе залатаць, спатрэбілася 100 мільёнаў рублёў. А ўвогуле, за гэты год дах "з'еў" каля 300 мільёнаў. "І гэта, — сказаў мой суразмоўца, — дробязі ў параўнанні з тым, у якую каляпічны "ўляцелі" 9 аварый у сістэме каналізацыі і цеплаcетак. У падвале мы замянілі ўсе водаправодныя трубы — 800 метраў, — якія за паўстагоддзя эксплуатацыі літаральна спарахнелі. Зрабілі поўны рамонт і электраабсталявання сцэнічнага комплексу, што абышлося нам прыкладна ў 600 мільёнаў. Аднак усё прадугледзець немагчыма. Аднойчы адразу пасля вячэрняга спектакля абарваўся трос і агромністая заслона грымнулася проста на сцэну. Нам пашчасціла, што трос не абарваўся крыху раней, падчас балетнага дзейства. Усю ноч даваліся выпраўляць гэтую аварыю, каб не сарваць ранішні спектакль. Альбо іншая неспадзеўка: на стале глядзельнай залы з'явіліся трэшчыны. Толькі на абследаванне гэтай з'явы было выдаткавана 200 мільёнаў рублёў. Рэзюмэ: праводзіць спектаклі з выкарыстоўваннем гукаўзмацняльнай апаратуры нельга, бо гукавыя ваганні могуць увайсці ў рэзананс з ваганнямі сталі, і тынкоўка пачне асыпацца на галовы гледачоў". Балазе, аднаўлёныя цепласеткі функцыяніруюць належным чынам. У балетных і харавых класах стабільна захоўваецца 20 градусаў, што з'яўляецца неабходнай умовай бяспекі як для галасавых, так і для мышачных звязак.

На гэтай суцяшальнай ноце хацелася б прыпыніць сумны аповед Віктара Паўлавіча, які распачаўся ў яго кабінеце і несупынна працягваўся падчас нашага падарожжа на гарышча, у падвальныя памяшканні і далей па закулісных закутках тэатра. Трэба сказаць, што ўвесь гэты час мяне не пакідала адчуванне нейкай нябачнай, а часам і цалкам відавочнай небяспекі. "Мы зараз нібыта сядзім на парахавой бочцы", — раптам вымавіў мой спадарожнік пасля заканчэння агляду тутэйшых "славутасцей". І, пэўна ж, меў рацыю.

— Цяпер вы разумееце, — сказаў В.Анціпаў, — што пры ўсім жаданні мы не ў стане задаволіць усе запыты, якімі нас бамбардзіруюць работнікі опернага і балетнага тэатраў. Канешне, цьмянае асвятленне ў грымёрках — гэта даволі сур'ёзная праблема. На дадзены момант трэба заманіць 40 свяцільняў. 12 новых мы ўжо набылі, на астатнія пакуль проста няма грошай. Аднак артыстаў гэта не цікавіць, як і тое, у якім стане знаходзяцца тэатральныя бойлерныя, прыбіральні для гледачоў альбо цэх па вытворчасці дэкарацый. Вось у чым уся справа.

Алесь ФІЛІПОВІЧ

Рэпліка ад "К"

СЯРЭДНІ ПАЛЕЦ РУКІ АБДУЛАВА

Кожны з нас, хто лічыць сябе адукаваным чалавекам і чытаў М.Булгакава, ведае, што не бывае асятрыны другой свежасці. Здзіўляе, што сёння многія не зважаюць, альбо не жадаюць зважаць, на гэтую відавочную ісціну. Гастрольныя спектаклі "другой свежасці" аблюбавалі беларускую сцэну.

Ажыятаж пачаўся яшчэ за месяц. Вестка, што ў Мінск прыедзе "Ленком", многіх пазбавіла спакою. Квіткі раскупілі імгненна, нягледзячы нават на тое, што іх кошт даходзіў да палутара мільёнаў. Зразумела, хто ж адмовіцца ад магчымасці ўбачыць на сцэне "жывых" Абдулава і Збруева — тых, хто стаў ужо легендай кіно і тэатра? Мяне таксама спакусіў надпіс на афішы: "Школа з тэатральным ухілам". Рэжысёр — Марк Захараў. "А можа, гэтым разам усё будзе інакш?" — падумала я і папшылася на спектакль. Аднак расчараванне прыйшло з першымі хвілінамі спектакля: я зноў адчула сябе жорстка падманутай. Мяне, як і любога тэатральнага чалавека, не пакідаюць раўнадушнай гастролі іншых тэатраў — прафесійная цікавасць і, да ўсяго, магчымасць ацаніць узровень нашых акцёраў. Тым больш — "Ленком", Абдулаў...

Мая першая сустрэча з акцёрам Аляксандрам Абдулавым адбылася гады тры таму ў Віцебску, куды "Ленком" прывёз "Кішэнны тэатр" Жана Както. Старэйшае пакаленне магло бачыць знакамітую тэлеверсію гэтага спектакля, тым не менш глядзельная зала тэатра была паўнюткая. Мне ўдалося патрапіць на самы першы спектакль і ... Па нейкіх прычынах, якія ніхто не паклапаціўся растлумачыць гледачам, Аляксандр Абдулаў у Віцебск не прыехаў. Хтосьці сказаў, што ён заняты новым суперпраектам "Брэменскія музыкі", аднак гэта так і засталося версіяй. Між іншым, грошы гледачам ніхто вяртаць не збіраўся, акцёры вырашылі "адпрацаваць" іх на свой густ. Кожны спрабаваў улагодзіць віцьблян па-свойму. Алена Шаніна з прыродным абаяннем распавядала сваю творчую біяграфію і чытала ўрыўкі з "Юноны і Авось". Ірына Алфёрава спрабавала зачараваць палымяным маналогам, які суправаджаўся нервова-паралітычнымі танцамі і раптоўна нахлынуўшымі ўспамінамі пра свайго дзеда-беларуса з вялікімі сінімі вачамі. У Аляксандра Збруева, дзякуючы ягонаму пачуццю гумару, размова з гледачом атрымалася асабліва цікавай. Але ўсе яны чыталі вершы свайго любімага Мікалая Гумілёва (усе — з аднаго зборніка), хвалілі беларусаў і скардзіліся на цяжкае жыццё. Праз дзве гадзіны ад пачатку "прадстаўлення" гледачы выйшлі з залы. А назаўтра, калі Абдулаў нарэшце з'явіўся ў Віцебску, пакрыўджаныя жанчыны наладзілі імправізаваны пікет ля службовага ўваходу ў будынак тэатра і ў перапынках паміж трыма спектаклямі патрабавалі асабістай сустрэчы з акцёрам. Акцёр, зразумела, пікетчыц "не заўважыў".

Мінулай восенню Аляксандр Абдулаў завітаў у Мінск. На гэты раз ён прывёз той самы ўласны суперпраект — шоу "Брэменскія музыкі", дзеля якога ён "ахвяраваў" віцебскімі гледачамі. Сябры зрабілі мне падарунак на дзень нараджэння, і я, седзячы ў зале Дома афіцэраў, з нецярплівасцю чакала пачатак супершоу. Згасла святло, з крыкам на сцэну выбеглі дзяўчаты ў карнавальных касцюмах жывёл (гэта і былі брэменскія музыкі!) і сталі скакаць ды спяваць пад фанаграму. Так было да антракту, так працягвалася і пасля. Мужчын на сцэне было ўсяго двое: Казачнік і Трубадур (недахоп хлопчыкаў — заўсёдная праблема дзіцячых самадзейных тэатральных гурткоў). А шоу заключалася ў тым, што Казачнік спрабаваў зацікавіць юных гледачоў дармавымі каляндарыкамі, якія ён час ад часу жменямі кідаў у залу.

І вось сёлета 25 кастрычніка прозвішча Абдулава зноў з'явілася на мінскіх афішах, а побач з ім — Аляксандр Збруеў і Марк Захараў. Толькі распачаўся спектакль, і я зноў узгадала віцебскі "Кішэнны тэатр". Як і тры гады таму, Абдулаў паляжаў на раскладушцы і з задуменным выглядам спрабаваў філасофстваваць. Далей яны разам з героем Збруева сталі абмяркоўваць, хто з іх "вонючий князь", а хто — "сраная тварь", хто "импотент", а ў чыіх "баб только голова і жопа". Яшчэ класік Станіслаўскі сказаў, што калі ў першай дзеі на сцэне вісіць стрэльба, у апошняй яна абавязкова стрэліць. Тут яны нешта не стралялі. Змяніўшы неэстэтычнае трыко на касцюм Івана Грознага, доўга хадзіў герой Абдулава па сцэне. Добра падпіўшы (пілі героі на сцэне з бутэлек, у якіх да спектакля плёскалася айчынная крышталеўская "Белая Русь") і потым распрануўшыся, герой Збруева залез на раскладушку разам з манекенам для адпрацоўкі прыёмаў барацьбы, накрыўся коўдрай і, імітуючы палавы акт, даў магчымасць Абдулаву ўтыркнуць нож у манекен. Сцэна забойства мужам сваёй жонкі ў абдымках нахабнага палюбоўніка стала кульмінацыяй і павінна была пакарыць гледачоў. А потым на сцэну выбег маленькі хлопчык — ягоны сын, і ўсе ўтраіх селі есці сапраўдны суп...

Спрактыкаваны тэатразнаўца мог бы падвесці пад гэты спектакль шэраг тэорый пра тое, што жыццё — тэатр, а мы ўсе ў ім — акцёры. Аднак мяне асабіста спектаклі такога кшталту проста абражаюць. У першую чаргу тым, што лічаць гледачоў "цёмнымі правінцыяламі", якія з'ядуць усё, што пададуць. Асабіста мяне не цікавіць сярэдні палец рукі Абдулава, які ён дэманстраваў гледачам, сціснуўшы астатнія чатыры ў абразлівы жэст, навязаны нам амерыканскай падваротняй. Бо гэта — не сцэнічная метафара, а адкрытае стаўленне да тых, хто "выкінуў" паўтара мільёны за тое, каб на гэты палец паглядзець.

А гледачы пляскалі ў далоні. Многія з іх праглынулі гэтае "варыва", нават не зразумеўшы, што ж гэта такое было. Відаць, па інерцыі мы ўсё яшчэ верылі ў непарушны аўтарытэт маскоўскіх тэатраў. А між іншым, шмат якія беларускія тэатры ўжо даўно пераступілі праз непрыстойнасці і падліванні да гледачоў. Тут, на радзіме і за значна меншыя грошы, можна ўбачыць шэдэўры тэатральнага мастацтва. Іншая справа — адсутнасць рэкламы і наша заўсёдная звычка ганьбіць уласнае.

Я не супраць Абдулава і яму падобных — няхай прыязджаюць, гастралююць. Адзінае, што клапоціць мяне — аб'ектыўнасць ацэнкі. Навошта ляпіць цукеркі "з імем", калі аб'ектыўна яны нічога не вартыя? Няўжо другі гатунак — не брак? Ці як?!

Таццяна КОМАНАВА, карэспандэнт "К"

№ 43 14 — 20 лістапада 1998 г.

Афіцыйна

Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнкі № 527 ад 4 лістапада г.г. другая нядзеля кастрычніка абвяшчаецца Днём работніка культуры.

УВАГА! ДА НАС ЕДУЦЬ ГАСТРАЛЁРЫ!

Ну, і што? — скажаце вы: мауляў, што ж тут дзіўнага? І я згаджуся. Толькі дадам: едуць таму, што лічаць за гонар спяваць на сцэне беларускай оперы. А потым дзеліцца прыемнымі ўражаннямі і, такім чынам, працуюць на нашу "рэкламную кампанію", садзейнічаючы прыезду да нас усё новых салістаў-гастралёраў.

15 лістапада мы зможам пачуць знакамітага Віктара Чарванюка ў оперы "Рыгалета", дзе ён выканае партыю легкадумнага Герцага. Віктар Чарванюк бліскуча саліраваў на оперных сцэнах Францыі, Іспаніі, Германіі. Тры апошнія гады працаваў у Чэхіі — паралельна з Харкаўскім акадэмічным тэатрам оперы і балета. Увогуле ж Віктар Чарванюк — спявак з украінскімі каранямі і адукацыяй, вучань добра вядомага Канстанціна Агнявога. У яго рэпертуары — лепшыя тэнаровыя партыі ў операх Вердзі, Пучыні, Бізэ, Чайкоўскага, Мусаргскага. Ну, а найбольш дасведчаныя аматары оперы дададуць, што ўжо паспелі пачуць яго 12 лістапада ў партыі Каварадосі. Дарэчы, той спектакль "Тоска" стаў па-сапраўднаму зорным, бо партнёршай В. Чарванюка выступіла сусветна вядомая спявачка Людміла Магамедава. Гэта быў яе трэці прыезд у Мінск — пасля шматлікіх гастроляў па краінах лепшых оперных традыцый: Францыі, Аўстрыі, Германіі, Італіі, Іспаніі, Швейцарыі.

Трэцяй госцяй беларускай оперы ў гэтыя дні стане зусім юная спявачка з Францыі Фрэдэрык Адэд. Пра яе ў Еўропе пачулі толькі сёлета, калі яна атрымала І прэмію на конкурсе, прысвечаным музыцы Равеля і Гранадаса. Цікава, што яна абрала беларускую оперу не толькі для гастроляў, але і для замежнай стажыроўкі. Не трэба растлумачваць, што ёй, як кожнаму дэбютанту, вельмі важна абраць для пачатку кар'еры прэстыжны і вядомы тэатр. Фрэдэрык Адэд абрала — беларускую оперу. Магчыма, на гэта неяк паўплываў яе настаўнік — рускі бас Мікіта Сторажаў. Пра "рускі" ўплыў сведчыць і тое, што ў яе рэпертуары ёсць партыя Марфы з оперы Рымскага-Корсакава "Царская нявеста". А тое, як яна засвоіла сакрэты італьянскага бельканта і французскай школы спеваў, мы зможам пачуць 24 лістапада. Чароўная французжанка выканае ролю Мікаэлы ў неўміручым спектаклі "Кармэн" і тым самым увойдзе ў моцны творчы ансамбль беларускіх карыфеяў: Эдуарда Пелагейчанкі (Хазэ), Аркадзя Саўчанкі (Эскамільё), Тацяны Варапай (Кармэн).

Алена КАЗЛОЎСКАЯ

ВЯРНУЦЦА ДА СЯБЕ

3 — 5 лістапада па ініцыятыве Беларускай праваслаўнай царквы, Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь і Цэнтра праваслаўнай асветы прападобнай Еўфрасінні Полацкай на базе Рэспубліканскага каледжа мастацтваў адбыліся V Свята-Еўфрасіннеўскія педагагічныя чытанні. Сёлета іх тэмай стала маральнае і патрыятычнае выхаванне ў традыцыях праваслаўя.

Усяму папярэднічаў малебен у царкве ў імя прападобнай Еўфрасінні, ігуменні Полацкай. Перад адкрыццём чытанняў прысутных прывітаў Узорны хор Рэспубліканскага каледжа мастацтваў пад кіраўніцтвам Галіны Цітовай. Затым было прачытана прывітальнае слова Мітрапаліта Мінскага і Слуцкага Філарэта, Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі. Выступілі намеснік Міністра адукацыі Беларусі Генадзь Дылян, першы намеснік Міністра культуры Беларусі Уладзімір Рылатка і многія іншыя.

Патрыятызм — гэта ў першую чаргу памяць пакаленняў, любоў да сваёй радзімы, да мовы. Гэта — адчуванне сябе дома і павага да яго. Хрысціянская культура з яе багатай гісторыяй і традыцыямі вельмі мала вядомая сучаснай моладзі. Аднак менавіта яна адкрывае той шлях, па якім "блудныя сыны" змогуць вярнуцца дадому, бо зайшлі яны сапраўды далёка...

Статыстыка, прыведзеная Генадзем Дылянам, жахлівая, аднак не новая. Кожнаму трэцяму непаўналетняму злачынцы няма і 15 гадоў. Усяго іх, непаўналетніх правапарушальнікаў, каля сарака тысяч чалавек. Краіну апанавала п'янства. За апошнія 5 гадоў у тры разы ўзрасла колькасць людзей, якія ўжываюць наркотыкі.

Міністэрства адукацыі плануе стварэнне цэнтраў сацыяльна-псіхалагічнай рэабілітацыі падлеткаў, адкрыццё прытулкаў і спецыялізаваных лячэбніц. Да ўсяго неабходна ўзмацніць працу як з падлеткамі, так і з настаўнікамі, весці прапаганду здаровага ладу жыцця.

Таццяна КОМАНАВА

НАПАЧАТКУ БЫЎ "РАЁК"...

26 кастрычніка ў Мінску на Малой сцэне Рускага тэатра ладзілася нязвыклая дзея. Акцёры Тэатра-студыі "Раёк" паказалі спектакль "Напачатку" (роздумы пра Жыццё і Смерць) паводле эпізодаў пенталогіі Б.Шоу "Назад да Мафусаіла".

Акцёры гэтага тэатра — дзеці, якія наведваюць Брэсцкі Цэнтр маладзёжнай творчасці. Сёлета "Райку" спаўняецца дзесяць гадоў. Большасць спектакляў тэатра звяртаюцца да глыбокіх філасофскіх праблем, і "Напачатку" не выключэнне. Галоўныя героі — Адам, Ева, Змяя, Каін і Авель. Падлеткі спрабуюць асэнсаваць псіхалогію першых людзей, матывы забойства, мацярынскія пачуцці...

Пасля спектакля адбылася размова пра тэатральную педагогіку і перадінстытуцкую падрыхтоўку акцёраў. Былі і добрыя словы ў адрас маладых выканаўцаў роляў, і заўвагі-парады выкладчыкам. Я ж зірнула на гэты спектакль крыху з іншага боку. Магчыма, хтосьці палічыць, што ў такім юным узросце рана звяртацца да глыбокіх філасофскіх праблем, як у дадзеным спектаклі. Большасць сучасных падлеткаў не заўсёды згодная з "аўтарытэтамі" і сталымі акцёрамі, якія імкнуцца навучыць іх жыццю. Няхай яны іграюць больш прафесійна, чым студыйцы. Аднак менавіта студыйцы, такія ж юнакі і дзяўчаты, як і гледачы, хутчэй прымусяць задумацца сваіх аднагодкаў над праблемамі дабра і зла, маральнага выбару, жыцця і смерці...

Таццяна КОМАНАВА

АДЗІН ВЯЛІКІ ГОЛАС

Кажучы шчыра, я не заўсёды атрымліваю задавальненне ад выступленняў дзіцячых харавых калектываў. Асабліва калі яны спяваюць творы высокай музычнай класікі. Іншы раз юныя харысты падаюцца мне маленькімі пакутнікамі, што выконваюць волю свайго дарослага кіраўніка. Але зусім іншыя думкі і пачуцці ўзніклі на канцэрце харавога калектыву ДМШ № 2, якому споўнілася 10 гадоў. Спяваюць у ім дзяўчынкі і адзін хлопчык. У хору прыгожая пяшчотная назва — "Кантылена", што азначае плаўныя спевы, напеўную мелодыю.

Калектыў неаднаразова адзначаўся лаўрэацкімі тытуламі на міжнародных конкурсах і фестывалях. Шмат выступае з канцэртамі, бярэ ўдзел у святочных імпрэзах.

Усе гады яго нязменным кіраўніком з'яўляецца Валерый Садовін. Ён здолеў захапіць юных спевакоў і падрыхтаваць з імі цікавы, разнастайны рэпертуар. І што галоўнае, яны самі атрымліваюць задавальненне ад сваіх выступленняў. Гэта ж так цудоўна — быць удзельнікам шматгалоснага калектыву, адчуваць побач сяброў-аднадумцаў, якія і складаюць гэты быццам бы адзін вялікі голас.

У дырыжорскай манеры Садовіна няма ніякай позы самалюбавання альбо нейкіх звышактыўных, наўмысна тэмпераментных рухаў. Ён глядзіць на сваіх выхаванцаў добрымі вачамі і імкнецца перадаць ім настрой твораў. Меса І.Гайдна ў гэты вечар выйграла ад таго, што яе выконвалі дзявочыя галасы. Прыемным для слухачоў было знаёмства з "Ave Maria" К.Сен-Санса. Калі дзяўчаты спявалі духоўныя творы П.Часнакова і С.Рахманінава, я падумаў: як трапна адлюстроўвае гэтай цудоўнай музыцы іх выкананне і назва хору — "Кантылена". Надзвычай пранікнёна быў прасляваны дзявоснаі твор П.Чайкоўскага "Салавейка". Беларускія народныя песні "Жаваранкі, прыляціце", "Ой, не кукуй, зязюленька", грузінская "Арагві" ўнеслі новы настрой у ход праграмы, які прывёў да "Веснавога вальса" І. Штраўса. Салісткам Надзеі Кучар і Вользе Кірылавай давялося разам з хорам па просьбе слухачоў паўтарыць фрагмент вальса. Усеагульнае захапленне выклікала выступленне дуэта юных гітарыстаў Тані Рыжковай і Мікіты Максімчыка. Нягледзячы на тое, што яны яшчэ вучні музычнай школы, у іх выкананні іспанская танца "Сальвадор" і "Тарантэлы" М.Гандзы адчуваўся пэўны музычны аптымізм і добрая тэхнічная аснашчанасць.

Заключныя нумары праграмы канчаткова з'ядналі выканальнікаў з публікай, і песню Дж.Гершвіна "Пляскай у далоні" яны выконвалі разам. Руская ж "Калінка" стала вяршыняй усеагульнага эмацыйнага накалу.

Пасля канцэрта ў душы засталося адчуванне, быццам хтосьці яе зразумеў і палашчыў. Дзякуй юным артыстам і іх настаўніку. Хай і надалей спадарожнічаюць ім сустрэчы з цудоўнай музыкай і поспех выступленняў.

Уладзімір ШЭЛІХІН

ВІЦЕБСКАЯ АКВАРЭЛЬ — У ЛІДЗЕ

Ф.Гумен. "Халодная раніца". Акварэль.

Лідская мастацкая галерэя экспануе выставу твораў пятнаццаці мастакоў-акварэлістаў з Віцебска, якія ўваходзяць у суполку "Віцебская акварэль". Нашы гледачы маюць магчымасць адчыніць дзверы ў свет, дзе адчуюць нешта дагэтуль неспазнанае, у каралеўства яе вялікасці Акварэлі.

Кожны з прадстаўленых мастакоў — арыгінальны самастойны творца. Нагадаем імя толькі некалькіх вядомых майстроў: Ф.Гумен, В.Ральцэвіч, М.Ляўковіч, А.Шыёнак, А.Карпан. Яны дэманстравалі свае творы ў Мінску, Рызе, Франкфурце-на-Майне. Дарэчы, ужо другі раз іх творы бачаць наведнікі нашай галерэі.

Экспазіцыя атрымалася надзвыя прыгожая. Акварэлі ўвабралі ў сябе ўсё хараство навакольнага свету. Работы розныя па тэматыцы і настроі, эмацыйным ладзе. Жанры, у якіх працуюць акварэлісты, таксама шматгранныя. Тут і напоўненыя паветрам непаўторныя краявіды, іззяючыя фарбамі нацюрморты, і міфалагічныя сюжэты, якія запальваюць гледача непаўторным хараством фантазіі.

Ларыса ДРАКО
Ліда

ЗАЛАЦІСТАЯ СТРУЖКА З-ПАД РАЗЦА

Усе галіны дзейнасці сённяшняга грамадства цалкам залежаць ад фінансаў. Прыемным выключэннем з гэтага правіла, праўда, з пэўнымі агаворкамі, можна лічыць толькі народную творчасць. Ці ўпаў у цане грашовы знак, ці ён канае ў ліхаманцы, ці сiганиў на небывалую вышыню, мастак не выпускае з рук свайго пэндзля, не спыняецца круціцца ганчарны круг, шпарка мільгаюць у пальцах саломка і лазовыя пруткі...

Нават у грозныя гады вайны, калі на кожным кроку смерць глядзела чалавеку ў вочы, ён апантана імкнуўся да прыгожага, не думаючы пра тое, што, магчыма, апошнія дні, гадзіны аддае сваёй любімай працы. Праўду казалі ў старажытным Рыме, што жыццё кароткае, а мастацтва вечнае.

Мастацтва жыве, мастацтва змагаецца, яно заўсёды перамагае. Яскравым сведчаннем таму служыць нядаўна адкрытая ў дэманстрацыйнай зале Мінскага абласнога цэнтра народнай творчасці выстава твораў майстра разьбы па дрэве Ігара Лізуры. Наведнікі могуць убачыць каля 120 экспанатаў, што зроблены ўмелымі рукамі жыхара Старых Дарог. На суд гледача аўтар выставіў статуэткі, скульптурныя кампазіцыі, пано, дзе адлюстраваны героі народных казак, літаратурныя вобразы, родныя мясціны, суседзі, знаёмыя...

Захапленне разьбой прыйшло ад дзеда па мацярынскай лініі — збдзнелага шляхціца Вікенція Францавіча Дзятко.

Адметнымі рысамі творчасці Ігара Іванавіча з'яўляецца высокае майстэрства, філіграннасць выканання, шматпланавасць тэматыкі.

Ці ж можна заставацца абыякавым, калі стаіш перад дэкаратыўнай вазай "Белавежская пушча", вышыня якой больш як два метры? На розных галінках, сучках, вываратнях размясціліся ці не ўсе прадстаўнікі пушчанскай фауны. А вянчае гэты рукатворны цуд выява "Салаўя-разбойніка" — быццам пагроза для браканьераў. Многа ў Лізуры твораў, цесна звязаных з тэмай палявання, рыбалоўства. І ўсе цудадзейныя, з мяккім народным гумарам, з душэўнай цеплынёй.

Самаму Ігару Іванавічу з выстаўленых экспанатаў бліжэй да сэрца пано "Францыск Скарына", дзе прасочваецца жыццёвы шлях беларускага першадрукара, гуманіста, асветніка.

І яшчэ мне пашчасціла даізнацца, што Ігар Лізура валодае не толькі разцом, але і навыкамі прыгожага пісьменства. Ён аўтар паэмы "Даўніна".

Валянцін ЛЯШЧЫНСКІ,
галоўны рэдактар Мінскага абласнога цэнтра народнай творчасці.
Фота Віктара ГАНЧАРЭНКІ

"OMNIS MUSAE MANCIPIUM"

З хаты Валянціны Антонаўны Чэрнік, якая жыве ў Палонцы, як кажуць людзі, ідзе нейкае чараўніцтва. Бо каго не запытваў, усе гаварылі, што тут робіцца адмысловыя і захапляльныя рэчы, якія, акрамя яе, ніхто так дзівосна ў вёсцы зрабіць не можа. І сапраўды, калі адчыніў дзверы, то трапіў у "палон" яе хараства, дабрыні і гасціннасці. І ўбачыў абрус, зроблены са звязаных 48 кавалкаў, і так падагнаны кожны гэты шматок адзін да аднаго, што камар носу не падточыць. Посцілкі, сурвэткі, вышыванкі, сладніцы, кофты, камізэлькі... — усё гэта падуладна здольным рукам мастачкі.

Яна і пляце шыдэлкам, і вышывае, і прадзе... Да ўсяго Валянціна Антонаўна дайшла сама, сваім розумам, сваёй цярплівасцю, сваімі рукамі, сваёй здольнасцямі...

Калі адыходзіў ад гасціннай спадарыні, дык пацалаваў на развітанне яе рукі — мазолістыя, з пахам зямлі, гарода, сада, але такія пяшчотныя і зграбныя, — і ўспомніў тое крылатае лацінскае выслоўе, што вынес у загаловак, якое перакладаецца як "Служка кожнай музы", а найбольш дапасуецца да яго нашая прымаўка "Майстар — залатыя рукі".

Міхась МАЛІНОЎСКІ
Баранавічы

ВУЛІЦАМ — ІМЯ ПАЭТЭСЫ

20 лістапада Пінскі райвыканкам будзе ладзіць мерапрыемствы, прысвечаныя 50-годдзю з дня нараджэння цудоўнай беларускай паэтэсы Яўгеніі Янішчыц, якая заўчасна пайшла ад нас. Мяркуецца прысвоіць адной з вуліц горада яе імя. У вёсцы Рудка, дзе яна нарадзілася, плануецца адкрыць дом-музей паэтэсы. Тут і ў вёсцы Парэчча, дзе Яўгенія Янішчыц вучылася, будуць закладзены алеі памяці, а таксама названы яе імем вуліцы. Пройдуць літаратурныя вечары.

Наш кар.

Вядучая вечарыны Ганна Сапсай.

АДАМ МІЦКЕВІЧ І УКРАІНА

10 лістапада ў Доме дружбы адбылася вечарына "Адам Міцкевіч і Украіна" з удзелам Рады таварыства "Беларусь — Украіна", украінскай дыяспары, супрацоўнікаў амбасады Украіны на Беларусі, творчай інтэлігенцыі, студэнтаў-украіністаў БДУ.

Сустрэчу адкрыў старшыня праўлення таварыства "Беларусь — Украіна" Віктар Гайсёнак. Пра знаходжанне А.Міцкевіча ў Маларосіі і ягоных сувязях з мясцовай інтэлігенцыяй, пра ўплыў украінскай аўры на паэзію аўтара "Крымскіх санетаў" распавяла дацэнт БДУ, кандыдат філалагічных навук Таццяна Кабржыцкая.

Прагучалі вершы А.Міцкевіча ў перакладах украінскіх і беларускіх паэтаў у выкананні студэнтаў філалагічнага факультэта БДУ.

Да вечарыны была прымеркавана спецыяльная выстава беларускіх мастакоў, прысвечаная Украіне. У ёй прадстаўлены жывапісныя палотны народных мастакоў Беларусі Леаніда Шчамялёва і Аляксандра Кішчанкі, заслужанага дзеяча мастацтваў Івана Дмухайлы, лірычныя пейзажы Мікалая Назаранкі і Генадзя Івакіна, акварэлі народнага мастака Беларусі Гаўрылы Вашчанкі, "крымскія" матывы Ніны Пілюзінай і Людмілы Пуцейка. Віктар Гаўрылаў паказаў тры керамічныя блюды з украінскімі сюжэтамі і акварэль "Гуцул". Заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, сябра Рады таварыства "Беларусь — Украіна" Барыс Крэпак пракаментаваў выставу і прэзентаваў яе аўтараў, якія прысутнічалі на вечарыне, а таксама распавёў пра даўнія мастацкія ўзаемасувязі Украіны і Беларусі.

У сустрэчы ўдзельнічалі паэт Васіль Жуковіч, саліст Міхаіл Хаецкі і навучэнцы музычнай вучэльні. Вечарыну вяла дацэнт БДУ, кандыдат філалагічных навук, сябра Рады таварыства "Беларусь — Украіна" Ганна Сапсай.

Наш кар.
Фота Генадзя ЖЫНКОВА

В.Гаўрылаў. "Гуцул". Акварэль.

ПРЭМІІ ПРАФСАЮЗАЎ

Дзесяць гадоў таму былі заснаваны прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларускай у галіне літаратуры, мастацтва, журналістыкі і самадзейнай творчасці. Прысуджаюцца яны кожны няцотны год да Свята працы — 1 мая. За гэты час прысуджана 6 прэмій. Лаўрэатамі сталі 11 калектываў і 78 творцаў.

Прэзідыумам Савета Федэрацыі прафсаюзаў Беларускай прынята рашэнне аб умовах прысуджэння прэмій за 1999 год. Іх будзе:

пяць прэмій у галіне літаратуры і мастацтва, у тым ліку:

— за творы прозы і паэзіі — адна прэмія;

— за музычныя творы, канцэртна-выканальніцкую дзейнасць — адна прэмія;

— за работу ў галіне тэатральнага мастацтва — адна прэмія;

— за работы ў галіне кінамастацтва — адна прэмія;

— за творы жывапісу, скульптуры, графікі і ўжытковага мастацтва — адна прэмія;

тры прэміі за дасягненні ў развіцці самадзейнай мастацкай творчасці, у тым ліку:

— за актыўную работу па развіцці народнай культуры і самадзейнай творчасці працоўных — адна прэмія;

— за высокія дасягненні ў самадзейнай мастацкай творчасці (для дзіцячага і дарослага самадзейных калектываў) —дзве прэміі;

адна прэмія за работы ў галіне журналістыкі.

На атрыманне прэміі прымаюцца творы і работы, апублікаваныя, публічна паказаныя ці выкананыя за апошнія чатыры гады, але не пазней, чым за 6 месяцаў да ўстаноўленага тэрміну вылучэння на прэмію. Не могуць быць прадстаўлены работы, якія адначасова вылучаны на атрыманне Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, прэмій іншых дзяржаў, міжнародных прэмій або якія ўжо атрымалі такія прэміі. Колькасць прэтэндэнтаў на атрыманне прэміі ў групе аўтараў не павінна перавышаць 4 чалавекі.

Вылучэнне работ на атрыманне прэміі праводзіцца працоўнымі калектывамі прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый, абласнымі аб'яднаннямі і рэспубліканскімі камітэтамі прафсаюзаў, органамі культуры, творчымі саюзамі і арганізацыямі, міністэрствамі і ведамствамі Рэспублікі Беларусь.

Дакументы на вылучэнне на прэміі прымаюцца да 1 студзеня 1999 года камісіяй у Федэрацыі прафсаюзаў (220126, г.Мінск, пр.Машэрава, 21, пакой 804).

Тэлефоны для даведак: 223-96-83, 223-95-83.

ЗНОЎ РАСКЛАДУЦЦА ПА ПАПКАХ?

Дзіцячыя творы — малюнкі, акварэлі, гуашы, гравюры, якія зроблены нядаўна, і тыя, час стварэння якіх налічвае нават не адзін дзесятак гадоў, — запоўнілі сцены выставачнай залы Слуцкага краязнаўчага музея. У экспазіцыю ўвайшлі таксама розных гадоў граматы, дыпломы, фотаздымкі. Гэта — рэтраспектыўная выстава, якой адзначаецца саракапяцігоддзе народнай студыі выяўленчага мастацтва Слуцкага гарадскога Цэнтра дзіцячай творчасці.

Тут дзейнічае той ачаг мастацкага выхавання, да якога збіраюцца ўсе, хто жадае выявіць свае творчыя здольнасці. І да сённяшняга дня менавіта тут знаходзілі першую прыступку да свету мастацтва ўжо некалькі пакаленняў таленавітых юных случчан. Сёння на выставе можна ўбачыць дзіцячыя работы многіх цяперашніх мастакоў. Імёны некаторых з іх добра знаёмы аматарам і знаўцам сучаснага беларускага мастацтва, бо наўрад ці трэба прадстаўляць Уладзіміра і Міхаіла Басалыгаў, Георгія Скрыпнічэнку, Уладзіміра Цэслера. Набываюць вядомасць не толькі на Беларусі, але і за яе межамі Уладзімір Голуб, які сёння жыве ў Гродна, і мінчук Уладзімір Акулаў. Шэраг мастакоў — выхадцаў са Слуцка — жывуць за межамі краіны. А колькі хлопчыкаў і дзяўчынак далучыліся да выяўленчай творчасці, а потым выбіралі прафесіі выхавацеляў, выкладчыкаў, архітэктараў. І несумненна, што далучэнне гэтае ў душы кожнага з іх пакінула свой добры след.

Цяпер работу студыі ўзначальвае яе былая выхаванка Н.Шуманская. А пачынаў у жніўні 1953 г. і да 1984 г. яе кіраўніком быў заслужаны работнік культуры Беларусі У.Садзін, які і да гэтага часу пры студыі вядзе сваю групу. Для яго выстава — магчымасць азірнуцца ў мінулае, падвесці пэўныя вынікі. А ўспомніць і паказаць ёсць што.

Ужо з года заснавання гурток выяўленчага мастацтва становіцца актыўным удзельнікам усіх рэспубліканскіх выстаў дзіцячай творчасці. 1956 год запомніўся ўдалым дэбютам на Усесаюзнай выставе, а ў наступным — на Міжнароднай, у Югаславіі. Праз пяць гадоў пасля заснавання слуцкая студыя, прадстаўленая на Усесаюзнай выставе, адзначалася як узорная разам з яшчэ дзвюма — з Расіі і Узбекістана. За ўдзел у шматлікіх выставах і конкурсах студыя, яе кіраўнік і асобныя студыйцы атрымліваюць граматы, дыпломы, прэміі. Станоўчыя водгукі аб рабоце юных слуцкіх мастакоў у свой час давалі такія майстры, як акадэмік У.Фаворскі, прафесар А.Пашчанка, народны мастак СССР М.Жукаў. Вынікам шматгадовай плённай працы было нададзена ў 1980 г. студыі звання "народнай".

Прадстаўленая экспазіцыя — невялікая частка таго, што можна было б паказаць. А колькі работ разляцелася на разнастайныя выставы і конкурсы, куды адпраўляліся лепшыя з іх? Дзе яны цяпер? Ды й гэтыя работы праз нейкі час знімуцца, раскладуцца па папках, і хто іх калі ўбачыць ізноў? Каштоўнасць дзіцячых твораў у сучасных калекцыянераў не выклікае сумнення, на іх звяртаюць увагу спецыялісты розных навуковых дысцыплін. Шкада, што сёння ў краіне няма музея дзіцячай творчасці або дзіцячай карціннай галерэі. А выразна ўзнятае пытанне захавання лепшых узораў дзіцячай творчасці, захавання і вывучэння вынікаў дзейнасці найбольш адметных мастакоў-педагогаў, відаць, ужо наспела. Вось на такія роздумы наводзіць азнаямленне з гэтай цікавай экспазіцыяй.

Ігар ЦІТКОЎСКІ
Слуцк

ВЕДАЙ І ПОМНІ СВОЙ РАДАВОД

4 лістапада ў Нацыянальнай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь прайшла незвычайная сустрэча людзей розных пакаленняў з розных мясцін, правесці якую некалі задумаў пісьменнік, галоўны рэдактар часопіса "Вясёлка", прэзідэнт Беларускага дзіцячага фонду Уладзімір Ліпскі. А сабраліся на гэтую сустрэчу, якую ладзілі, апрача бібліятэкі, Камітэт па архівах і справаводстве РБ і выдавецтва "Беларусь", — Ліпскія! Шмат гадоў займаўся ініцыятар гэтага свята сваім радаводам — і вось сабраў разам і сваякоў, і проста цёзкаў па прозвішчы.

Наш кар.

ЛЕПЕЛЬ — ГОРАД ТЭАТРАЛЬНЫ?

Споўнілася 60 гадоў, як у лістападзе 1938 года ў Лепелі быў створаны калгасна-саўгасны тэатр. Яго акцёрамі сталі ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці з Лепельскага, Ушацкага, Гарадоцкага і іншых раёнаў Віцебскай вобласці, людзі розных спецыяльнасцей і прафесій. Усіх аб'яднала любоў да драматычнага мастацтва. Мастацкім кіраўніком быў прызначаны К.Катлінскі. У рэпертуары тэатра былі спектаклі, канцэртныя праграмы.

У жніўні 1939 года мастацкім кіраўніком Лепельскага калгасна-саўгаснага тэатра стаў Казімір Пятровіч Стэцкі, ураджэнец хутара Пад'ельнік Лагойскай воласці Барысаўскага павета. Ён скончыў Кіеўскі інстытут тэатральнага мастацтва ў 1936 годзе і атрымаў спецыяльнасць рэжысёра-акцёра. Працаваў у тэатрах Кіева і Жытоміра. Прыехаўшы ў Лепель, малады мастацкі кіраўнік абнавіў рэпертуар мясцовага тэатра, запрасіў на работу новых акцёраў. Тады былі паказаны спектаклі па творах Ю.Германа, А.Глебава, К.Крапівы, Кузьмы Чорнага, А.Астроўскага і інш. Некаторыя лепельчане і зараз памятаюць яркія афішы, якія заклікалі жыхароў горада і суседніх вёсак паглядзець выступленні самадзейных аматараў сцэны.

Далейшы лёс тэатра склаўся наступным чынам. У красавіку 1941 года ён (згодна з пастановай Савета Народных Камісараў БССР) быў пераведзены ў Вілейскую вобласць і на яго базе створаны Вілейскі абласны калгасна-саўгасны тэатр.

Але хутка пачалася Вялікая Айчынная вайна. Будынак тэатра, у якім праходзілі спектаклі ў Лепелі, згарэў.

Новы этап у аднаўленні лепельскага тэатра пачаўся ў 1989 годзе, калі з Украіны ў горад прыехалі муж з жонкай Віктар і Наталля Джамілашвілі, выпускнікі Кіеўскага інстытута культуры. Віктар Іванавіч стварыў пры раённым Доме культуры тэатр "Пошук", які за кароткі час стаў папулярным і ў 1992 годзе атрымаў званне народнага. За дзевяць гадоў сцэнічнай дзейнасці самадзейнымі артыстамі было падрыхтавана 14 спектакляў па творах беларускіх і замежных аўтараў, у тым ліку Я.Купалы і А.Дударава.

Энергічны і ініцыятыўны калектыў стаў дыпламантам рэспубліканскага фестывалю ў Мазыры, дзе атрымаў прэмію за лепшую рэжысуру і сцэнаграфію, лаўрэатам абласнога фестывалю тэатральных калектываў, рэспубліканскага фестывалю "Беларусь — мая песня".

Выхаваныя на лепшых традыцыях багатай і самабытнай культуры братняй Украіны, Віктар Іванавіч і Наталля Васілеўна вучаць тэатральнаму мастацтву беларускіх падлеткаў у Лепельскай школе мастацтваў. Яны выхоўваюць у нашых дзетак пачуццё любові і павагі да своеасаблівай і непаўторнай беларускай культурнай спадчыны.

Сёння тэатр "Пошук" займае пачэснае месца ў культурным жыцці Лепельшчыны, працягваючы лепшыя традыцыі папярэдняга пакалення.

Ілля ЯНУШ, краязнаўца.
Лепель

ВІНШУЕМ!

Разглядзеўшы хадайніцтвы ўпраўленняў культуры Віцебскага, Гомельскага аблвыканкамаў, Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, заключэнні атэстацыйных камісій, калегія Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь вырашыла:

За дасягнутыя поспехі ў развіцці самадзейнай мастацкай творчасці, актыўную работу па прапагандзе народных традыцый прысвоіць найменне "НАРОДНЫ САМАДЗЕЙНЫ КАЛЕКТЫЎ":

— эстраднаму калектыву "25 плюс-мінус" Пастаўскага раённага Дома культуры Віцебскай вобласці;

— поп-гурту "Пані Хіда" Аршанскага гарадскога Дома культуры Віцебскай вобласці;

— фальклорнаму калектыву "Добры вечар" Рагачоўскага педагагічнага вучылішча Гомельскай вобласці;

— студэнцкаму тэатру эстрадных мініяцюр "СанТэхЭлектраМантаж" культурнага цэнтра Гомельскага дзяржаўнага універсітэта імя Ф.Скарыны.

"УЗОРНЫ САМАДЗЕЙНЫ КАЛЕКТЫЎ":

— хараваму калектыву "Натхненне" Брылёўскай сярэдняй школы Гомельскага раёна;

— фальклорнаму ансамблю "Сакавіца" Брылёўскай сярэдняй школы Гомельскага раёна.

"БЛУКАЮЧЫЯ ЗОРКІ" Ў ЧАСЕ І ПРАСТОРЫ

У кастрычніку ў Доме-музеі І з'езда РСДРП пры падтрымцы прадстаўніцтва "Джойнт" у Рэспубліцы Беларусь распачалася выстава Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі, прысвечаная творчасці Беларускага дзяржаўнага габрэйскага тэатра. Сімвалічна, што адкрыццё выставы адбылося дзень у дзень праз семдзесят два гады ад адкрыцця самога тэатра. Не выпадковая і яе назва — "Блукаючыя зоркі".

Дзяржаўны габрэйскі тэатр у Мінску існаваў нядоўга: з кастрычніка 1926 да красавіка 1949 года. Яго мастацкімі кіраўнікамі былі М.Рафальскі, а пазней — Г.Галаўчынер. У розныя гады ў тэатры працавалі рэжысёры Л.Літвінаў, А.Айзенберг, мастак А.Тышлер. Сярод акцёраў былі такія выдатныя асобы, як Ю.Аронтчык, М.Моін, М.Сокал, А.Трэпель і іншыя.

На выставе прадстаўлены ўсе чатыры перыяды дзейнасці тэатра. Студыйны перыяд у Маскве адлюстроўваюць здымкі са спектакляў, эскізы касцюмаў. Далей — прафесійнае станаўленне тэатра, ваенны і пасляваенны перыяды. У 1949 годзе тэатр быў расфарміраваны... Зразумела, сёння збор матэрыялаў пра габрэйскі тэатр ускладняецца шмат якімі акалічнасцямі, у першую чаргу тым, што большасць іх наўмысна альбо несвядома была страчана. Аднак аўтарам выставы ўдалося сабраць шэраг экспанатаў, пачынаючы ад тагачаснай швейнай машынкі і да апошняга здымка С.Міхоэлса сярод акцёраў тэатра, зробленага напярэдадні яго забойства.

Адкрыццё выставы адбылося ў цесным коле сяброў і аднадумцаў. Аднак маштаб яе вымяраецца не колькасцю прысутных. Блукаючыя "зоркі" габрэйскага тэатра зноў заззялі ў Мінску, на сваёй радзіме (як ні дзіўна гэта гучыць). Цяпер, праз дзесяцігоддзі, мы зноў бачым каштоўнасць гэтых тэатральных дыяментаў. Дадзеная выстава — адзін з крокаў у накірунку адраджэння і ўзбагачэння ўласнай культуры.

Таццяна КОМАНАВА

КУЛЬТУРА

Панядзелак, 16 лістапада

Беларускае тэлебачанне

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
8.10 Рэзананс.
9.00 Навіны.
9.10 Тэлебарометр.
9.25 Спажывецкая карзінка.
9.40 "Сёння з вамі..." Драматург Алена Папова.
10.15 Здароўе. "Здароўе нацыі".
10.40 Прэм'ера песні.
11.00 Навіны.
11.15 "Дынастыя-2. Сям'я Колбі".
12.00 Тэленавігатар.
12.25 "А музыка гучыць..." Песні на вершы Уладзіміра Някляева.
13.00 Навіны.
13.10 "Занадта прыгожая для цябе". Маст. фільм (Францыя).
14.40 Музычны антракт.
15.00 Навіны.
15.15 Відэакурс нямецкай мовы.
15.35 ТБ — школе. 4-ы клас. Народнае дэкаратыўна-прыкладное мастацтва.
16.05 Мультфільм.
16.25 Рэгіён. Віцебск.
17.00 Навіны (з сурдаперакладам).
17.10 Канцэртны сезон. Кампазітар Генрых Вагнер.
17.40 Госці ў дом. Да Нацыянальнага свята Латвіі.
18.10 "Дынастыя-2. Сям'я Колбі".
19.00 Навіны.
19.15 "Сёння з вамі..." Прэзідэнт Беларускага таварыства Чырвонага Крыжа, дэпутат Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу РБ Антон Рамаўскі.
19.50 Парламенцкі веснік.
20.25 "Панядзелак з "Хрыстафорам".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.40 Падзея.
21.50 Беларускі хіт-парад.
22.00 Фільмы нашай памяці. "Гадзіна пік".
23.20 Андрэй Вазнясенскі ў праграме "Новая калекцыя".
23.50 Трэці тайм.
0.20 Навіны.

ГРТ

16.00 "Жорсткі анёл".
17.00 Навіны.
17.15 "Адгадай мелодыю".
17.45 Гадзіна пік.
18.05 Эдвард Радзінскі. "Як стаць Напалеонам". Перадача 1-я.
18.45 "Скарлет".
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.50 "Дрыжанне зямлі" маст. фільм.
22.30 Погляд.
23.25 Навіны.
23.40 Лінія кіно. "Мадуеў — адзінокі воўк".

Расія

6.00, 8.30, 8.50 Добрай раніцы, Расія!
8.15 Дзяжурная часць.
8.35 Праграма перадач.
8.55 Тавары — поштай.
9.00 "Санта-Барбара".
10.45 "Музыка, музыка..."
10.00 Весткі.
15.05 Мультфільм "Машанька і мядзведзь".
15.30 "першыя пацалункі".
16.00 Весткі.
16.30 "Вежа".
17.00 Камп'ютэр.
17.15 "Жыццё Кліма Самгіна". Паводле рамана М. Горкага.
18.30 Дзяжурная часць.
18.40 "Гісторыя адной падзеі".
19.00 Весткі.
19.35 Падрабязнасці.
19.45 "Каханне з першага погляду".
20.15 "Маладыя і прыгожыя". Авантурная камедыя.
21.50 "Акуна матата".
22.45 Дзяжурная часць.
23.00 Весткі.

Культура

7.05, 11.30, 13.30, 19.30, 23.00 Навіны культуры.
7.25 "Прынцэса на гарошыне". Па матывах казак Г.-Х. Андэрсена.
8.55 "Рассвет".
9.00, 15.00, 17.00 Навіны.
9.05 Кіно Японіі. "Збянтэжанасць".
10.45 Музычны антракт.
11.05 Лад жыцця.
11.40 Царская ложа.
12.20 "Адыходзячы, азірніся".
12.35 М. Рошчын. "Спяшайцеся рабіць добро". Спектакль тэатра "Сучаснік". 1-я частка.
13.45 "Спяшайцеся рабіць дабро". 2-я частка.
15.05 "Школьны настаўнік". "Не кранай маю школу". 1-я частка. Серыял.
15.50 "Лукамор'е". Як лукаморцы лячылы зубы.
16.10 "Парыжскі журнал". "Мулен Руж". 2-я частка.
16.35 Акадэмія спорту.
17.05 "2003".
17.10 "Вакзал мары". Аўтарская праграма Ю. Башмета.
17.35 "Бачу цэль!"
18.00 "Такое кіно". "Дом у Матвееўскай".
19.15 "Цуд-казка". "Госць у капялюшыку".
19.50 "Са сталі". Праграма А. Басілашвілі.
20.15 "Юрый Цемірканаў. Імправізацыя на тэму... з музыкі не для ўсіх". Фільм 7-ы.
20.45 "Пасля навін..."
21.05 Кіно Японіі. "Збянтэжанасць".
22.40 Буанароці Мікеланджэла: "Я помыслами в вечность устремлен".

НТБ

5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30, 8.00 Інфармацыйная праграма.
5.10, 6.10, 7.15 Спорт.
5.15 Дзень у гісторыі.
5.20, 7.25 Крымінал.
5.35 Градуснік.
5.40, 6.50 У запас.
5.50 "Сённячка-Піцер".
6.15, 7.20 Надвор'е.
6.20 "Я целаахоўнік".
6.25, 7.45 Сённячка.
6.35 Жывыя навіны.
6.40 Мультфільм.
7.35 Вялікія грошы.
8.10 "Яе звалі Мікіта. "Набліжэнне да нуля".
9.00 Сёння.
9.15 Учора ў "выніках".
10.15 Лялькі.
10.30 Вынікі. Начная размова.
11.00 Сёння.
11.20 "Стары тэлевізар" успамінае: "Вечны кліч" (СССР).
13.00 Сёння.
13.25 "Каханне і тайны Сансет Біч".
14.10 Сённячка.
15.00 Сёння.
15.15 "Залатыя крылы Пенсаколы".
16.00 Сённячка.
16.35 "Доктар Куін, жанчына-ўрач".
17.30 У запас.
17.40 Крымінал.
18.00 Сёння.
18.40 Герой дня.
18.55 Прэмія "Оскар". "Планета малпаў".
21.00 Сёння.
21.40 "Хуткая дапамога".
22.30 Сённячка.
23.10 Сёння апоўначы.
23.35 Футбольны клуб.

Аўторак, 17 лістапада

Беларускае тэлебачанне

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
8.10 "Сёння з вамі..." Прэзідэнт Беларускага таварыства Чырвонага Крыжа, дэпутат Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Антон Рамаўскі.
8.45 Спажывецкая карзінка.
9.00 Навіны.
9.10 ТБ — школе. 4-ы клас. Народнае дэкаратыўна-прыкладное мастацтва.
9.40 Мультфільмы.
10.00 "Усе мы родам з дзяцінства". Фінал.
11.00 Навіны.
11.15 "Дынастыя-2. Сям'я Колбі".
12.05 Тураб'ектыў.
12.25 Абібок.
13.00 Навіны.
13.10 "Песню бярыце з сабой".
14.00 Аўта-парк.
14.15 Бон тон. Тэлечасопіс моды.
14.40 "Макаёнка, 9".
15.00 Навіны.
15.10 Відэакурс англійскай мовы.
15.35 ТБ — школе. Геаграфія. 9-ы клас. Экалагічныя праблемы Беларусі.
16.05 Спектр. Карцінная галерэя Дома рамёстваў у г. Браславе.
16.25 Урокі Н. Наважылавай.
17.00 Навіны (з сурдаперакладам).
17.10 "Кола часу". Да 115-годдзя Язэпа Лёсіка — грамадскага дзеяча, мовазнаўцы, пісьменніка і педагога.
17.35 Шматгалоссе.
18.10 "Дынастыя-2. Сям'я Колбі".
19.00 Навіны.
19.15 "Сёння з вамі..." Першы сакратар Саюза пісьменнікаў Вольга Іпатава.
19.50 "Забытыя куміры?.. Ганна Герман".
20.25 "Спікер-хата".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.40 Падзея.
21.50 Беларускі хіт-парад.
22.00 Экран беларускага кіно. "Тысяча вокнаў".
23.20 Спартыўныя навіны.
23.40 Навіны.
23.50 "Крок-жарт".

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Жорсткі анёл".
10.15 "Смехапанарама".
10.50 Хатняя бібліятэка.
11.00 Навіны (з сурдаперакладам).
11.15 "Разам". Рэлігія ў краінах Садружнасці.
14.00 Навіны (з сурдаперакладам).
14.15 "Новыя прыгоды Сіндбада".
14.45 "Шчаслівы выпадак". Віктарына.
15.30 "...Да шаснаццаці і старэй".
16.00 "Жорсткі анёл".
17.00 Навіны.
17.15 "Адгадай мелодыю".
17.45 Гадзіна пік.
18.05 Эдвард Радзінскі. "Як быць Напалеонам".
18.45 "Скарлет". Серыял.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.50 "Дзяўчына без адраса". Лірычная камедыя.
22.25 Канстанцін Райкін у "Гамлеце" Роберта Стуруа.
23.05 Навіны.
23.25 Хакей. "Мангейм" (Германія) — "Ак Барс" (Казань).
0.50 Праграма перадач.

Расія

15.00 Мультфільмы "Заяц, які любіў даваць парады", "Светлячок".
15.15 "Казачны полуднік".
15.30 "Першыя пацалункі".
16.00 Весткі.
16.30 "Вежа".
17.00 "Камп'ютэр".
17.15 "Жыццё Кліма Самгіна".
18.30 Дзяжурная часць.
18.40 "Гісторыя адной падзеі".
19.00 Весткі.
19.35 Падрабязнасці.
19.45 "Аншлаг" прадстаўляе.
20.15 "Чэры 2000". Фантастычны баявік.
21.55 "Псі фактар". Серыял.
22.45 Дзяжурная часць.
23.00 Весткі.

Культура

7.05, 11.30, 13.30, 19.30, 23.00 Навіны культуры.
7.25 "Такое кіно". "Дом у Матвееўскай".
8.35 "А. Кузняцоў і яго сябры".
9.00, 15.00, 17.00 Навіны.
9.05 Кіно Японіі. "Жыццё О'Хару, куртызанкі". 1-я частка.
10.10 "З музычнай калекцыі".
10.35 "Класы". Дак. фільм.
10.55 "Бачу цэль!"
11.25 Паноптыкум.
11.40 "Імгненні майстэрства".
12.10 "Расійскі кур'ер". Мардовія.
12.55 "Баярскі двор".
13.45 "Восеньскія партрэты". Леў Кербель.
14.10 "Пралятаючы над гняздом Сіняй птушкі".
15.00 Навіны.
15.05 "Адкуль музыка бярэцца?"
15.20 "Школьны настаўнік. "Не кранай маю школу". 2-я частка. Серыял.
16.05 "Лукамор'е".
16.20 "Гутаркі пра рускую культуру".
17.05 "2003".
17.10 "Артадокс".
17.20 "Ноу-хау".
17.35 "Рускі маёнтак". Суйда, Кобрына.
18.00 "Дакумент-панарама". "Караль", "Нінон".
18.35 Італьянскія песні ў выкананні І. Багачовай.
19.15 "Цуд-казка".
19.50 "Рычард III. Чорны геній". Аўтарская праграма А. Барташэвіча. Перадача 1-я.
20.30 "Паклоннікам Тэрпсіхоры".
20.45 "Пасля навін..."
21.05 Кіно Японіі. "Жыццё О'Хару, куртызанкі". 1-я частка.
22.10 В. Арцёмаў. Сімфонія. "Шлях да Алімпа".
22.45 "Pro memoria". "Руская горка".

НТБ

15.00 Сёння.
15.15 "Залатыя крылы Пенсаколы". Серыял.
16.00 Сённячка.
16.35 "Доктар Куін, жанчына-ўрач".
17.30 У запас.
17.40 Крымінал.
18.00 Сёння.
18.40 Герой дня.
18.55 "Новыя тайны планеты малпаў".
20.35 Усяго.
21.00 Сёння.
21.40 "Хуткая дапамога".
22.30 Сёнячка.
23.10 Сёння апоўначы.

8-ы канал

18.00 Праграма Кенета Коупленда.
18.30 "Вясёлыя мелодыі".
19.45 "Вялікае каханне Бальзака". Шматсерыйны фільм.
19.45 Еўропа сёння.
20.15 "Вечарніца".
20.30 "Цені знікаюць апоўдні". Серыял.
21.45 "Афіша".
22.00 "Тайсан". Маст. фільм.

Серада, 18 лістапада

Беларускае тэлебачанне

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
8.10 "Сёння з вамі..." Першы сакратар Саюза пісьменнікаў Вольга Іпатава.
8.45 Спажывецкая карзінка.
9.00 Навіны.
9.10 ТБ — школе. 9-ы клас. Экалагічныя праблемы Беларусі.
9.45 Відэакурс англійскай мовы.
10.10 Шматгалоссе.
10.40 "Я малюю".
11.00 Навіны.
11.15 "Дынастыя-2. Сям'я Колбі".
12.05 Вока. Пра рэкламу і не толькі...
12.25 "А музыка гучыць...". "Яблычны чай".
13.00 Навіны.
13.10 Відзьма-нявідзьма.
14.10 "Рэха гарачага лета". "Славянскі базар".
14.40 Параграф.
15.00 Навіны.
15.10 Відэакурс нямецкай мовы.
15.30 "5х5".
16.00 "Пластычная драма І. Басава". Тэленарыс, прысвечаны 80-годдзю мастака.
16.25 "Пагранічча". Гродна.
17.00 Навіны (з сурдаперакладам).
17.10 Маналог. Мастак Элеанора Сяменава.
17.40 Лёс мой і надзея.
18.10 "Дынастыя-2. Сям'я Колбі".
19.00 Навіны.
19.15 "Сёння з вамі..." Старшыня Камітэта па аўтарскіх і сумесных правах пры Міністэрстве юстыцыі Станіслаў Сударыкаў.
19.50 Каралеўскае паляванне.
20.25 "Кінастружка".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.40 Падзя.
21.50 Беларускі хіт-парад.
22.00 "Вораг мой". Навукова-фантастычныя прыгоды вельмі падобныя на казку".
0.30 Навіны.
0.40 Цёмны пакой.

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Жорсткі анел".
9.20 Погляд.
10.15 "У свеце жывёл".
10.50 Хатняя бібліятэка.
11.00 Навіны (з сурдаперакладам).
11.15 "Разам". Аб нацыяналізме і палітыцы.
14.00 Навіны (з сурдаперакладам).
14.15 "Новыя прыгоды Сіндбада".
14.45 "Покліч джунгляў". Вядучы — Сяргей Супанеў.
15.10 "Дзіцячыя анекдоты".
15.30 "...Да шаснаццаці і старэй".
16.00 "Жорсткі анёл".
17.00 Навіны.
17.15 "Адгадай мелодыю".
17.45 Гадзіна пік. Ток-шоу.
18.05 "Як загінуць Напалеонам". Перадача 3-я.
18.45 "Скарлет". Серыял.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.40 Надвор'е.
20.50 "Кароль Ральф". Маст. фільм.
22.35 "Сафары чорных наркабаронаў". Дак. дэтэктыў.
23.15 Навіны.

Расія

6.00, 8.30, 8.50 Добрай раніцы, Расія!
8.15 Дзяжурная часць.
8.35 Праграма перадач.
8.55 Тавары — поштай.
9.00 "Санта-Барбара".
9.45 "Музыка, музыка..."
10.00 Весткі.
15.05 Мультфільм "Васіліса Прыгожая".
15.30 "Першыя пацалункі".
16.00 Весткі.
16.30 "Вежа".
17.00 "Камп'ютэр".
17.15 "Жыццё Кліма Самгіна".
18.30 Дзяжурная часць.
18.40 "Гісторыя адной падзеі".
19.00 Весткі.
19.35 "Падрабязнасці". Аналітычная праграма.
19.50 "Сам сабе рэжысёр".
20.25 "Непадатлівыя". Камедыя.
21.50 "Агата Крысці. Пуаро".
22.45 Дзяжурная часць.
23.00 Весткі.

Культура

15.00, 17.00 Навіны.
15.05 Мультфільм "Прынц і жабрак".
15.50 "Лукамор'е".
16.05 І. Бабель. З "Адэскіх расказаў".
16.30 Дзіцячы свет.
17.05 "2003".
17.10 "Экалакол" з Наталляй Фацеевай. "Радыяцыя..."
17.35 "Мелодыі старога Пецярбурга".
18.00 "Хто мы?". "Анатомія рускай бюракратыі".
18.25 "Дакумент-анталогія". "Вальпараіса", "Еўраспорт. Ротэрдам".
19.10 "Цуд-казка".
19.30, 23.00 Навіны культуры.
19.50 Да 100-годдзя МХАТа.
20.15 "Мелодыі і рытмы мінулых гадоў".
20.45 "Пасля навін..." Пра фестываль старажытнай музыкі у Нідэрландах.
21.05 "Жыццё О'Хару, куртызанкі". 2-я частка.
22.20 "Успамінаючы конкурс імя П. І. Чайкоўскага".

НТБ

5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30, 8.00 Інфармацыйная праграма.
5.10, 6.10, 7.15 Спорт.
5.15 Дзень у гісторыі.
5.20, 7.25 Крымінал.
5.35 Градуснік.
5.40, 6.50 У запас.
5.50 "Сённячка-Піцер".
6.15, 7.20 Надвор'е.
6.20 "Я — целаахоўнік".
6.25, 7.45 Сённячка.
6.35 "Жывыя навіны". Усё пра флору і фаўну.
6.40 Мультфільмы.
7.35 Вялікія грошы.
8.10 "Хуткая дапамога".
9.00 Сёння.
9.15 "Поўны наперад". Забаўная камедыя.
10.40 Асяроддзе.
11.00 Сёння.
11.15 "Шчаня". Псіхалагічная драма.
13.00 Сёння.
13.25 "Лепшыя цыркі свету".
14.40 Мультфільм.
15.00 Сёння.
15.15 "Залатыя крылы Пенсаколы".
16.00 Сённячка.
16.35 "Доктар Куін, жанчына-ўрач".
17.30 У запас.
17.40 Крымінал.
18.00 Сёння.
18.40 Герой дня.
19.00 "Уцёкі з планеты малпаў".
20.40 Лялькі.
21.00 Сёння.
21.40 "Хуткая дапамога".
22.30 Сённячка.
23.10 Сёння апоўначы.

8-ы канал

18.00 Праграма Кенета Коупленда.
18.30 Вясёлыя мелодыі.
18.45 "Вялікае каханне Бальзака".
19.45 Урокі для Евы.
20.15 "Вечарніца".
20.30 "Цені знікаюць апоўдні". Серыял.
21.45 "Муз-парад.
22.00 "Паўднёвы камфорт". Баявік Уолтэра Хіла.

ТБ-6 Масква

14.00 ТСН-6.
14.10 Тэлемагазін.
14.20 "Эдэра".
15.15 "Незвычайныя прыгоды ў чароўным лесе".
15.35 "Кунфу. Легенда працягваецца".
16.00 "Любіш — глядзі". Відэакліпы.
16.10 Дыск-канал.
16.45 Дарожны патруль.
17.00 ТСН-6.
17.30 "Грэйс у агні IV".
18.00 "Абаронца".
19.00 Навіны дня.
19.30 "Я сама". Ток-шоу. "З намі не засумуеш".
20.35 "Кліч забойцы: "Забойныя здымкі".
21.30 У свеце людзей.
22.05 "33 квадратныя метры. Дачныя гісторыі".
22.35 Дарожны патруль.
22.50 ТСН-6.
23.00 "Тыя Хто".
23.15 Дыск-канал.
23.50 Знак якасці.
0.05 Начны сеанс. "У смяротнай рысы". Вельмі жудасная гісторыя.

Еўраспорт

9.30 Футбол. Еўрагалы.
11.00 Трыятлон. Чэмпіянат у Чэхіі.
11.30 Картынг. Чэмпіянаты.
13.00 "Ветразь". Тэлечасопіс.
13.30 Тэніс. Погляд на чэмпіянат АТП.
14.00 Гольф. Кубак Еўропы.
15.00 Майстэрства верхавой язды. Кубак свету.
16.00 Трактар з прычэпам.
17.00 Вялікі сумо ў Токіо.
18.00, 1.00 "Мотаспорт", тэлечасопіс.
19.30 Формула 4х4. Лепшы заезд сезона.
20.00 Экстрэмальны спорт. Гульні-98 у Сан-Дыега.
21.00 Рэйд "Галуаз".
21.30 Забаўляльны спорт. Дзень "Чырвоных буйвалаў" у Вене.
22.00 Боулінг. Кубак "Тэнпін Цім" у Нідэрландах.
23.00 Фітнес.
0.00 Бокс. Міжнародныя спаборніцтвы.

Чацвер, 19 лістапада

Беларускае тэлебачанне

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
8.10 "Сёння з вамі..." Старшыня Камітэта па аўтарскіх і сумесных правах пры Міністэрстве юстыцыі Станіслаў Сударыкаў.
8.45 Спажывецкая карзінка.
9.00 Навіны.
9.10 Сядзіба.
9.35 Лёс мой і надзея.
10.00 "Уся справа ў капелюшы".
10.25 Каралеўскае паляванне.
11.00 Навіны.
11.15 "Траянскі конь". Сатырычная камедыя па п'есе М. Матукоўскага.
12.15 "Спыніся, прыслухайся..." Дак. фільм.
12.30 Госці ў дом.
13.00 Навіны.
13.10 "Чужыя блізкія..." Тэлеспектакль па п'есе А. Галіна "Жанна". Частка 1-я.
14.20 Зорная ростань.
15.00 Навіны.
15.10 Відэакурс англійскай мовы.
15.35 ТБ — школе. 9 клас. В. Дунін- Марцынкевіч і яго камедыя "Пінская шляхта".
16.15 Роднае слова.
16.45 Музычны антракт.
17.00 Навіны.
17.10 Дак. фільм "Сола для трубы".
17.55 "Траянскі конь". 1-я серыя.
19.00 Навіны.
19.15 "Сёння з вамі..." Доктар медыцынскіх навук дырэктар Міжнароднага цэнтра чэлюсна-тваравай хірургіі Алег Чудакоў.
19.50 Крымінальная хроніка.
20.10 Зроблена ў Беларусі. Горынскі кансервавы завод.
20.30 "Адбой".
20.45 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.40 Падзея.
21.50 Беларускі хіт-парад.
22.00 "Аты-баты, ішлі салдаты". Маст. фільм.
23.25 "Крок". Міжнародная "Арт-сесія-98".
23.55 Навіны.
0.05 Акалада.
0.35 "Языльская дзесятка-98". Лёгкаатлетычны прабег.

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Жорсткі анёл".
9.15 Мультфільм "Паркалёвая вуліца".
9.35 "Здароўе".
10.05 "Клуб падарожнікаў" (з сурдаперакладам).
10.50 "Хатняя бібліятэка".
11.00 Навіны (з сурдаперакладам).
11.15 "Разам". Актуальныя пытанні эканомікі і палітыкі.
14.00 Навіны (з сурдаперакладам).
14.15 "Новыя прыгоды Сіндбада".
14.45 "Класная кампанія".
15.00 "Разумнікі і разумніцы".
15.30 "...Да шаснаццаці і старэй".
16.00 "Жорсткі анёл".
17.00 Навіны.
17.15 "Гэтыя забаўныя жывёлы". Гульня.
17.50 "Гадзіна пік". Ток-шоу.
18.10 "У пошуках згубленага".
18.50 "Скарлет".
19.45 "Добрай ночы, малышы!"
20.00 "Час".
20.40 Надвор'е.
20.50 Футбол. Зборная Бразіліі — зборная Расіі.
22.50 Навіны.

Расія

6.00, 8.30, 8.50 "Добрай раніцы, Расія!"
8.15 "Дзяжурная часць".
8.35 "Праграма перадач".
8.55 "Тавары — поштай".
9.00 "Санта-Барбара".
9.45 "Музыка, музыка..."
10.00 "Весткі".
15.05 Мультфільм.
15.15 "Казачны полуднік".
15.30 "Першыя пацалункі".
16.00 "Весткі".
16.30 "Вежа".
17.00 "Камп'ютэр".
17.15 "Жыццё Кліма Самгіна".
18.30 "Дзяжурная часць".
18.40 "Гісторыя адной падзеі".
19.00 "Весткі".
19.35 "Падрабязнасці".
19.45 "Два раялі". Музычнае шоу.
20.30 "Брудныя танцы". Серыял.
20.55 "Самазванцы". Серыял.
21.55 "Прытворшчык". Серыял.
22.45 "Дзяжурная часць".

Ф. РД-1

Міністэрства сувязі і інфарматыкі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету КУЛЬТУРА

індэкс выдання

Колькасць камплектаў

На 19 99 год па месяцах:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куды (паштовы індэкс) (адрас)

Каму (прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТАЧКА на газету КУЛЬТУРА

ПВ	месца	літар

індэкс выдання

Кошт	падпіскі	руб.___кап.	Колькасць камплектаў
	пераадрасоўкі	руб.___кап.	

На 19 99 год па месяцах:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куды (паштовы індэкс) (адрас)

Каму (прозвішча, ініцыялы)

"Круглы стол" "К"

ЦІ ЛЁГКА СЁННЯ БЫЦЬ МАЛАДЫМ... АКЦЁРАМ, РЭЖЫСЁРАМ?

З нагоды агляду-конкурсу творчай моладзі Бацькаўшчыны наша рэдакцыя вырашыла правесці "круглы стол" па тэме: "Праблемы маладога прафесіянала тэатральнага мастацтва". Адзначым, што за ўсе сем гадоў свайго існавання выданне ўважліва сачыла за дэбютамі маладых творцаў сцэнічнага мастацтва. Дастаткова было назваць толькі мега-рубрыкі газеты: "Мастыхін", "БОБ", "КіТ", каб удзельнікам "круглага стала" стала зразумела: гаворка пойдзе пра маладое пакаленне, якое амаль штогод папаўняе прафесійныя і акадэмічныя трупы тэатраў. Толькі нас апошнім часам насцярожвае ўстойлівая тэндэнцыя ў айчынных СМІ — упрыгожваць слыннымі імёнамі творцаў, якім даўно за 40 гадоў, малады акцёрскі цэх. Да прыкладу, Зоя Белахвосцік, Алена Сідарава, Віктар Манаеў... да гэтае пары лічацца моладдзю Купалаўскага тэатра! Тое самае назіраецца і з цэхам рэжысёраў. Прадстаўнікі mass-media, не ведаючы аніводнага новага імя ў тэатральным мастацтве, не задумваючыся, пішуць: "малады і таленавіты рэжысёр" — Мікалай Пінігін, Якаў Натапаў, Віталь Баркоўскі... Безумоўна, гэты спіс можна прадоўжыць, калі не ўлічваць узрост майстроў і колькасць пастановак за плячыма. Пастановак, якія да гэтай пары некаторымі журналістамі "заганяюцца" ў катэгорыю "эксперымент". Іншымі словамі, паводле афіцыйнай версіі, да актыўна дзеючых маладых прафесіяналаў сцэны прылічваюць заслужаных і папулярных.

Шчыра кажучы, абвінаваціць журналістаў лёгка, але будзе несправядліва, бо за апошнія пяць гадоў так і не прагучала ў мастацтве аніводнага імя акцёра ці рэжысёра, якім сёння да 35 гадоў.

Таму, рыхтуючы пытанні і вызначаючы праблематыку нашых дыскусій, мы звярнуліся да тэарэтыкаў мастацтва з просьбай выступіць па наступных тэмах:

Т.Ратабыльская. "Лёс акцёра, учарашняга выпускніка БелАМ";

Л.Манакова. "Ці лёгка быць маладым рэжысёрам сёння?";

Т.Арлова. "Студыя і студыйны рух на Беларусі".

Прапануем вам скарочаны запіс "круглага стала" (ён доўжыўся 2,5 гадзіны). Мы "агучылі" на палосах найбольш вострыя пытанні, якія ставіліся ў час дыскусіі ў Гродне як маладымі творцамі, так і знакамітымі прафесіяналамі...

Пасяджэнне "круглага стала" адкрывала галоўны спецыяліст аддзела тэатраў Міністэрства культуры РБ Ларыса Куксянкова.

Ад рэдакцыі "К" у ім бралі ўдзел:

Людміла Крушынская, галоўны рэдактар;

Жанна Васанская, член рэдкалегіі, рэдактар аддзела тэатра і кіно;

Барыс Крэпак, член рэдкалегіі, рэдактар аддзела выяўленчага мастацтва;

Таццяна Команава, спецкарэспандэнт;

Генадзь Жынкоў, фотакарэспандэнт.

Дарэчы, падчас працы "круглага стала" галоўны рэдактар нашай газеты ўручыў прыз ад журналістаў "К" Віктару Клімчуку, якім мы адзначылі рэжысёра за Гран-пры фестывалю "Белая вежа".

THE BEST!

“Круглы стол” “К”

Таццяна РАТАБЫЛЬСКАЯ, дацэнт БелАМ.

Уладзімір РЫЛАТКА, першы намеснік міністра культуры Беларусі.

Віталь БАРКОЎСКІ, мастацкі кіраўнік Дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Я.Коласа.

Таццяна АРЛОВА, кандыдат мастацтвазнаўства.

Валянцін СЕРАДА, акцёр Рускага тэатра.

Лідзія МАНАКОВА, прафесар БелАМ.

Жанна ВАСАНСКАЯ.

Жанна ВАСАНСКАЯ (вядучая "круглага стала"): Калі ласка, Таццяна Анатолеўна!

Таццяна РАТАБЫЛЬСКАЯ: Кожны год развітанне з акцёрскім курсам Акадэміі мастацтваў ператвараецца ў свята са слязьмі на вачах. Дыпломнікі намагаюцца паказаць акрамя таленту яшчэ і свой калектыў як арганізм аднадумцаў. У першую чаргу, **калектыў студыйнага тыпу.** Звычайна на сцэне студыйнага тэатра пануе дух: адзін за ўсіх і ўсе за аднаго. І менавіта гэтая атмасфера аднадумцаў, адной сям'і, агульнага дыхання прыцягвае, эмацыйна настройвае. І кожны раз нам, педагогам, хочацца, каб гэтая акцёрская сям'я не распалася, а працягвала існаваць адным тэатрам, адной трупай.

Але жыццё распараджаецца па-іншаму. І часцей за ўсё, акцёр, вырваны з творчага асяроддзя студэнцтва, якое яго "карміла", апынуўшыся ў іншым мікраклімаце — прафесійным тэатры, дзе аб студыйнасці не можа ісці і гаворкі, дзе ён, пакінуты сам на сябе і павінны даказваць штодзённа свае навыкі і прафесійнасць сілай хору незнаёмай трупы, застаецца безабаронны. Мала хто гладка перажывае гэты рэзкі злом паміж студыйнасцю і жорсткімі ўмовамі існавання ў сталічнай ці перыферыйнай трупе. Малады акцёр робіцца адным "воінам у полі".

І таму жанр, скажам, дыпломнага спектакля з кожным годам набывае рысы "настальжы", дзе кожны мае сваё сола. Мы ўчора глядзелі і захапляліся цудоўным спектаклем "Туцці-фруцці", які быў створаны Лідзіяй Манаковай, студэнтамі IV курса і Паўлам Адамчыкам. Спектакль элегантны, яскравы, эфектны, веер пластычных нумароў. Глядзіш на сцэну і шчыра захапляешся — як цудоўна валодаюць выпускнікі псіхафізікай!.. І тут жа з болем думаеш — што з імі будзе далей? Няўжо і гэтыя растворацца ў бездані вялікага тэатральнага свету? І мімоволі прыгадваеш: а няўжо быў менш таленавіты папярэдні выпуск Лідзіі Манаковай? Ні ў якім разе. Хіба можа забыцца на пластычна-адточаны, эксцэнтрычны, амаль каскадзёрскі спектакль "Лысая спявачка"? Акцёры, дзякуючы рэжысуры Мікалая Пінігіна, раскрылі і давялі да гратэску рытуал жыцця без удзелу Чалавека. На тым жа курсе былі створаны пастаноўкі "Азірніся ў гневе", "Безымянная зорка". Амаль што ўвесь курс быў пераведзены ў Купалаўскі тэатр. **Дзе яны сёння?**

Рэпліка з залы: І сапраўды, дзе?

Т.РАТАБЫЛЬСКАЯ: Буду браць канкрэтныя прозвішчы. Ігар Блінкоў — хадзіў у эпізодах, таптаўся ў маўклівых мізансцэнах... **не вытрымаў і паехаў ізноў вучыцца ў "ВГИК".** Павел Адамчыкаў — зноў-такі падвысіў узровень масоўкі Купалаўскага тэатра, **пайшоў у педагогіку, бізнес.** Неяк жыць трэба. Алена Анохіна — выйшла ў "Ромуле", "Карліку Носе", патанцавала ў "Крывавай Мэры" і **за чатыры гады нідзе самастойна сябе не праявіла.** Іна Аляксеева — **нават зусім не мела ролі,** з'ехала з танцавальным ансамблем кудысьці за мяжу. Юля Высоцкая — у Англію. Агульны ўлюбёнец, бліскучы імправізатар Трухмянёў, уладальнік намінацыі "містэр сіnema", дарэмна страціў чатыры гады на прафесійнай сцэне **і з'ехаў у тэатр Рамана Віктюка.** Рымарава, акрамя ўводаў, іграе ў спектаклі "Парфён і Аляксандра". І добра іграе, хаця драматургія пастаноўкі на ўзроўні дзіцячай прымаўкі "Аня + Ваня = каханне".

Чаму так здараецца? Зваліць усё на тэатральную школу — маўляў, дрэнна гаворыць? Няпраўда. Віктюк узяў Трухмянёва, Волчак вучыцца на курсе Табакова... **Выпускнікі, яркія акцёрскія індывідуальнасці, паспелі заявіць пра сябе — Віталь Радзько, Алег Гарбуз, Ігар Сігоў...**

Відаць, справа не ў катэгорыях: дрэнныя ці добрыя акцёры. Відаць, справа ў нейкім **несупадзенні тэатральнай школы і сучаснага тэатра. У чым жа яно?** Скажу толькі, акадэмія апярэджвае на 2-3 крокі працэсы тэатральнага жыцця сённяшніх прафесіяналаў. Школа як быццам знаходзіцца ў вольным палёце, каб падрыхтаваць сапраўднага акцёра, здольнага стварыць тэатр наступнага тысячагоддзя. Гэты акцёр — універсальнага тыпу, "сінтэтычны". Ён добра валодае не толькі голасам і целам, але і здольны да рознахарактарнага існавання на сцэне.

Крыўдна, што большасць навыкаў акцёрскага рамяства застаецца незапатрабаванай у прафесійным тэатры. Іншы раз думаеш, убачыўшы кагосьці з нядаўніх выпускнікоў на сцэне: як хутка яны развучыліся пластычна рухацца на сцэне! Словы, вымаўленыя са сцэны, у зале ўжо не чутныя... Справа ў тым, што нашы акцёры не падрыхтаваныя да псіхалагічнага існавання ў рознаўзроставай трупе. І, на жаль, робіцца відавочным кантраст паміж выдатным валоданнем прафесіяй на сцэне вучэбнага тэатра і душэўнай крохкасцю, наіўнай псіхафізікай на прафесійных падмостках.

Людміла КРУШЫНСКАЯ: Чаму так адбываецца?

Т.РАТАБЫЛЬСКАЯ: Часткова — з прычыны недастатковага вопыту. Аналізуючы спектаклі апошняга дзесяцігоддзя, я зрабіла выснову — дыпломныя афішы спектакляў маюць "гвозд" —эфектны канцэрт, шоу з дэманстрацыяй эцюдаў, пакладзенае на тэкст, напрыклад, Шэкспіра альбо Брэхта, — карацей, класічны тэкст, пакладзены "па-эстраднаму". **Спектаклі псіхалагічныя, з традыцыйнай драматургіяй чамусьці адыходзяць на задні план.** Больш за тое, усё часцей выконваюцца "Сцэны з...", а не п'еса цалкам, у аўтарскім варыянце. Нават назвы мяняюцца. Заўважнай стала тэндэнцыя рабіць своеасаблівы мантаж з найбольш эфектных фрагментаў п'есы. А мы, гледачы, бачым потым "выпусташанага" Шэкспіра або Метэрлінка... Безумоўна, усё вышэйзгаданае прывучае маладога акцёра мысліць "эпізодам", існаваць у "спрынтэрскіх" ролях.

Камерная структура дыпломных спектакляў прывучае таксама да драматургіі стварэння вобраза, якую я б назвала "драматургіяй статычнай", дзе дынаміка спектакля ўзнікае не ад унутранага развіцця ролі, а ад рытму змены вобразных масак. Таму я перакананая, што студэнцкі тэатр мог бы стаць выдатнай школай сталення для маладых акцёраў, рэжысёраў, сцэнографаў. Гэта — цудоўная ідэя.

Л.КРУШЫНСКАЯ: Здаецца, ёсць што сказаць па гэтым пытанні першаму намесніку міністра культуры Уладзіміру Пятровічу Рылатку... Калі ласка!

Уладзімір РЫЛАТКА: Я хачу шчыра падзякаваць усім і, у прыватнасці, газеце "Культура" за ўвагу да агляду творчай тэатральнай моладзі. Магчыма, мы з вамі з'яўляемся сведкамі нараджэння самага каштоўнага тэатральнага фестывалю, бо ён дапамог нам зазірнуць у трэцяе тысячагоддзе, у будучыню беларускага тэатра. Мы ўдзячны гродзенцам. Яны паклапаціліся пра тое, каб усім было ўтульна, каб склалася творчая атмасфера, і, я ўпэўнены, моладзь адчувала сябе добра.

Выказваліся думкі пра неабходнасць захавання выпускных курсаў у якасці тэатральных арганізмаў, а таксама пра стварэнне спецыяльнага эксперыментальнага тэатра-студыі для маладых. **Ідэя спакуслівая, бо "студыйны рух" сапраўды з'яўляецца каталізатарам творчай свабоды маладых артыстаў.** Але мэты і змест навучання павінны быць набліжаны да рэальнага тэатральнага жыцця, трэба ўмець "прыстасавацца" да сітуацыі, дзе прафесійнае партнёрства не заўсёды ёсць працяг асабістых стасункаў.

Што да стварэння тэатра-лабараторыі, дык вопыт сведчыць, што рэпертуарны тэатр павінен мець рознаўзроставую трупу, бо гэтага патрабуе само жыццё і законы мастацтва. **Так было з Маладзёжным тэатрам, з тэатрам Мазынскага. Ідэя тэатра "Дэбют" трансфармавалася ў антрэпрызны тэатр.** Бачыце, законы жыцця ўнеслі свае карэктывы, таму ствараць студыю...

Т.РАТАБЫЛЬСКАЯ: ... на базе студэнцкага тэатра, вучэбнага тэатра...

У.РЫЛАТКА: ... развіваць на базе студэнцкага тэатра прафесійнае сцэнічнае жыццё? Наладзіць сістэматычны пракат спектакля? Ведаеце, студэнцкі тэатр Шчукінскай вучэльні дзесяткі гадоў жыве натуральным тэатральным жыццём. Чаму? Бо толькі натуральныя тэатральныя ўмовы — сцэна для артыста, музыканта — з'яўляюцца той школай, тым настаўнікам, які дае ўсё! Сцэна — гэта палігонам для маладога творцы. Таму ёсць сэнс максімальна развіваць сам студэнцкі тэатр. Фонд Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь выдзеліў Акадэміі мастацтваў грант для яго абсталявання; у перспектыве знойдзем сродкі на наступны этап, каб тэатр умацаваў сваю матэрыяльную базу, якая б магла з большага адпавядаць прафесійнаму тэатру. І другое: моладзь павінна як мага раней прыйсці, як той кулік на сваё балота, на сцэну прафесійнага тэатра. І вельмі добра было б, калі б мы прымалі дзяржаўны іспыт не толькі ў Акадэміі, але і ў тэатрах у Мазынскага, Раеўскага, Луцэнкі, выпрабоўваючы пачаткоўцаў у розных ролях для таго, каб студэнцтва было паглыблена ў атмасферу сваёй прафесіі значна раней. Акадэмія ўжо ідзе гэтым шляхам, але патрэбная ўзаемнасць з тэатрамі не толькі ў сталіцы...

Рэпліка з залы: Але і ў правінцыі...

У.РЫЛАТКА: Правінцыяй нашыя рэгіёны цяпер не назавеш... Гэта ўсё тэатральныя цэнтры... У Мінску ж няма вартаснага фестывалю, а вось у Гомелі ёсць, у Брэсце ёсць, у Гродне — нарадзіўся. Так што, паважаныя калегі, робім мы справу сур'ёзную і карысную, але галоўнае, каб мы ўсе былі аднадумцамі. Бо моладзі патрэбна моцная прафесія, творчая свабода і клопат грамадства і дзяржавы...

Лідзія МАНАКОВА: Я заслухалася выступленнем Таццяны Анатолеўны Ратабыльскай. І шмат з чым згодная... Я слухала Уладзіміра Пятровіча Рылатку і таксама пагадзілася з ягонымі аргументамі... Па сваёй натуры, відаць, я згодлівы чалавек. Але, у той жа час, я маю сваю думку наконт праблемы творчасці маладых.

Якая праблема ў нас зараз вызначылася? Маўляў, акадэмія рыхтуе спецыялістаў без уліку запатрабаванняў сучаснага тэатра. Нехта з усходніх мудрацоў сказаў: **настаўнік — гэта не той, хто напаўняе сасуд, а той, хто запальвае агонь мары ў сэрцы вучня.** І мы, педагогі акадэміі, разумеем: калі табе ўдаецца зацікавіць вучняў сапраўдным мастацтвам, марай творцаў, то гэтая мэта дасягнута. Мне здаецца, што ў першую чаргу акадэмія павінна рыхтаваць прафесіяналаў, людзей якія будуць служыць тэатру. Мы рыхтуем іх да рэалій сённяшняга мастацтва, а не гадуем ідэалізаваных рамантыкаў. Безумоўна, у кожнага свая ступень адоранасці і творчая індывідуальнасць... Ва ўсялякім разе педагогі акадэміі намагаюцца падрыхтаваць маладога прафесіянала і да самастойнага жыцця. Я маю на ўвазе самастойнасць у творчым жыцці. На гэтым пабудавана ўся наша праца. Да прыкладу, наш спектакль "Туцці-фруцці" не з'яўляецца толькі маёй пастаноўкай у традыцыйным разуменні спецыфікі тэатра. Гэты спектакль народжаны і створаны ўсімі тымі, каго вы бачыце на сцэне. Ім давалася заданне з канкрэтным накірункам. У апошняй кнізе Пітэра Брука гаворыцца пра накірунак, як пра важны момант працы рэжысёра. Дарэчы, і **нашыя студэнты спраўляюцца з пастаўленымі творчымі задачамі і дакладна іх праяўляюць у сваіх працах.** Я таксама сачу за творчасцю сваіх былых вучняў, якіх сёння тут узгадвала Таццяна Ратабыльская. Кожны быў індывідуальнай зорачкай у сцэнах акадэміі, а калі яны выйшлі ў вялікае тэатральнае жыццё, умовы прадыктавалі іншую творчасць. **Няздольны малады прафесіянал праявіць сябе толькі ў масоўках або ў спектаклях-казках.** Я не буду называць зараз канкрэтныя імёны, бо гэтая праблема агульная для ўсіх. **Маладымі людзьмі проста трэба займацца і цікавіцца ў тэатры.** Вось мы гаворым — кінула іх жыццё ў рэальныя абставіны... Канешне, кінула, раней ці пазней гэтак з усімі адбываецца. Так, а не інакш. Таму мы тут павінны выпрацаваць нейкія канкрэтныя прапановы, якія ў далейшым жыцці дапамогуць маладому творцу не разгубіцца і не кінуць любімую справу, апынуўшыся ў незнаёмым асяроддзі. Я працую ў тэатральнай установе шмат гадоў, і паверце мне, бачыла многа таленавітых рэжысёраў, нават з кожнага курса можна вылучыць два-тры чалавекі. У нас няма праблем, як наблізіць навучальны працэс да жыцця прафесійнага тэатра. Хутчэй, наадварот, таму што нашыя юнакі і дзяўчаты занятыя ў многіх пастаноўках сталічных тэатраў: у Купалаўскім, Маладзёжным, Рускім. Нядаўна я выступала на канферэнцыі ў акадэміі і зрабіла прапанову: **вызваліць IV курс ад вучэбнага працэсу і даць магчымасць студэнту-дыпломніку наблізіцца да сваёй прафесіі.** Барыс Іванавіч Луцэнка запрашае канкрэтных людзей на працу ў тэатр. Як бачыце, аніякай праблемы ў незапатрабаванасці маладога прафесіянала няма. Але той жа Барыс Іванавіч сказаў, што рэжысёры яму непатрэбныя. Я ніколі не хачу абвінавачваць у дадзеным выпадку, але ж катэгарычнасць заявы насцярожвае. Агульнавядома, што кожны тэатр прапагандуе сваю канцэпцыю існавання ў мастацтве, свой стыль. Вось перад намі сядзіць рэжысёр — былая мая вучаніца Наталля Башава. Працаздольная. У яе былі адметныя студэнцкія пастаноўкі... І цяпер яна актыўна працуе ў тэатрах. Але ж як у яе складваецца лёс рэжысёра? І хто сказаў, што індывідуальнасць Башавай абмяжоўваецца толькі спектаклямі-казкамі? Час ад часу прафесіянал павінен нешта ставіць і для рэпертуарнай афішы тэатра, але ж ён ставіць і блізкі, вынашаны матэрыял. Калі ўжо ёсць замысел, бачыцца рашэнне... **У маладога рэжысёра, не сакрэт, няма выбару.**

Мне бачыцца **студыя-лабараторыя,** якая б дапамагла маладому творцу праявіць сябе. Прычым гэтая новая лабараторыя ці студыя была б нейтральнай. Гэта значыць, малады рэжысёр мог бы рэалізаваць сябе на матэрыяле, які цікавіць яго сёння. Зноў жа, каб рэжысёр меў права выбару акцёраў... Прынамсі, гэтая прапанова **здольная стаць рэальнай пры дапамозе Міністэрства культуры Беларусі.** Пры наяўнасці такой студыі-лабараторыі і не стаяла б пытанне "А дзе маладая рэжысура?", і дыскусіі "круглага стала" не былі б актуальнымі...

Віталь БАРКОЎСКІ (з залы): Дазвольце сказаць мне...

Ж.ВАСАНСКАЯ: Думаю, што рэжысёрскі экспромт можа прыўнесці здаровы імпульс у наша абмеркаванне. Калі ласка, падыдзіце да мікрафона.

В.БАРКОЎСКІ: Анатоль Эфрас жыў у няпросты час і пры сустрэчы гаварыў часта наступнае: "Як склалася ваша жыццё ў мастацтве пра мастацтва?" У гэты час Ганчароў быў шэсць разоў лаўрэатам Сталінскай прэміі, пяць разоў — Дзяржаўнай, а таксама — Ленінскай. Аднойчы ён сказаў яшчэ больш "крута": "Уяўленне прадстаўлення ў прадстаўленні ўяўлення". Я гэта запомніў, і калі ў Польшчы ставіў "Чайку", палякі спыталіся, пра што спектакль. Я адказаў ім ганчароўскай фразай.

Таццяна АРЛОВА: ... І яны заблыталіся канчаткова.

В.БАРКОЎСКІ: Яны заблыталіся, але потым ім спадабалася, і мы цудоўна кантактавалі. І ёсць яшчэ такая фраза: "Перспектыва бесперспектыўнасці"...

Да чаго ўсё гэта? Я думаю, што мы не вельмі ўважлівыя адзін да аднаго, не вельмі паважлівыя, крыху бестактоўныя ў адносінах да нашай будучыні. На адной з нядаўніх канферэнцый я прапанаваў кожнаму рэжысёру ўзяць у тэатр, хаця б на адну пастаноўку, маладога спецыяліста. Паставіўшы ў адным тэатры спектакль, можна памяняць тэатр і другую пастаноўку ажыццявіць у іншым месцы. Ужо гэтыя два выпрабаванні могуць выявіць патэнцыял рэжысёра-пачаткоўца. Бо тэатр — найскладанейшы арганізм, аднак ён цудоўна загартоўвае. Мне думаецца, што тут не хапае нейкага "падземнага перахода" паміж Акадэміяй мастацтваў і будучым месцам працы маладога рэжысёра.

Мне падабаецца, што мінула пяць гадоў, а вы сочыце за далейшым творчым лёсам сваіх выпускнікоў. Гэта рэдкі талент — цаніць свайго вучня таму, што сам у яго нешта ўкладаеш. Я ведаю, што на гэта нестае часу. Але нейкім чынам мы павінны іх весці, хаця б першы час, дапамагчы стаць на ногі.

Я ўжо распавядаў калісьці гісторыю пра памідоры. На рынку разам з добрымі каліўцамі мне трапіліся і хілыя. Я спачатку хацеў іх выкінуць, а потым усё-такі пасадзіў. Увосень, калі я прыехаў на дачу, я ўбачыў, што здаровыя кусты ўжо ссохлі, а гэтыя цудоўна разрасліся. Ніхто не чакаў такога. Таму, хто ведае, які талент здольны прабіцца з "кволых" пачаткоўцаў — акцёраў і рэжысёраў. Давайце будзем уважлівымі да іх, бо ў нас катастрофа і з акцёрамі, і, у большай ступені, з рэжысёрамі. Вось я зараз кажу: "катастрофа", — а мы, усе таленавітыя людзі, сядзім і нічога не робім. Патрэбна канкрэтнае ўмяшанне. Зараз вакол нас у Літве, Расіі, Украіне, Польшчы — усюды квітнее тэатральнае мастацтва. А мы знаходзімся ў вельмі складаным становішчы. Патрэбна прызнацца сабе ў гэтым.

Ж.ВАСАНСКАЯ: Нельга не пагадзіцца з былым вядомым "студыйцам" Баркоўскім. Дык усё ж: быць ці не быць эксперыментальнай студыі для моладзі?

Таццяна АРЛОВА: Нам паабяцалі "круглы стол", а гэта значыць, узаемадзеянне, перакрыжаваную размову, магчымасць пагля дзець адзін аднаму ў вочы. А атрымалася франтальная мізансцэна, і я баюся, што нашыя размовы і добрыя пажаданні — усё, што мы сёння робім, застанецца з аднаго боку, а рэальнае пачуццё людзей, пра якіх мы размаўляем, — з другога боку, і нічога не зменіцца. Паверце мне, што моладдзю заўсёды ў тэатрах цікавяцца больш, чым іншымі. Многія з прысутных апынуліся на фестывалі па маёй "наводцы". Мне здавалася, што гэтая размова павінна быць для маладых, бо яна важная ў першую чаргу для іх, а не для нас, якія і так досыць шмат займаліся гэтымі праблемамі.

Прабачце за паўтарэнне ісцін, але мы сочым сёння за маладымі ў першую чаргу таму, што гэта — жыццё нашага тэатра заўтра. І калі гаварыць, што тэатральная школа павінна крыху апераджаць сённяшні тэатр і ары-

"Круглы стол" "К"

ентавацца на заўтрашні дзень, то ў нас сітуацыя даволі невясёлая і вельмі нават сумная. Той добры спектакль, які мы бачылі ўчора ("Туцці-фруцці". — **Рэд.**) і які справядліва заняў першае месца, прывёўшы ўсіх у захапленне, паказаў, што тэатральная акадэмія сапраўды арыентуецца на заўтрашні дзень.

Л.МАНАКОВА (з залы): Не толькі я адна яго стварала. Гэта — калектыўная праца.

Т.АРЛОВА: Пры гэтым мы бачым моцны рэжысёрскі спектакль, у якім я ўбачыла цудоўны кардэбалет і, на жаль, не ўбачыла салістаў. Лідзія Аляксееўна Манакова, на маёй памяці, зрабіла з выпускнікоў Акадэміі ўжо тры ці чатыры тэатры, цалкам паўнацэнныя, годныя, якія маглі б займаць сваё месца ў нашым тэатральным жыцці. Яна зусім натуральна зарыентавала на тое, чым жыве тэатр сёння, зрабіла стаўку на пластыку, музыкальнасць, на тэму, якая зразумелая маладым — тэма прасцейшых любоўных узаемаадносін, да ўсяго — актыўная рэжысура. Пры ўсім гэтым я не ўяўляю, што будуць рабіць асобныя студэнты, калі яны перастануць быць курсам і цэласным калектывам. Нам не трэба мудраваць і думаць пра заўтрашні дзень нашага тэатральнага мастацтва, думаць, як і дзеля чаго рыхтаваць кадры. Бо ёсць самыя элементарныя ісціны: гэта павінен быць тэатр не толькі прадстаўлення, але і перажывання, малады акцёр і рэжысёр павінны ведаць стыль эпохі і ўмець гэты стыль перадаць, ведаць мову аўтара і добра карыстацца ёю, а таксама памятаць, што тэатр знаходзіцца ў соцыуме, у нашым сённяшнім жыцці, і неабходна зрабіць мастацтва цікавым нашым сучаснікам. І калі мы гаворым, што сёння ў нас вялікі попыт на шоу, на рух, мы добра ведаем, што малады акцёр з гітарай у руках, які да ўсяго можа крыху спяваць, заўсёды будзе вылучацца і жыць лепей за таго, іншага, які будзе ламаць галаву над праблемамі чэхаўскай драматургіі, над "савецкім" Брэхтам. Кожны, хто будзе заглыбляцца ў псіхалогію аўтара, героя, будзе заўсёды ў менш выгодным становішчы. А між тым, тэатр вечны толькі гэтым. Сёння вельмі цяжка ў драматычным тэатры ўгадаць індывідуальнасць на ступені "прыгучесці". Бо гэта — здабытак маладосці, а яна мае звычку праходзіць, і заўтра акцёр будзе скакаць горш, ніжэй.

Мяне грэе думка, якая гучыць амаль у кожным выступленні: маладымі акцёрамі трэба займацца. Гэта павінна быць дэвізам нашага фестывалю. Нават сярод маладых можна вылучыць такіх майстроў, як Ігар Сігоў з Тэатра-лабараторыі нацыянальнай драматургіі — акцёр вельмі сур'ёзны, разнастайны, які актыўна вырас за некалькі гадоў. Мы можам гаварыць пра Яўгена Іўковіча з Маладзечна, на якім трымаецца ўвесь рэпертуар тэатра і які іграе часам не ўласцівыя яму ролі. Гэта — адна сістэма адліку. А побач з імі мы можам гаварыць пра тых, хто робіць першыя крокі ў тэатры.

Рэпліка з залы: Дык у чым вы бачыце выйсце?

Т.АРЛОВА: Мне здаецца, што ў сённяшнім тэатральным працэсе для моладзі ёсць два шляхі. Адзін варыянт — жыццё маладых акцёраў у атмасферы свабоды, аднак у адсутнасці сур'ёзнай і грунтоўнай рэжысуры. Гэта Тэатр-лабараторыя нацыянальнай драматургіі — малады калектыў, якому неабходны новы, больш якасны ўзровень. Гэта Гомельскі абласны драматычны тэатр, дзе шмат моладзі, якая цудоўна рухаецца ў спектаклі ("Дванаццатая ноч". — **Рэд.**), аднак не разумее шэкспіраўскай п'есы і часам не можа данесці яе да гледача. Мы бачым існаванне Маладзёжнага тэатра, які крыху пастарэў, аднак і там ёсць шмат моладзі. Мы сёння забыліся пра яшчэ адзін тэатр з вялікай колькасцю маладых акцёраў — Тэатр юнага гледача. Нібыта магчымасці ёсць, аднак акцёрам трэба рухацца далей, а ім не хапае патрэбнага штуршка. А ёсць іншая сітуацыя, калі тэатры бяруць акцёраў і "загубліваюць" іх, маўляў, выплывеш ці не — справа твая. Мяне, напрыклад, не суцяшае абавязацельства Барыса Іванавіча Луцэнкі ўзяць групу акцёраў. У Рускі тэатр трапіў, па-мойму, вельмі складаны, з цікавай індывідуальнасцю акцёр Віктар Серада, які сыграў бліскуча далёка не другасную ролю ў спектаклі "У прыцемках" і якога надалей рэжысёры выкарыстоўваюць зусім незразумела. Гэта тыповая сітуацыя, калі тэатры "маладую" ролю аддаюць маладому акцёру без уліку яго індывідуальнасці. Гэта няправільна, калі падчас пастаноўкі рэжысёр змяняе чатыры Гамлеты. Трэба знайсці свайго, адзінага Гамлета і ставіць на яго аднаго. Гэта сумна, калі маладыя акцёры ў Купалаўскім тэатры толькі падтанцоўваюць — ёсць верагоднасць, што яны палову свайго жыцця праходзяць у "хлопцах" і "дзяўчатах". Я ўжо не кажу пра маладых рэжысёраў, якіх у тэатры проста "падавяць".

Сёння ў нас шмат тэатральных фестываляў, дзе ёсць магчымасць для разнастайных кантактаў. Запрашаюць прадстаўнікоў усіх тэатраў, мы цудоўна кантактуем, аднак трэба ж рабіць з усяго гэтага нейкія высновы, бачыць, куды мы рухаемся, прыглядацца да людзей, даваць ім работу. Мяне ж засмучае наша пасіўнасць.

Дзеля таго каб займацца з моладдзю, патрэбна зусім іншая, чым наш тэатр, структура. Бо мы ведаем, што творчасць нараджаецца толькі ў свабодным плаванні, толькі калі рукі развязаныя. І я думаю, што ў ланцужку школа — студыя — тэатр студыя павіна быць вольнай і ад тэатра, і ад тэатральнага інстытута. Яна павінна быць накшталт прыватнай антрэпрызы. Вы пагледзіце, як у Мінску Уладзімір Ушакоў збірае "бяздомныя" спектаклі. Ірэна Мацкевіч — адораны рэжысёр — была выкінута з лялечнага тэатра. Зараз яе "прыбралі" з адным спектаклем, а што будзе далей?

Л.КРУШЫНСКАЯ: Відаць, справа не толькі ў творчым патэнцыяле...

Т.АРЛОВА: ... Не заўсёды матэрыяльныя праблемы патрэбна выстаўляць на першы план. Калі працуеш па-майстэрску, можна і з нічога зрабіць спектакль. Не гэта галоўнае. Намнога важней, каб нейкі студыйны рух даў штуршок з'яўленню новых асоб, як гэта адбылося ў пачатку 90-х гадоў. Перада мною выступаў Баркоўскі, аднак хто б яго ўбачыў, калі б ён тады не шакіраваў публіку сваімі студыйнымі эксперыментамі. Тады яго не прынялі, аднак зараз кажуць: "Усім вядомы Баркоўскі". А колькі працаваў на студыйны рух Уладзімір Іванавіч Матросаў, рэжысёр і мастак, які рабіў цудоўныя спектаклі і з маладымі, і прафесійнымі акцёрамі. Як толькі ў студыі складваецца штат і штатны расклад, усё замыкаецца на невялічкай групе людзей. А студыйны рух павінен быць вольны. З'явілася ідэя, калектыў, спектакль — давайце мы іх падтрымаем. Нават самая неймаверная ідэя можа ператварыцца ў спектакль, які зацікавіць гледачоў. Тым больш маладыя, калі яны прафесіяналы, заўсёды працуюць цікава. І для таго каб бачыць, які тэатр нас чакае заўтра, трэба падтрымаць такое студыйнае пачынанне. Бо сёння ёсць небяспека, што мы будзем неканкурэнтаздольныя на фоне іншых краін. Мы некалькі замкнуліся на сабе. І нейкія ўласныя дасягненні ўспрымаем даволі суб'ектыўна. Аднак, як толькі мы выходзім на якісьці фон, а фон гэты даволі сур'ёзны, адбываецца пераацэнка. Беларусь на гэтым фоне мае даволі вялікі патэнцыял, і важна замацаваць яго, не згубіць. Таму, калі праз пару дзён пройдзе эйфарыя ад таго, якія ж мы малайцы, што арганізавалі і правялі гэты фестываль, вельмі важна, каб пачалася будзённая, чарнавая, але плённая праца, каб вынікам яе стала заключэнне якіх-небудзь кантрактаў з акцёрамі, рэжысёрамі. Калі б такія дакументы з'явіліся, наша праца таксама мела б перспектывы.

Мая ГАРЭЦКАЯ (рэпліка з залы): У нашай размове не акрэсліваецца канцэпцыя фестывалю, тое, якім ён атрымаўся і якім ён мог бы стаць. А папярэднічала ж усяму гэтаму святу васьмімесячная праца...

Ж.ВАСАНСКАЯ: ... Прабачце, але тэма "круглага стала" дакладна вызначана і гаворка тут не пра вынікі фестывалю...

М.ГАРЭЦКАЯ: Слухайце, дайце сказаць! Я думаю, што такія акцёры, як Ігар Сігоў, Валянцін Серада, нягледзячы ні на што, будуць працаваць. Кожны тэатр адчувае патрэбу ў такіх маладых і таленавітых акцёрах; я за тое, каб заахвочваць і вылучаць маладых творцаў, каб яны адчувалі падтрымку з нашага боку. Нельга дапускаць сітуацыю, як у спектаклі "Прыхадзень", калі нам даецца шанц, а мы яго не выкарыстоўваем.

Генадзь МУШПЕРТ (з залы): Я хачу зрабіць заяву для рэктара, дэкана, прафесара акадэміі. Гродзенскі тэатр прыме любога выпускніка Беларускай акадэміі мастацтваў тэатральнага факультэта. Сёлета да нас па размеркаванні прыехаў выпускнік акадэміі эканамічнага факультэта, адміністратар. Вялікі дзякуй, але мы як-небудзь знайшлі б яго і ў Гродне. Нам больш патрэбныя акцёры. Я памятаю аповед пра тое, як наш акцёр Аляксандр Шалкаплясаў уладкоўваўся на працу ў Гродзенскі тэатр. Напрыканцы сезона ён прыйшоў у тэатр, каб дамовіцца пра паказ.

— Вы ведаеце, у нас канец сезона, штат перапоўнены, — адказалі яму. Акцёр павярнуўся і пайшоў.

— Дарэчы, дзе вы вучыліся? — спыталі яго ля дзвярэй.

— У "ГІТИС"е.

— Тады бяру!

Я вазьму любога выпускніка, таму што акадэмія — гэта пэўны ўзровень, "фірмавы" знак.

Перад любым выпускніком стаіць дылема: круціцца ў сталіцы і лавіць там удачу ці ехаць у правінцыю і напрацоўваць там прафесійны вопыт. Я — за другое. Варта паехаць у правінцыю хаця б дзеля таго, каб праверыць сябе на здольнасць любіць мастацтва ў сабе. Любіць сябе ў мастацтве ў правінцыі вельмі складана, бо тут няма тэатральнага асяродка, поспеху такога, як у сталіцы. Застаешся сам-насам з п'есай, героямі. Ехаць у правінцыю карысна, і я заклікаю маладых туды ехаць.

Ігар СІГОЎ (з залы): Мне ўпершыню давялося прысутнічаць на фестывалі, у якім я ўдзельнічаю ад пачатку да канца. Бо звычайна акцёры прыязджаюць, іграюць спектакль і тут жа ад'язджаюць дадому. Няма магчымасці пагледзець іншыя тэатры, сустрэцца з іх прадстаўнікамі, пагутарыць, як хто жыве. На гэтым фестывалі я пагледзеў спектаклі розных тэатраў і цяпер маю хаця б невялікае ўяўленне пра тое, чым яны дыхаюць. Я, напрыклад, убачыў, што ставіцца сёння ў Гомелі. Магчыма, для іх "Дванаццатая ноч" — гэта сапраўдны выбух, аднак у нас, у Мінску, спектаклі такога кшталту ёсць, і гэта — сярэдні нармалёвы ўзровень. Але яны не могуць гэтага ведаць, таму што не маюць магчымасці хадзіць па тэатрах і сачыць за творчасцю сваіх калег. І я ведаю гэта па ўласным вопыце, калі з-за занятасці ў рэпертуары я проста не бачу, што ж дзеецца ў суседніх тэатрах.

Баляслаў СЯЎКО (з залы): Я зусім выпадкова даведаўся, што адбудзецца "круглы стол". Гэта — адно з асноўных мерапрыемстваў, мы падводзім вынікі. І гэта варта таго, каб патраціць паперу і ўпісаць "круглы стол" у запрашальны білет. Мала таго, пажадана было б пералічыць галоўныя пытанні "круглага стала" і асноўных выступоўцаў, дзеля таго, каб удзельнікі яго прыйшлі падрыхтаванымі да паўнай размовы. Тады сюды будуць збірацца людзі, працаваць, закасаўшы рукавы.

Другая прапанова — хацелася б, каб пасля кожнага спектакля было невялічкае, хвілін на дваццаць абмеркаванне. Гэта дасць магчымасць пагутарыць з акцёрамі, узняць нейкія пытанні, праблемы. Добра было б, каб на такія фестывалі разам з маладымі прыязджалі і мэтры сцэны. Няхай у якасці гасцей. Яны маглі б падзяліцца вопытам з маладымі, штосьці ім параіць, скіраваць іх творчасць у патрэбнае рэчышча.

Што б мы ні гаварылі, калі ў акадэміі, якія б там ні былі плыні, не будзе закладзена школа, мы шмат страцім. Сёння я бачу, як прыходзяць маладыя выпускнікі навучальных устаноў у тэатр, школы ў іх няма, а ёсць інтуіцыя. Асабліва часта гэта здараецца з рэжысёрамі. А ім жа для працы патрэбна прыкласці рэйкі, растлумачыць самыя элементарныя законы акцёрскай прафесіі, каб яны рухаліся наперад. І тады можна ад маладых што-небудзь патрабаваць.

Ігар САЛІМОНАЎ (з залы): Дазвольце сказаць!

Я акцёр Бранскага тэатра і хацеў бы сказаць пару слоў... З нашай размовы я даведаўся, што некаторыя тэатры запрашаюць да сябе выпускнікоў акадэміі цэлымі курсамі. Я не разумею, навошта гэта патрэбна? Бо тэатр свядома набірае масоўку. А маладыя акцёры свядома ідуць на гэта, ведаючы, што наўрад ці ў блізкім часе яны атрымаюць больш-менш вялікія ролі... Прапанаваная тут канцэпцыя студыі нагадвае мне своеасаблівы бункер, працоўную біржу, прызначаную для плаўнага пераходу ў тэатры. У нас жа, у Расіі, працэс "куплі-продажу" акцёраў, рэжысёраў, спектакляў адбываецца ў Акадэміі, на так званых паказах, якія з пэўнай мэтай і ладзяцца.

Валянцін СЕРАДА (з залы): Па-мойму, мы ўсе тут забыліся, што тэатр — гэта шоу-бізнес. Пра маладых акцёраў патрэбна пісаць. На пачатку размовы прагучала думка, якая мне спадабалася, што сёння ў тэатры маладымі лічацца акцёры ўзросту Віктара Манаева. Нібыта ў нас няма сапраўды маладых акцёраў. Проста СМІ не заўважаюць нас, мала пішуць. І калі крытыкі змогуць зрабіць маладых акцёраў зоркамі, тэатр стане шоу-бізнесам і будзе мець попыт у гледачоў. Чым больш пра маладых будзе напісана, тым хутчэй гледач зразумее, што за намі — будучыня.

Тут гаварылі пра крохкасць маладой акцёрскай душы. Мне вельмі хацелася б, каб акадэмія, акрамя тых прафесійных якасцей, якія яна дае, прышчапляла б сілу волі. Бо тэатр — гэта тое месца, дзе патрэбна працаваць локцямі... Як складзецца мой творчы лёс надалей, я не ведаю, аднак я ўжо засвоіў, што локцямі працаваць патрэбна.

Наталля БАШАВА (з залы): Дзеля чаго мы ўсе тут сабраліся?

Ж.ВАСАНСКАЯ: Акрэсліць праблемы і знайсці выйсце з іх. Рэальна дапамагчы маладому творцу.

Н.БАШАВА (з залы): Мяркуючы па ўсім, гэты "круглы стол" патрэбны нам, маладым. Аднак гэта павінна цікавіць не толькі нас. У мяне склалася ўражанне, што гэты фестываль не патрэбны тым, хто мог бы даць нам штуршок у будучае. Нашыя клопаты цікавяць толькі журналістаў. У мяне кіпяць мазгі і баліць сэрца за нас. Як мы можам прабіцца паасобку? Я пачынаю разумець, што для гэтага, сапраўды, патрэбна адгадаваць іклы, кіпцюры. Аднак, ці гэта выйсце?! Няхай адгукнуцца людзі, якія сапраўды зацікаўлены ў нас і нашай будучыні.

Прыз "Культуры" — Віктару КЛІМЧУКУ.

Наталля БАШАВА, рэжысёр.

Генадзь МУШПЕРТ, рэжысёр Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра.

Ігар САЛІМОНАЎ, акцёр Бранскага драматычнага тэатра.

Баляслаў СЯЎКО, акцёр Дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Я.Коласа.

Ігар СІГОЎ, акцёр Тэатра-лабараторыі нацыянальнай драматургіі.

Уладзімір МІШЧАНЧУК, дэкан тэатральнага факультэта Беларускай акадэміі мастацтваў:

ТАЎЧЫ ВАДУ Ў СТУПЕ?

МЕРКАВАННІ ПРАФЕСІЯНАЛАЎ, ШТО ВЫКАЗАЛІСЯ ПАСЛЯ ЗАКАНЧЭННЯ “КРУГЛАГА СТАЛА”, бо час, які нам адвялі, быў выкарыстаны. На жаль. Але, як нам падалося, дыскусія ў зале, а потым і за яе дзвярыма, толькі разгаралася...

Ужо каля трыццаці гадоў я займаюся творчасцю, пятнаццаць з іх — педагогікай, і заўсёды я сутыкаюся з праблемай незапатрабаванасці маладых акцёраў, рэжысёраў. Адна з неабходных перамен на сённяшні дзень — карэнная перабудова працы педагогаў, як гэта, напрыклад, склалася ў нашай Акадэміі. Патрэбна абавязкова ўлічваць патрабаванні сённяшняга дня.

Мы перыядычна ладзім прагляды і запрашаем да сябе рэжысёраў тэатраў, тых людзей, ад якіх залежыць будучыня нашых выпускнікоў. Для нас вельмі важна, у якія рукі трапляе наш былы студэнт, у які тэатр. Бо вельмі шмат залежыць ад таго, якую ўвагу ён адчуе да сябе на пачатку ўласнага станаўлення.

Сёння мы **таўчэм ваду ў ступе**, размаўляючы пра тэатральную школу. Маўляў, ва ўсім вінаватая яна. Нядаўна мы наладзілі майстар-класы, куды запрасілі прадстаўнікоў тэатраў. Аднак далёка не ўсе адгукнуліся на нашае запрашэнне. А сёння я зноў чую пытанні людзей, якія не ведаюць, чым жыве Акадэмія.

Асобна хачу сказаць пра рэжысёраў. Яны ў нас існуюць, і сярод іх ёсць шэраг па-сапраўднаму цікавых і таленавітых асоб. Аднак і яны не маюць належнай увагі да сябе. Большасць з іх, сапраўды, аказаліся нікому не патрэбнымі. Яны спрабуюць штосьці рабіць, заяўляць пра сябе, аднак не так часта, як хацелася б, атрымліваюць водгук. Хочацца спадзявацца, што фестываль хоць крыху зменіць такое становішча. Я ў гэта веру.

На “круглым стале” мне не давялося выказаць свае думкі пра сучасны стан маладой беларускай сцэнаграфіі. Не хапіла часу... Хаця праблема запатрабаванасці тэатральных мастакоў-пачаткоўцаў сёння паўстала не менш востра, чым, скажам, праблема маладых рэжысёраў, акцёраў, драматургаў.

Барыс КРЭПАК, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі:

“У ЧЫІХ РУКАХ ЛЁС СЦЭНОГРАФА?”

Д.Волкава. Макет дэкарацый да спектакля “Рамэа і Джульета”.

Сем гадоў таму народны мастак Беларусі Барыс Герлаван узяў курс сцэнографаў у тэатральна-мастацкім інстытуце, змяніўшы на гэтай пасадзе Яўгена Чамадурава. З таго часу адбыліся тры выпускі з... трох чалавек. У 94-м інстытут скончыла Вольга Сідзельнікава, у 96-м — Вольга Грыцаева, і ў 95-м — яшчэ адна дзяўчына, якая паехала за межы Беларусі. У наступным годзе адбудзецца наступны, на жаль, апошні выпуск сцэнографаў, бо **набору на аддзяленне тэатральна-дэкарацыйнага мастацтва за апошнія пяць гадоў не было.**

Парадокс: рэжысёраў набіраюць, а мастакоў-дэкаратараў — не. З кім жа будуць працаваць рэжысёры тэатраў, калі мець на ўвазе, што колькасць тэатраў павялічваецца? Няўжо трэба будзе пачынаць усё, як кажуць, з чыстага аркуша?

Так, сёння праблем у нацыянальнай сцэнаграфіі безліч. У свой час нашы буйныя мастакі сцэны, у тым ліку Аскар Марыкс, Васіль Галубовіч, Армен Грыгар'янц, Іван Ушакоў, Аляксандр Салаўёў, Яўген Нікалаеў, Яўген Чамадураў, Павел Масленікаў і іншыя, прынеслі славу беларускаму тэатру.

Іх ведалі ў твар, дзяржава іх цаніла. Яны першымі ў шэрагу мастакоў іншых прафесій атрымлівалі заслужаныя званні, прэміі, узнагароды. Хтосьці з іх ужо пайшоў з жыцця, хтосьці знаходзіцца на пенсіі, але пасля іх у тэатрах утварылася нейкая пустата, запоўніць якую маладыя яшчэ не ў стане. Але гэта не іхняя віна. Бадай, адзінае выключэнне — Барыс Герлаван, які прыйшоў у Купалаўскі тэатр яшчэ студэнтам.

Тым не менш патэнцыял у будучых мастакоў-сцэнографаў вялікі. І пра гэта сведчаць некалькі выстаў, што адбыліся сёлета ў Мінску і Гродне. Вось іхнія імёны: Вольга Васілёнак, Андрэй Меранкоў, Віталь Трафімаў, Ганна Мятліцкая, Таццяна Мацэвіч, Алеся Снапок, Дар'я Волкава.

Навошта былі патрэбны гэтыя выставы? Барыс Герлаван лічыць, што такія экспазіцыі маюць некалькі задач, бо дазваляюць убачыць хаця б прыблізна заўтрашні дзень нашых тэатраў. Выставы даюць магчымасць студэнтам пафантазіраваць у межах прасторы і аб'ёмаў макета, у колерарытміцы дэкарацыйных эскізаў і касцюмаў і, адначасова, паставіць канкрэтны спектакль на канкрэтнай сцэне ў залежнасці ад тэхнічных і фінансавых магчымасцей сцэнічнага вырашэння. Таму не выпадкова на выставах мы бачым шмат работ, так бы мовіць, з вялікай ступенню свабоды выбару тэхнічных і пластычных сродкаў, незалежна ад канкрэтнай прывязкі спектакля да той альбо іншай сцэны. З другога боку, такое афармленне спектакляў, як “Гамлет”, “Калігула” альбо “Трыстан ды Ізольда” В.Васілёнак, “Адвечная песня” і “Кармэн” В. Трафімава, “Пунсовая кветачка” Г. Мятліцкай, “Дэман” і “Пінская шляхта” А.Снапок, “Навальніца” і “Рамэа і Джульета” Д.Волкавай, “Кароль Лір” і “Ідылія” А.Меранкова, не кажучы ўжо пра таленавітыя творы больш вопытных В.Сідзельнікавай і В.Грыцаевай, магло б быць рэалізавана на сцэнічнай пляцоўцы.

Але менавіта тут і ўзнікаюць сур'ёзныя пытанні, галоўнае з якіх: **каму яны патрэбныя, гэтыя сцэнографы?** Падсвядома ўсе гэтыя выставы разлічаныя не толькі на ўдзячны “погляд” шырокага гледача. Наважваюся думаць, што яны былі накіраваны пераважна на тых, ад каго залежыць заўтрашні лёс маладых сцэнографаў, гэта значыць, на галоўных рэжысёраў, дырэктараў тэатраў, чыноўнікаў Міністэрства культуры. Але — на жаль! Зазвычай, **ніхто з іх не наведвае гэтыя вернісажы, ніхто з іх не “шукае таленты”, якія нібыта гадуюцца тут, побач, і так неабходныя сённяшняму і заўтрашняму тэатру.**

Адна з “лялечных” работ Н.Нерсікян.

Вы думаеце, тэатры перанасычаныя мастакамі? Зусім не! Некаторыя, наогул, працуюць без штатнага сцэнографа, а здараецца і так, што стаўка нават асістэнта мастака “перадаецца” ці то загадчыку дэкарацыйнага цэха, ці то самому дырэктару тэатра. У свой час так было ў Тэатры-студыі кінаакцёра, у Маладзёжным тэатры... Аднак, сёння пра пасаду хаця б асістэнта мастака даводзіцца толькі марыць.

В.Трафімаў. Макет дэкарацый да спектакля “Пінская шляхта”.

Галоўныя мастакі віцебскага Коласаўскага тэатра Уладзімір Матросаў і мінскага імя Горкага Уладзімір Чарнышоў сказалі мне, што яны з задавальненнем узялі б да сябе на працу асістэнтаў, але **ў іх няма для гэтага адпаведных пасад у штатных раскладах.**

Прафесія сцэнографа — унікальная і вельмі ранімая. Тэатральнаму мастаку трэба, каб яго запрасілі ў тэатр спачатку хаця б у якасці дэкаратара альбо на асобныя спектаклі, бо яму неабходная, перадусім, практыка. Бо зразумела, што нават таленавітыя выставачныя эскізы без іх рэалізацыі застануцца толькі на ўзроўні праектаў. Безумоўна, маладым мастакам нестае загартоўкі, смеласці, нахабства, каб самім прыйсці ў тэатр і сказаць: я да вас прыйшоў, вазьміце мяне, паспрабуйце, — і я зраблю геніяльны спектакль. На жаль, гэтым якасцям у Акадэміі мастацтваў не навучаюць. А трэба было б!

Ці ёсць будучыня ў “цудоўнай сямёрцы” Барыса Герлавана? Ці паедзе, скажам, А.Снапок на сваю радзіму, у Гомель, каб у мясцовым тэатры яе талент зазіхацеў новымі гранямі? Ці зробіцца В.Трафімаў вялікім сцэнографам альбо пойдзе ў “чысты жывапіс”, як, дарэчы, і некаторыя ягоныя калегі, якія паспяхова дэманструюць свае жывапісныя творы за мяжой? А можа, Г.Мятліцкая зробіцца пісьменніцай і будзе “ілюстраваць” свае раманы? Вопыт у яе ўжо назапашаны: прыгожыя касцюмы да ўласнай аповесці “Дванаццаць дзяўчат” мы ўжо бачылі на выставе ў тэатры “Вольная сцэна”... А які лёс чакае В.Сідзельнікаву і В.Грыцаеву? Вельмі хацелася б, каб усё склалася ўдала.

А.Меранкоў. Макет да спектакля “Юнона і Авось”.

Шаноўныя галоўныя рэжысёры і дырэктары правінцыйных і сталічных тэатраў! Шаноўнае Міністэрства культуры! Зразумейце, савецкая школа тэатральна-дэкарацыйнага мастацтва разбурана, а новая — нацыянальная — яшчэ не з'явілася. **Няўжо ўсё трэба пачынаць з нуля? Ад вас залежаць лёсы не толькі асобных мастакоў-сцэнографаў, сапраўды таленавітых і здольных. Ад вас залежыць лёс усёй беларускай сцэнаграфіі, а, значыць, і ўсяго тэатральнага мастацтва.**

Круглы стол газеты “Культура” завяршыўся, хаця далёка не ўсе з жадаючых змаглі выступіць: бракавала часу. Канешне, праблема моладзі ў тэатры — адна з найактуальных. Хвалюе яна і афіцыйных прадстаўнікоў тэатраў, і саміх маладых творцаў. Не пакідае яна абыякавымі і нас, “культура”ўцаў. Мы з задавальненнем працягнем “круглы стол” на старонках нашай газеты. А вас заклікаем далучыцца да дыскусіі і дасылаць на адрас рэдакцыі свае роздумы і меркаванні наконт праблемы моладзі. Хацелася б, каб з вашым актыўным удзелам рэха фестывальнага “круглага стала” адгукнулася не толькі на старонках нашай газеты, а, і ў першую чаргу, у канкрэтных справах па падтрымцы тэатральнай моладзі.

23.00 "Весткі".

НТБ

5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30, 8.00 Інфармацыйная праграма.
5.10, 6.10, 7.15 Спорт.
5.15 "Дзень у гісторыі".
5.20, 7.25 "Крымінал".
5.35 "Градуснік".
5.40, 6.50 "У запас".
5.50 "Сённячка—Піцер".
6.15, 7.20 Надвор'е.
6.20 "Я — целаахоўнік".
6.25, 7.45 "Сённячка".
6.35 "Жывыя навіны".
6.40 Мультфільм.
7.35 "Вялікія грошы".
8.10 "Хуткая дапамога".
9.00 "Сёння".
9.15 "Чорныя лясы". Псіхалагічная драма.
11.00 Сёння.
11.20 "Вечны кліч" (СССР).
13.00 "Сёння".
13.25 "Каханне і тайны Сансет Біч".
14.10 "Сённячка".
15.00 "Сёння".
15.15 Свет прыгод. "Залатыя крылы Пенсаколы".
16.00 "Сённячка".
16.35 "Доктар Куін, жанчына-ўрач".
17.30 "У запас".
17.40 "Крымінал".
18.00 "Сёння".
18.40 "Герой дня".
18.55 "Заваяванне планеты малпаў".
20.30 "Крымінальная Расія. Сучасныя хронікі", "Чорны герайн".
21.00 "Сёння".
21.40 "Хуткая дапамога".
22.30 "Сённячка".
23.10 "Сёння апоўначы".

Культура

7.05, 11.30, 13.30, 19.30, 23.05 Навіны культуры.
7.25 "Вальпараіса", "Еўраспорт. Ратэрдам". Дак. фільмы.
8.10 "Мелодыі старога Пецярбурга".
8.35 "Ноу-хау".
8.50 "Прыхільнікам Тэрпсіхоры".
9.00, 15.00, 17.00 Навіны.
9.05 Кіно Японіі. "Канец лета".
10.40 Іграе Н. Луганскі.
11.05 "Экалакол" з Наталляй Фацеевай. "Радыяцыя..."
11.40 "Сакрэты тэатра Камала". Вядучы — Б. Паюроўскі.
12.55 "Ю. Цемірканаў. Імправізацыя на тэму... з Пушкіна. Асабістае". Фільм 5-ы.
13.20 "Жывое дрэва раместаваў".
13.45 "Нераскрытая справа дзекабрыстаў". Перадача 1-я.
14.10 Барыс Пастэрнак. "Другое нараджэнне".
15.05 Мультфільм "Пакахонтас".
15.50 "Лукамор'е".
16.10 "Гутаркі пра рускую культуру". Праграма Ю. Лотмана.
16.40 "Без візы". У Вялікабрытаніі.
17.05 "2003". Да 300-годдзя Санкт-Пецярбурга.
17.10 "Відэапаззія". К. Кедраў.
17.20 "Новае кіно".
17.45 "Памяці З. Герта".
19.15 "Цуд-казка".
19.50 "Час музыкі". Тэлечасопіс.
20.20 Я. Габрыловіч "Апошні аўтограф".
20.45 "Пасля навін..."
21.05 Кіно Японіі. "Канец лета".
22.45 "Джазафрэнія".

8-ы канал

18.00 Праграма К. Коўпленда.
18.30 "Вясёлыя мелодыі".
18.45 "Вялікае каханне Бальзака". Шматсерыйны фільм.
19.45 "Навіны "К-відэа".
20.15 "Вечарніца".
20.30 "Цені знікаюць апоўдні". Серыял.
21.45 Нататкі з Іерусаліма.
22.15 "Ехалі ў трамваі Ільф і Пятроў". Кінакамедыя.

ТБ-6 Масква

6.00 "Дзень за днём".
7.40 "Дарожны патруль".
8.00, 10.00, 12.00, 14.00, 17.00, 22.50 ТСН-6.
8.10 "Грэйс у агні IV".
8.40 "Абаронца".
9.25, 11.00, 13.45, 14.10 Тэлемагазін.
10.10 "Кліч забойцы": "Забойныя здымкі".
11.15 "Знак якасці".
11.25 "Памяці Зіновія Герта".
12.10 "Крок з даху". Кіноказка.
14.20 "Эдэра". Серыял.
15.15 "Незвычайныя прыгоды ў чароўным лесе".
15.35 "Кунфу. Легенда працягваецца".
16.00 "Любіш — глядзі".
16.10 Дыск-канал.
16.45 "Дарожны патруль".
17.30 "Грэйс у агні IV".
18.00 "Абаронца".
19.00 Навіны дня.
19.30 "О.С.П.-Студыя".
20.25 "LEXX": "Цень Гіга". Фантастычны серыял.
21.30 "У свеце людзей".
22.05 "Обоzzz"-шоу.
22.35 "Дарожны патруль".
23.00 "Тыя Хто".
23.15 Дыск-канал.
23.50 "Знак якасці".
0.05 Начны сеанс. "Блізняткі".

Еўраспорт

9.30 Гольф. Кубак Еўропы.
10.30 Мастацтва верхавой язды.
11.30 Горныя лыжы. Кубак свету ў Аўстрыі.
13.00 Картынг. Спаборніцтвы ў ЗША.
14.00 Сноубордынг. Кубак свету ФІС у Аўстрыі.
14.30, 0.45 "Мотаспорт", тэлечасопіс.
16.00 Трактар з прычэпам.
17.00 Вялікі сумо ў Нагана.
18.00 Рэгбі. Кубак свету.
19.00, 22.00 Горныя лыжы. Кубак свету ў ЗША.
20.00 Выпрабаванні. Чэмпіянат АТП у Бухарэсце.
21.00 Канькі на роліках.
22.45 Бокс. Міжнародныя спаборніцтвы.
23.45 Футбол. Легенды еўрапейскіх чэмпіянатаў.
2.00 Ралі. "Марока класік".

Пятніца, 20 лістапада

Беларускае тэлебачанне

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
8.10 "Сёння з вамі..." Доктар медыцынскіх навук дырэктар Міжнароднага цэнтра чэлюсна-тваравай хірургіі Алег Чудакоў.
8.45 Спажывецкая карзінка.
9.00 Навіны.
9.15 ТБ—школе. 9 клас. В. Дунін-Марцынкевіч і яго камедыя "Пінская шляхта".
9.55 Відэакурс англійскай мовы.
10.25 "Музыка без межаў".
11.00 Навіны.
11.10 "Траянскі конь" 2-я серыя.
12.05 Да 50-годдзя Яўгеніі Янішчыц. "Непрыручаная птушка".
12.25 Канцэрт Дзяржаўнага ансамбля танца Беларусі.
13.00 Навіны.
13.10 "Чужыя блізкія..." Тэлеспектакль. Частка 2-я.
14.00 Дрэва жыцця. Тэленарыс пра сям'ю Бараноўскіх (г. Мінск).
14.25 Навакольнае асяроддзе. Новыя льготы для пацярпеўшых ад аварыі на ЧАЭС.
15.00 Навіны.
15.10 Відэакурс нямецкай мовы.
15.30 Мультфільмы.
15.55 "Лазовыя карункі". Свята лозапляцельшчкаў Беларусі.
16.25 "Рызыка-версія". Тэлегульня.
17.00 Навіны (з сурдаперакладам).
17.10 Урокі Н. Наважылавай.
17.40 Музычны антракт.
18.00 "Траянскі конь". 2-я серыя.
19.00 Навіны.
19.15 "Сёння з вамі..." Прэзідэнт Беларускай гільдыі акцёраў кіно Святлана Сухавей.
19.00 Кантынент.
20.05 Станцыя "Акадэмія навук".
20.25 "Банка коміксаў".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.40 Падзея.
21.50 Беларускі хіт-парад.
22.00 М. Жабер і Ч. Бронсан у маст. фільме. "Пасажыр дажджу".
0.00 "Абібок".
0.30 Навіны.
0.40 Аўтапарк.
0.50 "Відэапрацэс".

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Жорсткі анёл".
9.25 "Жаночыя гісторыі". Ірына Панароўская.
9.55 "У пошуках згубленага". Сяргей Марцінсон.
10.35 "Смак".
10.50 "Хатняя бібліятэка".
11.00 Навіны (з сурдаперакладам).
11.15 "Разам".
14.00 Навіны (з сурдаперакладам).
14.15 "Тры таўстуны". Паводле матываў аднайменнай казкі Ю. Алешы.
16.00 "Жорсткі анёл".
17.00 Навіны.
17.15 "Джэнтльмен-шоу".
17.45 "Ірай, гармонік любы!"
18.15 "Здароўе".
18.45 "Поле цудаў".
19.45 "Добрай ночы, малышы!"
20.00 "Час".
20.40 Надвор'е.
20.50 Міс Марпл у дэтэктыве Агаты Крысці "Немезіда".
22.45 "Жаночыя гісторыі".
23.15 Навіны.
23.30 "Гульні на дарозе". Трылер.
1.10 Праграма перадач.

Расія

6.00, 7.30, 8.30, 8.50 "Добрай раніцы, Расія!"
7.15 "Тысяча і адзін дзень". Усё пра самую загадкавую рэлігію — мусульманства.
8.15 "Дзяжурная часць".
8.35 "Праграма перадач".
8.55 "Тавары — поштай".
9.00 "Санта-Барбара".
9.45 "Музыка, музыка..."
10.00 "Весткі".
15.10 Мультфільм "Скарбы затанулых караблёў".
15.30 "Першыя пацалункі".
16.00 "Весткі".
16.30 "Вежа".
17.00 "Камп'ютэр".
17.15 "Жыццё Кліма Самгіна".
18.30 "Дзяжурная часць".
18.40 "Гісторыя адной падзеі".
19.00 "Весткі".
19.35 "Падрабязнасці".
19.45 Спецвыпуск "Аншлага" — "Поўны наперад!"
21.50 Да 70-годдзя Аляксея Баталава. "Справа Румянцава". Дэтэктыўная кінааповесць.
23.30 "Весткі".
0.00 "Дзяжурная часць".

НТБ

5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30, 8.00 Інфармацыйная праграма.
5.10, 6.10, 7.15 Спорт.
5.15 "Дзень у гісторыі".
5.20, 7.25 "Крымінал".
5.35 "Градуснік".
5.40, 6.50 "У запас".
5.50 "Сённячка—Піцер".
6.15, 7.20 Надвор'е.
6.20 "Я — целаахоўнік".
6.25, 7.45 "Сённячка".
6.35 "Жывыя навіны". Усё пра флору і фауну.
6.40 Мультфільм.
7.35 "Вялікія грошы".
8.10 "Хуткая дапамога". Серыял.
9.00 "Сёння".
9.15 "Ключы ад форта Баяр". Тэлегульня.
11.00 "Сёння".
11.20 "Вечны кліч" (СССР).
13.00 "Сёння".
13.25 "Каханне і тайны Сансет Біч".
14.10 "Сённячка".
15.00 "Сёння".
15.15 Свет прыгод. "Залатыя крылы Пенсаколы".
16.00 Да 80-годдзя М. А. Глузскага. "Рускае стагоддзе".
16.30 "Футбольны клуб".
17.30 "У запас".
17.40 "Крымінал".
18.00 "Сёння".
18.40 "Герой дня". Аналітычная праграма.
19.00 "Бітва за планету малпаў".
20.40 "Прафесія — рэпарцёр".
21.00 "Сёння".
21.45 "Увесь Жванецкі".
22.15 "Колер ночы". "Рэне па прозвішчу Ля Кан". Авантурная камедыя.

Культура

7.05, 11.30, 13.30, 19.30, 23.00 Навіны культуры.
7.25 "Кансіліум".
7.50 "Акадэмія спорту".
8.10 "Лікі гісторыі". Жак Іў Кусто.
8.35 "Мне ад кахання спакою не знайсці..."
9.00, 15.00, 17.00 Навіны.
9.10 "Вялікі тэатр апладзіруе маладым".
10.25 Я. Габрыловіч. "Апошні аўтограф".
10.45 "Расійскі кур'ер". Растоўская вобласць.
11.40 "Адыходзячы, азірніся".
11.55 А. Гельман. "Пасяджэнне парткама". Спектакль МХАТа.
13.45 "Час музыкі".
14.15 "Без візы". Падарожжа па Амерыцы.
14.25 "Госць другога пакалення". Вяземскаму прысвячаецца.
15.05 Мультфільм "Чорны цюльпан".
15.55 "Лукамор'е".
16.10 М. Лермантаў. "Душы маёй трывога..."
16.30 "Крэда".
17.05 "2003". Да 300-годдзя Санкт-Пецярбурга.
17.10 "Расійскі кур'ер". Растоўская вобласць.
17.50 "Антыкварная опера".
18.40 "Асеннія партрэты". В. Руйковіч.
19.15 "Цуд-казка" Х. Андэрсена "Свінапас".
19.50 "Апокрыф". "Літаратура і... стойкі алавянны чытач".
20.15 Аляксей Баталаў. "Родам з МХАТа".
20.45 "Пасля навін..."
21.05 "Мастак ВадзімКанопкін".
21.25 "Містэр смех".
21.50 Фільмы Б. Кітона. "Паліцэйскія", "Дом з прывідамі".
22.30 Спявае Ціна Цёрнер.

8-ы канал

18.00 Праграма К. Коўпленда.
18.30 "Вясёлыя мелодыі".
18.45 "Хлопчык з джунгляў". Прыгодніцкі фільм.
20.15 "Вечарніца".
20.30 "Нэш Брыджэс". Серыял.
21.45 "Муз-парад".
22.00 Фантастыка на экране... "Бягучы чалавек".

ТБ-6 Масква

6.00 "Дзень за днём".
7.40 "Дарожны патруль".
8.00, 10.00, 12.00, 14.00, 17.00, 22.10 ТСН-6.
8.10 "Грэйс у агні IV".
8.40 "Абаронца".
9.25, 11.05, 13.40, 14.10 Тэлемагазін.
10.10 "LEXX": "Цень Гіга".
11.15 "Знак якасці".
11.30 "Обоzzz"-шоу.
12.10 "Неспакойная гаспадарка". Ваенная камедыя.
14.20 "Эдэра".
15.15 "Незвычайныя прыгоды ў чароўным лесе".
15.35 "Кунфу. Легенда працягваецца".
16.00 "Любіш — глядзі!".
16.10 Дыск-канал.
16.45 "Дарожны патруль".
17.25 "Грэйс у агні IV".
17.55 "Шоу Бені Хіла".
19.00 Навіны дня.
19.30 Ток-шоу "Акулы палітпяра".
20.05 "Забойства ў снягах". Драма.
21.55 "Дарожны патруль".
22.20 "Тыя Хто".
22.40 "Вечарынка з цэнтра".
0.20 "Дзікая поўнач". Драматычная гісторыя адной фермерскай сям'і з Мінесоты.

Еўраспорт

9.30 Мастацтва верхавой язды.
10.30, 15.00, 18.00, 19.00, 22.00 Горныя лыжы. Кубак свету ў ЗША.
12.00 Сучасны пентатлон.
13.00 Футбол. Легенды кубка свету.
14.00 "Мотаспорт", тэлечасопіс.
16.00 Трактар з прычэпам.
17.00 Вялікі сумо ў Токіо.
20.00 Ралі. Чэмпіянат у Аўстраліі.
20.30 Горны веласіпед у Парыжы.
22.45 Суперкрос. Чэмпіянат свету ў Лейпцыгу.
0.00 Боўлінг. Залаты шар у Гамбургу.
1.00 Экстрэмальны спорт.

АСТ

8.00 "Казка мядзведжага горада".
8.30 "Факт".
9.40 "Сваты". 12-я серыя.
9.50 Блізкае далёкае.
10.15 Бусляня.
10.45 Эканоміка для ўсіх.
10.55 З ХХ у ХХІ стагоддзе.
11.00 "Ноу-хау шоу". Выпуск 3-ці.
11.30 "Факт".
11.40 "Тарзан". 15-я серыя.
12.35 "У коле сяброў".
13.05 "Спорт кожны дзень".
13.30 "Толькі для жанчын".
14.00 "Артур і Квадратныя рыцары Круглага стала".
14.30 "Факт".
14.40 "Народжаная рэвалюцыяй". 9-я серыя.
16.15 Эканоміка для ўсіх.
16.25 "Крокі навукі", "Церн".
16.55 З ХХ у ХХІ стагоддзе.
17.00 Бусляня.
17.30 "Факт".
17.40 "Тарзан". 15-я серыя.
18.35 Музычная праграма.
19.05 "Толькі для жанчын".
19.30 Блізкае далёкае.
20.00 "Кола агню". 135-я серыя.
20.30 "Факт".
20.40 "Спорт кожны дзень".
21.05 Эканоміка для ўсіх.
21.15 "Ноу-хау шоу". Выпуск 3-ці.
21.45 "Музычны вернісаж". А. Іваноў.
22.00 "Сурагатная маці". Тэлесерыял.
22.55—0.00 З ХХ у ХХІ стагоддзе. Прэзідэнт Саюза архітэктараў Расіі, акадэмік РАН Ю. П. Гняздоўскі.

Субота, 21 лістапада

Беларускае тэлебачанне

7.00 Добрай раніцы, Беларусь!
8.00 "Магчыма, яны звар'яцелі".
8.30 Кантынент.
8.45 Спажывецкая карзінка.
9.00 Навіны.
9.15 "Белы слон". (Індыя).
10.30 "Востраў натхнення".
10.45 Здароўе. Міжнародны дзень адмовы ад курэння.
11.10 Сталіца.
11.30 Камп'ютэрны палігон.
11.55 "Усё нармальна, мама!"
12.30 Сустрэча са стваральнікамі шматсерыйнага мастацкага фільма. "Пракляты ўтульны дом".
13.00 Серыял па выхадных. "Хэмінгуэй". Фільм 1-ы. Частка 1-я.
13.55 Чацвертае вымярэнне.
14.20 Тэлеспорт.
15.00 Навіны.
15.15 Мультфільм.
16.10 Вяршыня свету.
16.40 Ток-шоу "Гэта мая работа". Скульптар.
17.15 "Вызваліце Вілі-2".
18.50 Брадвей на Маскоўскай. Музычная праграма.
19.40 З верагодных крыніц.
20.05 Ток-шоу "Карамболь".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.40 "Богі забаўляюцца ў Кітаі". Кінакамедыя.
23.10 Беларускі хіт-парад. Вынікі тыдня.
23.25 Трэці тайм.
23.45 Відзьма-нявідзьма.

ГРТ

7.00 "Увага! Усім пастам..." Кінадэтэктыў.
8.20 Мультфільм "Сабака ў ботах".
8.45 Слова пастыра. Мітрапаліт Кірыл.
9.00 Навіны.
9.15 "Хатняя бібліятэка".
9.40 "Паддашак братоў Пілотаў".
10.10 "Ранішняя пошта".
10.45 "Каламбур".
11.20 "Смак".
11.40 "Музыка рускага жывапісу". Вядучы — Мікіта Міхалкоў.
12.05 "Барыс Бруноў расказвае пра Райкіна".
12.30 "Прыйшоў салдат з фронту". Кінадрама.
14.00 Навіны (з сурдаперакладам).
14.15 "Цывілізацыя". "Спатканне з Банапартам".
14.45 "У свеце жывёл".
15.25 Мультфільмы "Ну, пачакай!", "Непаслухмянае кацяня".
15.45 "Служба выратавання".
16.15 "Як гэта было". "Трагедыя Эдуарда Стральцова. 1958 год".
17.00 Навіны.
17.15 "Залатая ліхаманка".
17.50 "Ералаш".
18.10 Сярэбраная серыя. "Ва-банк". Крымінальная камедыя.
20.00 Час.
20.40 Надвор'е.
20.50 "Сакрэтныя матэрыялы". Серыял (ЗША).
21.45 "Што? Дзе? Калі?"
23.05 Навіны.
23.20 "Небяспека ў доме". Трылер.

Расія

7.00 Мультфільм "Маладзільныя яблыкі".
7.20 "Марыя, Мірабела ў транзгісторыі". Працяг музычнай казкі аб прыгодах дзвюх сясцёр Марыі і Мірабелы.
8.30 Мультфільм "Маленькая чараўніца".
9.00 "Добрай раніцы, краіна!"
9.50 "Сто да аднаго". Тэлегульня.
10.30 "Каханне з першага позірку".
11.00 "Подыум д'Арт". Усё пра моду.
11.30 "Хатнія клопаты з Наталляй Варлей".
12.00 "Тыдзень у Санта-Барбары".
13.00 "Весткі".
13.35 "Мар'ін гай". Ток-серыял.
14.05 "50х50: Буду зоркай!"
15.10 "Закон і парадак".
16.00 Да 80-годдзя М. Глузскага. "Маналог". Псіхалагічная драма.
17.30 "Аншлаг" прадстаўляе.
18.00 "Мая сям'я". Тэма сёння — "І смех, і грэх".
[illegible] "Весткі".
[illegible] "Добры вечар".
0.1[illegible] Канцэрт А. Розенбаума.
22.[illegible] "Пад агнём". Палітычны трылер.
0.[illegible] "Гарачая дзесятка".

НТБ

7.00 Мультсерыял "Новыя прыгоды Бэтмена" (ЗША).
7.25 "Вялікае жыццё". Кінараман пра гарнякоў Данбаса.
9.00 "Сёння".
9.15 "Крымінал".
9.35 "Зразумей мяне". Тэлегульня.
10.05 "Легенда аб згубленым горадзе". Серыял.
10.35 "Наваколле". Экалагічная праграма.
11.00 "Сёння".
11.15 "Прафесія — рэпарцёр".
11.30 Катастрофы. "У падаючым самалёце" (Вялікабрытанія).
12.00 Хакей. "Тарпеда" (Яраслаўль) — "Лада" (Тальяці).
14.30 "Рускае стагоддзе". Хакеіст Аляксандр Якушаў.
15.00 "Сёння".
15.15 Серыял па выхадных. "Паліцэйская акадэмія".
16.05 "Суд ідзе".
17.00 Дог-шоу "Я і мой сабака".
17.30 "Герой дня без гальштука". Аналітычная праграма.
18.00 "Сёння".
18.40 Свет кіно. "Цудоўная Анжэліка".
20.30 "Усяго" з Віктарам Шандаровічам.
21.00 "Сёння".
21.40 Да 70-годдзя Аляксея Баталава. "Масква слязам не верыць".
0.15 "Пра гэта". Ток-шоу.

8-ы канал

15.00 Джойс Маер. "Жыццё ў слове".
15.30 Музычная праграма.
16.00 Фільм С. Растоцкага "З жыцця Фёдара Кузькіна".
19.00 Мульт-планета.
19.45 "Вампіры".
21.15 "Вечарніца".
21.30 Зоркі Галівуда. Нік Нолце.
22.00 "Скала Малхаланд".

Культура

9.10 "Чытаючы Біблію".
9.20 "Кніжны кладзезь".
9.30 "Містэр смех".
9.55 Фільмы Б. Кітона. "Паліцэйскія", "Дом з прывідамі".
10.35 "...І пра мяне ўспамяне".
11.20 Ток-шоу "Наўздагад".
11.50 "Адкуль музыка бярэцца?"
12.00 Да 80-годдзя М. Глузскага. "Пакідаў стары старую".
13.30, 21.00 Навіны культуры.
13.45 К. Дэбюсі. Тры накцюрны.
14.10 "Ціхі вечар" з А. Бялінскім.
14.45 "Міжнародны агляд".
15.20 "Нобелеўскія лаўрэаты". "Загадкі Шолахава".
16.00 "Відавочнае — неверагоднае. Стагоддзе ХХІ".
16.25 "Гілельс іграе Рахманінава".
17.00 Навіны.
17.05 "2003".
17.10 Да 100-годдзя МХАТа. "Тайны партрэтнага фае".
17.35 Іграе аркестр "Філармонія нацый".
17.55 "Сэрца Амстэрдама", "Галандыя. Шэдэўр".
18.45 "15-ы пад'езд".
19.15 "Цуд-казка".
19.30 "Галасы старога дома".
20.00 "Джаз у акадэмічнай зале". Д. Крамер.
20.30 "Хто там..."
21.25 "Нязгасныя зоркі". Ганна Герман.
21.50 "Спыніўся поезд". Публіцыстычная драма.

ТБ-6 Масква

7.05 "Дарожны патруль".
7.15 Дыск-канал.
7.50 Мультфільм "Смяльчак-удалец".
8.10 Мультсерыял "Сярэбраны конь".
8.35 "Фліпер II". Серыял.
9.25 Мультсерыял "Альф".
9.55 "Падарожжы з Нацыянальным геаграфічным таварыствам". "Сіла вады".
11.00 "ЗК".
11.20 Тэлемагазін.
11.30 "Кінескоп". У эфір ТБ 6 вярнулася праграма Пятра Шапацінніка.
12.40 "Ляцяць жураўлі". Вядомы фільм, пастаўлены па п'есе В. Розава "Вечна жывыя".
14.25 "Я сама". Ток-шоу. "З намі не засумуеш".
15.25 Тэлемагазін.
15.40 "Лепшае піва года-98".
16.35 "Нью-Йорк, Нью-Йорк".
17.05 "Дарожны патруль".
17.20 "Амаль смешная гісторыя". Дзве серыі.
20.05 "Скандалы тыдня".
20.35 "СВ шоу".
21.10 "Мэрылін. Нерасказаная гісторыя". Яшчэ адна спроба пераказаць лёс Мэрылін Манро.
23.25 "Дарожны патруль".
23.40 ТСН-6.
23.50 "Плэйбой".

ТБ Цэнтр

7.00 Праграма перадач.
7.05 Мультфільм "Як кацяняці пабудавалі дом".
7.15 "Дашуткіны мінуткі".
7.25 "Ням-ням".
7.35 "Музычная кухня".
7.45 "На варту!"
8.15 "У аб'ектыве жывёлы". Дак. серыял.
8.35 Прагноз надвор'я.
8.40 Мультфільм "Трам! Прывітанне!"
8.50 "З моднай раніцай!"
9.00 "Экстрэмальная зона".
9.20 "Не маргай!"
9.35 Мультсерыял "Элвін і бурундучкі" (ЗША).
10.00 "Лесі". Серыял для дзяцей.
10.25 "Падумаем разам".
10.55 Навіны.
11.10 Надвор'е на тыдзень.
11.15 "Даўгі нашы". Кінадрама.
12.50 "Вяртанне залатога стагоддзя. З галандскага дзённіка".
13.20 "Футбол у дыялогах".
13.45 "Пратакол дазнання". Крымінальная драма.
16.00 Кіназорка. Алан Паркер.
16.45 Навіны.
17.00 "Кацярына Вялікая".
18.00 "Свет Уэйна". Маладзёжная меладрама.
19.50 "Асаблівая папка". Праграма Л. Млечына.
20.35 Навіны.
20.50 "Слова і справа".
21.15 "Заставайцеся з намі!"
21.30 "Апошні імператар". Маст. фільм.
0.15 Маскоўскі міжнародны фестываль рэкламы.
0.20 "Смяротная гарачыня". Баявік з элементамі фільма жахаў.
1.40 Да 10-годдзя праграмы "А". Ягор Летаў і група "Грамадзянская абарона".

Еўраспорт

9.30 Экстрэмальны спорт.
10.30 Ралі. Чэмпіянат у Аўстраліі.
11.00, 13.15, 18.30 Табаган. Кубак свету ў Аўстрыі.
12.00 Паўночныя лыжы. Кубак свету ў Фінляндыі.
15.00, 19.00, 22.00 Горныя лыжы. Кубак свету ў ЗША.
16.00 Трактар з прычэпам.
17.00 Рэгбі. Кубак свету.
20.00 Тэніс. Чэмпіянат старэйшай лігі ў Германіі.
21.30 Бокс. Міжнародныя спаборніцтвы.
22.45 Суперкрос. Чэмпіянат свету ў Лейпцыгу.
0.00, 2.30 Ралі. Чэмпіянат у Вялікабрытаніі.
0.30 Тэніс. Чэмпіянат АТП у ЗША.

АСТ

8.00 Мультфільмы.
8.30 "Канал". Частка 1-я.
9.30 "І запальваем свечкі". Н. Джыгурда.
9.45 Алё, Расія!
10.15 "Бусляня". Дзіцячая гадзіна.
11.00 Тэлефорум.
12.00 Фільм — дзецям. "Юнга са шхуны "Калумб".
13.15 Мультфільм "Медзведзяня і той, хто жыве ў рэчцы".
13.30 "Суботні настрой".
14.00 "Бусляня". Дзіцячая гадзіна.
14.45 На вуліцы Наметкіна. Проста канцэрт.
15.40 "31 чэрвеня". 1-я серыя.
17.00 "Краіна Фестываліяʼ".
17.30 Уверх па лесвіцы.
18.00 "Вяж без сакваяжа". Падарожжа па Германіі і Італіі.
18.15 "Канал". Частка 1-я.
19.05 "Непазнанае". Камяні, якія падаюць з неба.
19.35 "Вялікія гонкі".
20.00 "Куміры экрана". Вядучая К. Лучко.
20.30 "Факт".
20.40 У прамым эфіры.
20.50 На вуліцы Наметкіна. Проста канцэрт.
21.25 "Месца сустрэчы змяніць нельга". 5-я серыя.

Нядзеля, 22 лістапада

Беларускае тэлебачанне

7.00 Добрай раніцы, Беларусь!
8.00 "Магчыма, яны звар'яцелі".
8.30 Зроблена ў Беларусі. Гарынскі кансервавы завод.
8.45 Спажывецкая карзінка.
9.00 Навіны.
9.15 "Усе пра ўсё". Праграма для дзяцей.
9.40 Мульціклуб.
10.15 Тураб'ектыў.
10.40 "Усё нармальна, мама!"
11.15 Арсенал. Праграма аб арміі.
11.40 Беларускі дом. Мастацка-публіцыстычная праграма.
12.10 Студыя эстраднай песні "Забава" Гродзенскага вучылішча мастацтваў.
12.45 Алімп.
13.00 "Хэмінгуэй". Фільм 1-ы. Частка 2-я.
13.55 Сяльчане. Уздзенскі раён.
14.20 "Залатыя ключы". Тэлефестываль народнай творчасці.
15.00 Навіны.
15.15 Прэм'ера БТ. "Псалмы Давідавы".
15.35 Зорная ростань.
16.10 Я. Еўсцігнееў і Г. Польскіх у фільме "Па сямейных абставінах".
18.20 Тэленавігатар.
18.40 "Землякі". Смаргонскі раён.
19.40 Калыханка.
20.00 Рэзананс.
20.50 "Тэлебарометр".
21.05 Стадыён.
21.30 "Сінема", "Чатыры пакоі".
23.10 Адкрыццё фестывалю "Беларуская музычная восень".
0.10 Прэм'ера песні.
0.25 Бархатны сезон.

ГРТ

6.50 "Дзень шчасця". Меладрама.
8.30 "Качыныя гісторыі".
9.00 Навіны.
9.15 "Бесталковыя нататкі" Д. Крылова.
9.30 "Пакуль усе дома".
10.15 "Ранішняя зорка".
11.00 "Служу Расіі!"
11.30 "Ірай, гармонік любы!"
11.55 "Сялянскія ведамасці".
12.30 "Усе падарожжы каманды Кусто". "Міжземнае мора: калыска або магіла".
13.25 "Смехапанарама".
14.00 Навіны (з сурдаперакладам).
14.15 "Клуб падарожнікаў".
15.05 Футбольны агляд.
15.35 "Цімон і Пумба".
16.00 "Чып і Дэйл спяшаюцца на дапамогу".
16.30 "Кола гісторыі".
17.15 Надвор'е.
17.20 "Ералаш".
17.30 "Жыццё выдатных людзей". Аляксей Баталаў.
18.00 Залатая серыя. "Дарагі мой чалавек". Кінараман.
20.00 "Час".
20.35 "Гудзонскі ястраб". Прыгодніцкая камедыя.
22.25 "Абажур". У гасцях у Андрэя Макарэвіча актрыса Людміла Чурсіна.
22.55 Навіны.
23.10 "БАГЗ-3", "Уцекі". Фантастычны серыял.
0.00 Праграма перадач.

Расія

7.00 Мультфільм "Дзюймовачка".
7.30 "Служу Айчыне".
8.00 Мультфільм "Залатая антылопа".
8.30 "Пошта РТР".
9.00 "Добрай раніцы, краіна!"
9.30 "Сам сабе рэжысёр".
10.00 "Аншлаг" і Ко".
11.00 "Рускае лато".
11.40 "Свет кніг з Леанідам Кураўлевым".
12.00 "Тыдзень у Санта-Барбары".
13.00 "Весткі".
13.30 "Федэрацыя".
14.10 "Парламенцкая гадзіна".
15.10 "Закон і парадак".
16.00 "Дыялогі пра жывёл".
17.00 "Старая кватэра". Год 1979-ы. 1-я частка.
18.10 "Зусім сакрэтна".
19.00 "Люстэрка". Аналітычная праграма.
20.00 Памяці Л. Гайдая. "Аперацыя "Ы" і іншыя прыгоды Шурыка".
21.35 "Перпендыкулярнае кіно".
22.30 "Дзяжурная часць".
22.55 Кіназала "К-2". "Я была на Марсе".
0.15 Прагноз надвор'я.

НТБ

7.00 Мультсерыял "Новыя прыгоды Бэтмена".
7.30 "Вялікае жыццё". 2-я серыя.
9.00 "Сёння".
9.15 "Увесь Жванецкі".
9.45 "Вуснамі дзіцяці". Тэлегульня для бацькоў.
10.15 "Жыццё выдатных звяроў".
10.45 "У запас".
11.00 "Сёння".
11.15 "Вялікія грошы".
11.40 Фестываль індыйскага кіно. "Я здзейсню правасуддзе".
14.05 Мультфільм "Абрабаванне па..."
14.30 "Свая гульня".
15.00 "Сёння".
15.15 "Ключы ад форта Баяр". Тэлегульня.
17.00 "Вынікі. Прадмова".
17.30 "Джэймс Бонд — агент 007". "Толькі для вашых вачэй". Шпіёнскі фільм.
19.45 "Лялькі".
20.00 "Усяго".
21.00 "Яе звалі Нікіта". "Новы рэжым".
22.00 "Вынікі. Начная размова".
22.30 Апошні кінасеанс. "Шаша" Сацыяльная драма.

8-ы канал

15.00 Праграма з Рыкам Рэнерам.
15.30 Музычная праграма.
16.00 "Прыгоды Івокі".
18.00 Мульт-планета.
18.45 Калекцыя 8-га тэлеканала... "Roxette".
19.45 "Ваенныя гульні". 1-я серыя.
21.15 "Вечарніца".
21.30 "Навіны "К-відэа".
22.00 "Ваенныя гульні". 2-я серыя.

Культура

9.10 "Чытаючы Біблію". Новы Запавет.
9.20 "Кансіліум".
9.45 Р. Штраус. Сюіта вальсаў з оперы "Кавалер ружы".
10.10 "Русалачка". Музычны фільм па матывах казкі Г.-Х. Андэрсена.
11.30 "У трыдзевятым царстве".
11.55 "З вамі небяспечна мець справу". Спектакль.
13.30, 21.00 Навіны культуры.
13.45 "Адваротнай дарогі няма".
14.00 "З сімфанічным аркестрам вакол свету".
14.50 "А мінулае здаецца сном..." "Пераварот". Дак. фільм.
15.40 "Пра фота".
16.05 "Становішча рэчаў".
17.00 Навіны.
17.05 "Усё жыццё наперакор". Ірына Круцікава.
17.30 "Галандыя з веласіпеда. Альбом ледзі Дароці", "Йахан Бартхольд Іангкінд".
18.20 Шэдэўры сусветнага музычнага тэатра.
18.50 "Куміры". Кінарэжысёр Уладзіслаў Вінаградаў.
19.20 "Цуд-казка".
19.35 "Тэлебачанне — любоў мая".
20.25 "Дзіцячы свет".
21.20 "Хлеб, каханне і фантазія". Кінакамедыя.
22.50 "Блеф-клуб".

ТБ-6 Масква

7.05 "Дарожны патруль".
7.15 Дыск-канал.
7.50 Мультфільм "Ішоў трамвай — дзесяты нумар".
8.10 Мультсерыял "Сярэбраны конь".
8.35 "Фліпер II". Серыял.
9.25 Мультсерыял "Альф".
9.55 "Крылы над Серангеці".
11.00 "Шэсць навін тыдня".
11.25 "Пальчыкі абліжаш".
11.50 Тэлемагазін.
12.00 "Зрабі крок". Ток-шоу.
12.55 "Канон". Рэлігійная праграма.
13.25 Тэлемагазін.
13.40 "О.С.П.-Студыя".
14.35 "Мужчынскі клуб". Шоу Артура Крупеніна. "Хачу адкрыць публічны дом".
15.30 "Любіш — глядзі".
15.40 "Хронікі маладога Індыяны Джонса". "Вердэн. Верасень 1916".
16.35 "Зоркі пра зорак".
17.05 "Дарожны патруль".
17.25 "Вы — відавочца".
18.00 "Аглядальнік".
19.00 "Джэкіл і Хайд зноў разам". Камедыйная варыяцыя на тэму рамана Р. Л. Стывенсана.
20.50 "Спорт тыдня".
21.20 "Радые хіт".
22.25 Начны сеанс. "Дама чырваў". Кінакамедыя.

ТБ Цэнтр

7.00 Праграма перадач.
7.05 "Дашуткіны мінуткі".
7.10 Мультфільм "Шайбу! Шайбу!"
7.30 "Пазмагайся з чэмпіёнам!"
7.50 "Мір вашаму дому".
8.15 "У аб'ектыве — жывёлы".
8.35 Прагноз надвор'я.
8.40 "Віншуйка".
8.45 "Добрыя кніжкі для дзяўчынак і хлопчыкаў".
8.50 "Майстар-клас".
9.05 "Шчас заспяваю".
9.25 "Не маргай!"
9.35 Мультсерыял "Элвін і бурундучкі".
10.00 "Лесі". Серыял для дзяцей.
10.25 "За Садовым кальцом".
10.55 Навіны.
11.10 Надвор'е на тыдзень.
11.15 "Кніжны свет".
11.25 "Паварыха". Вясёлая музычная камедыя.
12.40 Тэлегульня "Слабодка".
12.45 "Астравы Вячаслава Малежыка".
13.25 "21 кабінет".
13.55 Мультсерыял "Цар гары".
14.15 "Дванаццаць рашучых жанчын". Ток-шоу.
15.20 "Полі". Кінакамедыя.
15.45 "Жыў-быў рускі багатыр".
17.05 Навіны.
17.10 Прагноз надвор'я.
17.15 "Заставайцеся з намі!"
17.30 "Катала". Крымінальная меладрама.
19.00 "Дзень сям'і".
19.55 Рускі кінахіт. "Дзевяць дзён аднаго года". Кінааповесць.
21.55 "Мужчынскі інтарэс".
22.25 Навіны.
22.30 "Позняя вячэра".
22.45 "Постскрыптум".
23.10 "Базар".
23.40 "Начное рандэву".
0.20 "Інтэрнэт-кафэ".
0.45 Маскоўскі міжнародны фестываль рэкламы.

Еўраспорт

9.30, 15.00, 19.00, 22.00 Горныя лыжы. Кубак свету ў ЗША.
10.30, 0.00, 2.30 Ралі. Чэмпіянат ФІА ў Вялікабрытаніі.
11.00, 14.00, 18.30 Табаган. Кубак свету ў Аўстрыі.
12.00 Міжнародны марафон у Манака.
13.00 Паўночныя лыжы. Кубак свету ў Фінляндыі.
16.00 Футбол. Легенды кубка свету.
17.00 Кубак свету.
20.00 Тэніс. Чэмпіянат старэйшай лігі чэмпіёнаў у Германіі.
21.30, 1.30 Бокс. Міжнародныя спаборніцтвы.
22.45 Выпрабаванні. 9-ы Трайэл-Мастэрс.
0.30 Тэніс. Чэмпіянат АТП у ЗША.

АСТ

8.00 Мультфільмы. "Сіндбад Мараход". "Амаль нявыдуманая гісторыя".
8.30 "Канал". Частка 2-я.
9.30 "Зоркі музычнага кіно". Марго Фантэйн.
9.45 Блізкае далёкае.
10.15 "Бусляня".
11.00 "Музычнае жыццё". В. Співакоў.
11.50 "Акрабат на паўночным полюсе".
13.05 35 гадоў з дня гібелі прэзідэнта ЗША. Д. Кенэдзі. "Змова. Тайна гібелі Джона Кенэдзі".
14.00 "Бусляня".
14.45 "Тэлебачанне — любоў мая". Вядучая К. Марыніна.
15.40 "31 чэрвеня". 2-я серыя.
17.00 Дзіцячы канцэрт.
17. 30 У гэтыя дні... многа гадоў назад.
18.00 Я. Шыфрын: музыка ўва мне.
18.15 "Канал". Частка 2-я.
19.05 "Відавочнае — неверагоднае. Век ХХІ". Выхаванне дзяцей.
19.35 "Спорт на планеце".
20.00 "Залатыя галасы з Расіі". Я. Несцярэнка. Перадача 2-я.
20.30 "Факт".
20.40 Постфактум.
20.50 "Тэлебачанне — любоў мая".
21.40 "Вялікае золата містэра Грынвуда".

БЕЛАРУСКІ ПАДВОРАК У НАРВЕ

Адкрыццё мемарыяльнага знака Янку Скрыгану.

Па ініцыятыве Міністэрства культуры Эстонскай Рэспублікі і ўправы горада Нарва тут, у рамках свята "Пакроўскія гульні", адбыўся нядаўна шэраг мерапрыемстваў у падтрымку культурнай дзейнасці мясцовай беларускай дыяспары. Для ўдзелу ў іх былі запрошаны майстры Лепельскага раённага Дома рамёстваў з яго дырэктарам В.Жукавай, а таксама намеснік дырэктара Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур па рабоце з беларусамі замежжа У.Мантвідас.

Цэлы тыдзень, з 8 па 15 кастрычніка, у памяшканні карціннай галерэі Нарвскага замка працавала выстава работ майстроў народнай творчасці Лепельшчыны. Адбыліся майстар-класы па ткацтве, ручной вышыўцы, выцінанцы, вырабе глінянай цацкі, беларускай нацыянальнай вопратцы, пляценні са стружкі-габлюшкі. Сваё майстэрства дэманстравалі Н.Петухова, Т.Ільенка, Л.Казачонак, М.Саўчанка, А.Лазар, А.Мацеша, М.Саланенка.

Падчас адкрыцця "Беларускага падворка" Беларуска-эстонскаму культурнаму аб'яднанню "Спадчына", якое ўзначальвае вялікі энтузіяст Т.Караткевіч-Цыганок, быў перададзены ткацкі станок і жаночы нацыянальны касцюм ручнога вырабу.

Прайшлі сустрэчы нашай дэлегацыі з Беларускім культурным згуртаваннем г.Іда — Вірума "Бэз", а таксама з прадстаўнікамі нацыянальна-культурных суполак беларусаў, рускіх, украінцаў Талінскага цэнтра нацыянальных культур. Знаёміліся з працай установаў культуры гарадоў Нарва і Йыхві.

11 кастрычніка мела месца і яшчэ адна хвалюючая падзея. У парку Кескпуестэ г.Ківыілі адбылося адкрыццё мемарыяльнага знака нашаму пісьменніку Янку Скрыгану (аўтар — скульптар В.Янушкевіч).

На сустрэчы з віцэ-мэрам Нарвы Г.Молдан ішла размова аб падтрымцы дзейнасці Беларуска-эстонскага культурнага аб'яднання, аб адкрыцці беларускай нядзельнай школы і мастацкага салона. Была таксама абмеркавана прапанова аб магчымасці заключэння пагаднення па культурным супрацоўніцтве паміж Нарвай і Віцебшчынай, у прыватнасці — Лепельскім раёнам. Ва ўсіх мерапрыемствах, што адбываліся падчас знаходжання беларускай дэлегацыі ў Эстонскай Рэспубліцы, прымалі ўдзел саветнік Міністэрства культуры Эстоніі О.Бундэр, віцэ-мэр Нарвы Г.Молдан і генеральны консул Беларусі ў Эстонскай Рэспубліцы І.Бондар. Пра сустрэчы даволі шырока паведамлялася па эстонскім радыё і тэлебачанні.

А.БАБІЦКІ,
вядучы спецыяліст аддзела ўстаноў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры РБ.

БЫЦЬ АЛЬБО НЕ БЫЦЬ

Міжнародная Гуманітарная школа Усходняй і Цэнтральнай Еўропы магла б сёлета ў кастрычніку святочна адзначыць сваё двухгоддзе. Гэта значыць, што дзіцятка ўжо стала на ножкі, тупае і мае поўны раток зубкаў. Але спецыяльных урачыстасцяў не было. Па-першае, школа ўпэўнена, што будуць больш значныя даты: пяцігоддзе ці дзесяцігоддзе і г.д., а па-другое, акурат на двухгадовы юбілей прыпала працоўная нядзеля школы: у Кракаве адбывалася сесія "Галіцыя: малая айчына — чыя і дзе?"

Сапраўды, жыццё дзяржаў без спецыяльных арыгінальных метафар можна параўнаць з жыццём чалавека. Прыгожы, шчаслівы, мае добрых суседзяў і гаспадарку пры поўным доглядзе, ці небарака, голы, вольны, занядбаны — усё гэта і пра людзіну можна сказаць, і пра краіну.

Ці можна гэтай метафары надаць навуковы выгляд? Чаму ж не? Сколькі ўжо сумяшчэнняў мы маем? Культурная антрапалогія, напрыклад, ці якая-небудзь этнакультурантрапалінгвістыка, дзе чалавека як такога сумясцілі з яго мовай, з яго асяроддзем і з ягоным станам самасвядомасці. Во як!

Хацелася б разгледзець справу з усіх бакоў, слушна і інтэрдысцыплінарна. Але ўзнікла раптоўна іншая праблема: ёсць людзі, творчасць якіх усе даследуюць, абмяркоўваюць, перакідваюць іх імёны з вуснаў на вусны. А ёсць — сіроты, аб якіх не толькі не ведаюць, а часам адмаўляюць прызнаць за сваіх.

Аднак бывае гэтак — асоба выбітная, прызнаная ва ўсім свеце, ды йдзе вялікая спрэчка, каму яна належыць. І вось калі адзін бок у гэтай спрэчцы перамагае, а яго апаненты вымушаны адмовіцца ад усяго таго, што бачаць у гэтай асобе свайго, ці не робіцца тая асоба, вялікая і знакамітая, таксама ў пэўным сэнсе сіратою?

Яшчэ сіроцтва ўзнікае там, дзе не толькі родных няма, а і там, дзе ёсць сем нянек замест адной добрай нянькі.

Ці ж гэта не тэма для навукі? Ці ж такі падыход не вымушае пераасэнсаваць многія палажэнні, што склаліся ў літаратуразнаўстве і мастацтвазнаўстве, гістарычнай навуцы і краязнаўстве?

Падобны напрамак мыслення абрала Міжнародная Гуманітарная школа Цэнтральнай і Усходняй Еўропы на кракаўскім семінары.

Краіны Еўропы праблему сіроцтва ўяўляюць у праблемах памежных земляў. Колькі разоў на розных этнічных скрыжаваннях мяняліся граніцы. "Памежжа", "акраіна", "крэсы" — ці ж гэта не сінонімы слова "сірата"? Усе ўзгадваюць іх, як далёкіх сваякоў. Ёсць, мабыць, лепшая парада: з таго, што было на памежжы, зрабіць нешта асобнае, адметнае. Так і са слова "акраіна" атрымлася "Украіна". Так і з Галіцыі, якую прыбралі да сябе як частку смачнага польскага пірага ў XVIII ст. Габсбургі, зрабілі асобную зямлю, асобную легенду, малую айчыну.

Кракаўская сесія Варшаўскай школы праводзілася ў другой сталіцы былой Галіцыі. Ніхто не аспрэчвае, што першай галіцыйскай сталіцай быў Львоў. Таму чырвонай лініяй ў сесіі праходзіла тэма параўнання гісторыі, архітэктуры, культурнага і палітычнага жыцця Кракава і Львова.

Шматмоўная і шматнацыянальная Галіцыя дасягнула прагрэсу і ў галіне па-

Панарама цэнтральнай часткі Кракава.

Янка ЗАПРУДНІК:

"ЗЯМЛЯ ПРОДКАЎ ЗАЎСЁДЫ КЛІЧА, І ТРЭБА БЫЦЬ ЁЙ ВЕРНЫМІ"

Янка Запруднік, вядомы дзеяч эміграцыі ў ЗША, журналіст, гісторык, разам з жонкай — мастачкай Надзяй штогод прыязджаюць на радзіму, каб пабачыцца са сваякамі, сябрамі, наведаць родныя мясціны. Сёлета ён прымеркаваў свой прыезд да ўдзелу ў Міжнародным кангрэсе "Беларускае асветніцтва: вопыт тысячагоддзя", які праходзіў у Мінску 20 — 21 кастрычніка.
Мы сядзім ва ўтульным і гасцінным доме нашчадкаў Якуба Коласа, і я задаю яму пытанні, над якімі апошнім часам задумваюцца многія.

— **Спадар Янка, цяпер, па сутнасці, інтэгруецца ўвесь свет. Як вы бачыце самавыяўленне нацыі ў гэтым працэсе, ці сціраецца яе адметнасць?**

— Слова "інтэграцыя" мае спецыфічны падтэкст, сэнс палітычны. У свеце ж часцей гавораць пра глабалізацыю, гавораць і палітыкі, і эканамісты, і філосафы.

У 60-х гадах прыйшло новае разуменне космасу і месца ў ім чалавецтва. Калі чалавек упершыню глянуў з космаса на зямлю, ён пабачыў маленькі блакітны шарык, і гэта зрабіла моцны ўплыў на разуменне долі ўсяго чалавецтва, а не долі асобных народаў. Мы ўсе знаходзімся на адным маленькім, вельмі крохкім шарыку. Усё больш умацоўваецца разуменне адзінства ўсіх людзей, іх спалучанасць.

З другога боку, нацыя — не замкнёная структура. Глабалізацыя — працэс вельмі шырокі. Ён стымулюецца дзякуючы камп'ютэрам, Інтэрнэту. Камп'ютэр сёння злучыў свет, як гавораць у Амерыцы, у адну вёску. Так, свет у пэўным сэнсе становіцца вёскай.

Я быў нядаўна ўдзельнікам кангрэса амерыканскіх славістаў. Там працавала беларуская секцыя, і мне трэба было спешна разаслаць свой даклад у розныя канцы свету, у Канаду, Францыю, некаторыя штаты ЗША. Я яго разаслаў, карыстаючыся электроннай поштай.

Камп'ютэрная сетка, Інтэрнет даюць магчымасць камунікацыі палітыкам, журналістам, спецыялістам розных галін. Увесь свет спалучаецца ў адно. Але ўвесь свет існуе не толькі ў асобах сваіх спецыялістаў, якія ведаюць, як карыстацца камп'ютэрам. Людзі жывуць перш за ўсё справамі роднай краіны, адзначаюць свае святы, шануюць сваю мову і жывуць спадчынай сваіх бацькоў, якая ім дасталася ад папярэдніх стагоддзяў.

І гэта не толькі справа пэўнага ўзроўню цывілізацыі, гэта маральны абавязак быць прадаўжальнікамі сваіх папярэднікаў-прашчураў. Чалавек мусіць мець духоўны грунт, трывалую закарэненасць у сваёй мінуўшчыне.

— **Беларусь, як і ўсё чалавецтва, знаходзіцца на мяжы тысячагоддзяў. Вы ўсё жыццё займаецеся гістарычнай і культурнай спадчынай Беларусі. Якая, на ваш погляд, аснова развіцця нашай нацыі?**

— У філасофскім плане спрадвеку вядзецца спрэчка: што першае — матэрыя ці дух. Ёсць людзі, якія цвердзяць, што дух — вынік існавання матэрыі, але ёсць людзі, якія ўпэўнены ў адваротным. Сёння шмат якія вучоныя прыходзяць да пераканання, што псіхалогія мае значна большы ўплыў на фізіялогію чалавека, чым думалі раней. Шмат што ў свеце матэрыяльным залежыць ад таго, як ты адчуваеш, як ты думаеш, што ты думаеш. Усякаму дзеянню, з якога паўстаюць рэчы, папярэднічаюць адчуванне, перакананасць, думка.

Пераносячы гэта на сацыяльную сферу, можна сказаць, што ідэалогія, культура маюць уплыў на эканоміку. Эканоміку нельга адарваць ад культуры. Нядаўна я пабачыў у Міры масток. З аднаго боку пафарбавалі хораша, а з другога — на цяп-ляп. Той чалавек, які гэтую працу выконваў, паставіўся да сваёй працы, а разам з тым і да выгляду свайго мястэчка, абыякава. Я разумею, можа, у яго мізэрная зарплата. Але калі людзі афармляюць свой горад і не маюць пачуцця гонару за свой горад, за свой народ, сваю дзяржаву, яны будуць абыякавыя і да ўсяго іншага ў сваім жыцці. Я думаю, што і якасць тавараў залежыць ад таго, ці жадаеш ты, каб свет бачыў у лепшым святле цябе, твой народ, тваю дзяржаву. Словам, ёсць выразная ўзаемасувязь паміж нацыянальным пачуццём, нацыянальнай самасвядомасцю і эканомікай.

Маладое пакаленне мусіць узгадоўвацца як прадаўжальнік продкаў. Беларуская моладзь павінна ведаць вялікіх сыноў свае Радзімы — Францішка Скарыну, Льва Сапегу і іншых, адчуваць пад нагамі гістарычную глебу. У маладых беларусаў павінна выхоўвацца пачуццё нацыянальнай годнасці, так, як, прыкладам, у летувісаў, палякаў, немцаў, амерыканцаў і іншых.

Раўненне трэба браць на ідэю незалежнай, свабоднай, міралюбівай Беларусі, на памяць продкаў, на запаветы тых людзей, якія аддалі жыццё ў змаганні за Айчыну. Трэба памятаць пра ўсіх, хто працаваў на адраджэнне Беларусі, на яе карысць. Зямля продкаў кліча нас быць вернымі ёй, і гэтая вернасць жыве ў кожным з нас, як бы далёка мы ні жылі. Кожны раз, калі я прыязджаю ў Беларусь, я адчуваю дотык да крыніц — духоўных, культурных, гістарычных. Менавіта адчуванне роднае зямлі, Бацькаўшчыны павінна трымаць нас усіх разам.

Гутарыла Ніна ПЕТУХОВА

АПЛАДЗІРАВАЛІ ДАЛЁКІЯ СУРОДЗІЧЫ...

Паэтычныя монаспектаклі Галіны Дзягілевай вядомыя не толькі на Беларусі, але і за яе межамі. Яна выступала ў Вільні і Маскве, Рызе і Беластоку, Таліне і Берліне. На гэты раз вядомай актрысе, стваральніцы і мастацкаму кіраўніку тэатра аднаго акцёра "Зьніч" апладзіравалі ў Нью-Ёрку і Нью-Брансуіку, дзе яна знаходзілася два тыдні па запрашэнні амерыканскіх беларусаў. Актрыса выступала перад суродзічамі з чытаннем фрагментаў са сваіх монаспектакляў "Мне сняцца сны аб Беларусі", "Віленскія мроі", "Белы сон", вершаў сучасных беларускіх паэтаў. Усюды Галіну Дзягілеву цёпла прымалі.

Ул.інф.

СІРОТАМ У НАВУЦЫ?

літычных свабодаў. Выдаваліся кніжкі на польскай мове, украінскай, на ідыш. Стварaліся нацыянальныя культурніцкія таварыствы так званых малых народаў Аўстрыйскай імперыі. Кракаў ператварыўся у своеасаблівы П'емонт — вольны горад для польскага вызвольнага руху, што немагчыма было на той перыяд на польскіх землях, якія пасля падзелу Рэчы Паспалітай трапілі пад Прусію і Расію. У Кракаў, у Вавельскі замак, дзе пахаваныя польскія каралі, быў перавезены прах Адама Міцкевіча, Юліюша Славацкага і Цыпрыяна Норвіда. Таксама быў насыпаны вялікі курган Касцюшкі, дзе некалькі пакаленняў палякаў кляліся ў вернасці айчыне, кляліся пакласці ўсе свае сілы і кроў дзеля яе адраджэння. А Львоў, дзе таксама расквітнела польская культура, стаўся вольным горадам і для ўкраінцаў.

Але адраджэнскія працэсы, што адбываліся ў Галіцыі, уплывалі і на Беларусь. Трэба ўспомніць, што ў Львове і Кракаве выдаваліся кніжкі і па-беларуску. Гэтак у 1891 годзе выйшла знакамітая "Дудка беларуская" Францішка Багушэвіча. Кракаў і Львоў — былі прыкладам культурна-нацыянальнага руху для Беларусі і астатняй Украіны. Так што прадстаўнікі Беларусі на сесіі "Галіцыя: малая айчына — чыя і дзе?" былі не пабочнымі назіральнікамі.

Увазе слухачоў, якія ў асноўным з'яўляюцца аспірантамі гуманітарных факультэтаў ВНУ Кіева, Львова, Мінска, Горадні, Варшавы, Масквы, былі прапанаваныя наступныя тэмы лекцыйных заняткаў: "Памяць гістарычная і цывілізацыя (гісторыя рэгіёна, назвы, народ і яго культура)", дзе таксама закраналіся гісторыя стасункаў паміж Польшчай і Вялікімі княствам Літоўскім, "Гарады і іх архітэктура", "Шматмоўнасць і шматнацыянальнасць літаратуры Галіцыі", "Малыя айчыны — крэсы — памежжа", "Семінар па жыцці і творчасці Бруна Шульца" і г.д.

Лекцыі і семінары праходзілі ў Міжнародным цэнтры культуры Кракава, Інстытуце польскай філалогіі, у Цэнтры габрэйскай культуры і Collegium Maius (галоўным корпусе Ягелонскага універсітэта), які захаваўся ў амаль некранутым выглядзе з часу яго адкрыцця ў 1364 годзе. Слухачы школы могуць пахваліцца, што пілі з фантанчыка, з якога калісьці мог піць Францыск Скарына, калі набываў тут сваю навуковую ступень доктара філасофіі.

Замак Дунаец у Нядзіцы.

А самымі багатымі на ўражанні для слухачоў школы сталіся экскурсія па старажытным Кракаве і падарожжа па заходняй Галіцыі. Невялікая экспедыцыя наведала гістарычную сталіцу здабыцця солі ў Польшчы — Вялічку, дзе яе ўдзельнікі спусціліся ў найстаражытнейшую ў Еўропе шахту, якая вядомая з 1125 года. Цяпер там Музей капальні солі і санаторый "Кінга" для астма- і алергахворых. Шахта мае дзевяць узроўняў да 327 метраў углыб і каля 300 кіламетраў агульную даўжыню галерэй. Пад зямлёю знаходзяцца зіхаткія залы-капліцы, дзе стаяць выразаныя з солі фігуры святых. На глыбіні 80 метраў ёсць Крышталны грот.

Капальня солі ў Вялічцы.

Слухачы таксама маглі пазнаёміцца з архітэктурай горада Новы Сонч, пакаштаваць гаючай вады ў горадзе-здраўніцы Крыніцы, наведаць там жа музей мастака-прымітывіста Нікіфора і пераначаваць у сапраўдным сярэднявечным замку ў Нядзіцы, пабываць у знакамітым польскім курорце — Закапанэ.

Магчыма, сесія Міжнароднай Гуманітарнай школы ў Кракаве стане традыцыйнай. А наперадзе ў школы — сесіі ў Кіеве і экспедыцыя для этнографаў і дыялектолагаў у Браслаўскі раён Беларусі.

Серж МІНСКЕВІЧ,
наш спецкар
Кракаў — Мінск

“ПЯТЫ РАЗ БАРДЫ Ў НАС...”

гэткімі словамі журналіст “Радыё Беласток” Юрка Ляшчынскі, які выступаў у якасці канферансье, распачаў у Доме культуры Бельска-Падляшскага фестываль “Бардаўская восень”.

Пяць гадоў — першы "някруглы" юбілей. І ўсе гэтыя гады арганізатарам фестывалю быў Саюз беларускай моладзі ў Польшчы, а дапамагалі яму Міністэрства культуры і мастацтва Польшчы і муніцыпалітэт Бельска-Падляшскага.

Ладзіўся фестываль наступным чынам: на працягу двух дзён на сцэне выступалі беларускамоўныя барды з Польшчы і Беларусі, на роўных спаборнічалі паміж сабой за глядацкія сімпатыі і балы, якія выстаўляла строгае журы. Пасля аб'яўлення пераможца — уладальнік Гран-пры і лаўрэаты. Зрэдчас, асобнымі нумарамі, выступалі з акустычнай праграмай рок-гурты.

Аднак сёлета, паколькі фестываль як-ніяк юбілейны, то і праходзіў ён не зусім звычайна. На гэты раз з бардаў былі запрошаныя толькі ўладальнікі Гран-пры і лаўрэаты фестывалю. Змаглі прыехаць Алесь Камоцкі, Андрэй Мельнікаў, Сяргей Мінскевіч, Кася Камоцкая, Лявон Вольскі (апошнія ўзнагароджваліся раней менавіта ў якасці бардаў, бо выступалі без сваіх рок-гуртоў).

Цяпер барды толькі адкрывалі канцэрт, а затым выступалі ў акустычным варыянце беларускія рок-гурты. У першы дзень гралі "Новае неба" і "Уліс", у другі — "Крыві" і "НРМ". Але выступленне рок-гуртоў на бардаўскім фестывалі не было самамэтай. А было як бы — "да падзеі". Рэч у тым, што на юбілейны бардаўскі фестываль быў запрошаны музычны праект "Народны альбом", у якім і бяруць удзел музыкі з гэтых гуртоў (плюс яшчэ мадэратар радыё "ВА" Аляксандр Крывашэеў — ён выконвае народную габрэйскую песню і дапамагае Лявону Вольскаму спяваць аўтэнтычны беларускі рэп). Лагічна, што гуртам няварта было ўпускаць нагоды выступіць са сваёй уласнай праграмай, раз яны ўжо ўсе сабраліся ў Бельску-Падляшскім.

Так, бардаў сёлета на "Бардаўскай восені" было мала, але "Народны альбом", дзе таксама ёсць песні з чыста бардаўскім выкананнем, не глядзеўся чужародным на гэтым фестывалі. Тым больш беларуская гісторыя міжваенных часоў, расказаная з вясёлым гумарам у спевах, не была незразумелая для публікі. Дый і музыкі, апранутыя ў каларытныя касцюмы, выконвалі свае нумары з вялікім артыстызмам, што проста зачароўвала гледачоў.

Ураўнаважаны, заўжды спакойны Міхал Анемпадыстаў, аўтар ідэі і тэкстаў "Народнага альбома", які на сцэне з'яўляецца ў абліччы вядучага, паведаміў, што Бельск-Падляшскі — гэта пачатак вялікага турнэ "Народнага альбома". І сапраўды, на сённяшні момант музыкі ўжо выступілі ў Познані, а трошачкі пазней будуць Люблін і Варшава.

А Юрка Асеннік — прадстаўнік Саюза беларускай моладзі ў Польшчы, галоўны арганізатар фестывалю — запэўніў, што наступныя фестывалі будуць, як раней, больш бардаўскімі, і, акрамя таго, будуць прызы за сатырычную і лірычную песні.

Сямён ПТАХ
Бельск-Падляшскі — Мінск

ГЕРМАНІЯ БЕЗ МЕЖАЎ

(Заканчэнне. Пачатак у № 38.)

Да мастацтва немцы адносяцца з асаблівым імпэтам. Не тое, каб культывуюць яго ці трапятліва ўспрымаюць, хутчэй наадварот. Мастацтва для іх — частка арганічнага натуральнага жыцця, нават частка прыроды. Ім не ўласцівы супрацьстаўленні жыцця і мастацтва. І таму адносіны да твора мастацтва падмурак маюць пачуццёвую сувязь чалавека з прыродай і іншымі людзьмі. Твор мастака нібы "ачалавечваецца", яму надаюцца рысы амаль жывой істоты. Мабыць, таму і атрымліваць эстэтычную асалоду ў Германіі лічаць за лепшае ў "натуральна-прыродным" асяроддзі. Прынамсі, улетку. Калі глядзець спектакль — дык пад адкрытым небам у двары старажытнага замка, калі слухаць канцэрт — дык на беразе Рэйна ці на воднай гладзі канала, у засені старога парку і пры заслоне празрыстых фантанаў.

Паказальны ў гэтым сэнсе створаны вестфальцамі музей-парк "Мастацтва — паралельна прыродзе". На выспе дзікай прыроды, па сцежках якой трэба доўга ісці, прыслухоўваючыся да "перамоў" жабак, стракатання конікаў і спеваў птушак, упісаныя невялікія, не адразу прыкметныя выставачныя павільёны, драўляныя канцэртныя залы. Знаходзячыся на такім музеі-востраве, міжвольна ўзгадаеш створанае мастаком палатно з натуральнымі фарбамі рэальнага сонца. Параўнаеш гукі раяля і скрыпкі з ціхім шоргатам абуджанага начнога лесу ці стогнам начной птушкі. Інтуітыўна пазнаеш прывабнасць, хараство, але і абмежаванасць створанай чалавекам штучнай мелодыі і прыгажосць прыродай народжанай мелодыі.

Іншым разам паралельныя спалучэнні прыроды і мастацтва набываюць феерычны характар. Прыкладам — канцэрты класічнай папулярнай музыкі ў ландшафце барочнага замка Бенрад, з яго стаўкамі, каналамі, скульптурнымі кампазіцыямі.

Сімфанічны аркестр месцічца на паўадкрытай, у форме ракавіны пабудаванай эстрадзе. Гледачы сядзяць ці стоячы назіраюць за "сцэнай" прыроды, бо ўмовы правядзення святочнага канцэрта прыўзнімаюць прыродны краявід на подыум агульнага тэатралізаванага відовішча. А музычнаму рытму падтаквае гульня рухомых струмянёў фантана і светлавыя блікі ад пражэктараў. Кампазіцыя колеру, вады, музыкі і прыроды пад фінал выбухне сапраўдным феерверкам.

Леташняе знаёмства з сучасным нямецкім мастацтвам прымусіла мяне задумацца над тым, што сёння немцы, відаць, хутчэй эксперыментуюць не столькі са зместам і формай твора, колькі з нетрадыцыйнымі магчымасцямі яго функцыянавання, гэта значыць імкнуцца да незвычайнага кантэксту ўспрыняцця твора мастацтва. Думка простая і глыбокая: відавочна — калі выставіць нацюрморт старых галандцаў у інтэр'еры сучаснага кірмаша ці жанравыя сцэнкі Брэйгеля ў сучасныя свецкім салоне, — успрыняцце іх будзе з цэлай гамай новых асацыяцый і падтэкстаў.

Адной з такіх форм стварэння новага кантэксту з'яўляюцца часовыя сцэнічныя пляцоўкі — шматлікія ў Еўропе тэатры-"глобусы", скантруяваныя па ўзоры шэкспіраўскай сцэны канца XVI стагоддзя. Ёсць падобныя і ў Нойсе. Праўда, немцы не турбуюцца пра поўнае падабенства з арыгіналам. "Глобус" Нойса не драўляны васьміграннік, адчынены небу, а сучаснае круглае збудаванне з лёгкіх металічных канструкцый з трапецыяпадобнай сцэнай і паверхам-вежай (як у Шэкспіра). Там разыгрывалася "Камедыя памылак" знакамітага англійскага драматурга, весела, фарсава і, як любяць у нямецкім тэатры, — з натуралістычнымі дэталямі. Прыкладам — абліваюць па-сапраўднаму партнёра халоднай вадой, апранаюць на галаву рэальную вермішэль, а калі увасабляюць негра, дык вымазваюцца сажай з галавы да пят.

У мастацтве яны не баяцца на першы погляд несуадносных рэчаў: скажам, іграць Шэкспіра ў ваеннай форме пачатку XX стагоддзя ці паставіць у цэнтры геаметрычна правільнай вуліцы нямецкага гарадка фантан — фантастычную птушку, расфарбаваную ў афрыканскім стылі.

Канешне, у Германіі існуюць і традыцыйныя культурныя мерапрыемствы: арганныя канцэрты ў Кёльнскім саборы, акадэмічныя экспазіцыі Людвіг-музея, Бонскага музея сучаснага мастацтва. Але нават з гэтай "музейнай справы" немцы імкнуцца зрабіць нешта экстравагантнае.

Такім незвычайным экстравагантным музеем кіно і тэлебачання з'яўляецца, скажам, знакамітая вежа ў Оберхаўзене. Знешнім выглядам нічым не прыкметная, вежа ўражвае ўнутранай экспазіцыяй. Яна створана паводле прынцыпу падзорнай трубы. Вы ўздымаецеся па лесвіцы ўсё вышэй і вышэй да вяршыні вежы. На кожным глядацкім коле знаёміцеся з гісторыяй стварэння аптычнай дзяржавы і візуальна-тэхнічных прыстасаванняў. Тут можна паглядзець любімы фільм 30 — 40-х гадоў, убачыць цяпер напаўзабытых, а калісьці знакамітых, вядучых праграм, ці пастаяць на рэканструяванай здымачнай пляцоўцы трыццацігадовай даўніны. А каму не хочацца паспрабаваць сябе ў якасці тэлевядучага і паназіраць за ўласнай "праграмай" па маніторы?!

Германія — добраўпарадкаваная краіна. Але немцы — не такія ўжо педантычныя і закрытыя, як мы прызвычаіліся іх уяўляць. У нейкай схільнасці да парадаксальнай гульні неспалучальных імкненняў і з'яў у жыцці і мастацтве яны вельмі падобныя да нас. А значыць — знаёмячыся з Германіяй, яе музыкай і культурай, мы не толькі пазнаем новае, але і, як у люстэрку, глядзім на сябе.

Таццяна РАТАБЫЛЬСКАЯ

Ліст ў рэдакцыю

У** рэдакцыю "Культуры" прыйшоў ліст ад актывіста Расійскага Пушкінскага таварыства, жыхара г.Люберцы Маскоўскай вобласці Георгія Мікалаевіча Носава (Благавешчанскага). "Глыбокапаважаная Людміла Аляксееўна! З сардэчным хваляваннем звяртаюся да Вас асабіста і праз Вашу газету да ўсіх, хто жыве на зямлі, блізкай мне па маім нараджэнні, — піша Г.М.Носаў. — Першая сусветная вайна раскідала наш род спачатку па Расіі, затым па Савецкім Саюзе. Вытокі роду схаваныя недзе ў забыўлівай нашай памяці, але прозвішча Балагавешчанскі перадаецца з пакалення ў пакаленне. Мой бацька Мікалай Сяргеевіч Благавешчанскі служыў сельскім настаўнікам, потым — свяшчэннікам у Івянцы Мінскай губерні, дзе я нарадзіўся шостым па ліку дзіцём і імя атрымаў у гонар вялікага князя Георгія Уладзімірскага. У 1915 годзе нас эвакуіравалі ў сталіцу данскога казацтва Новачаркаск. Потым жыццё прыпаднесла мне поўны букет рэалій нашай бурнай эпохі... Выключэнне з інстытута за сацыяльнае паходжанне, служба ў прэстыжным вучэбным танкавым палку імя Сталіна (Масква), Лубянка і ссылка ў далёкі сібірскі Каінск, куды са мной паехала і мая юная жонка, прозвішча якой я нашу, удзел у баях Вялікай Айчынай вайны, шлях будаўніка ад радавога рабочага да начальніка трэста "Хімпрамбуд"...

На жаль, сустрэч з прарадзімай, з роднай Беларуссю, не выпадала: блізкія аселі стала ў Маскве.

Шмат гадоў з'яўляюся членам Расійскага Пушкінскага таварыства. Удзельнічаў ва ўсерасійскім конкурсе сацыяльных навацый і за працу "Горад казак Лукамор'е" быў узнагароджаны дыпломам. Кола інтарэсаў: стварэнне "Лукамор'я" для дзяцей, вяртанне гістарычных дат адпаведна з 1000-гадовай традыцыяй праваслаўнай культуры і навінкі Пушкініяны, малавядомыя шырокаму чытачу. Дапамагаюць мне ў гэтым мае сыны.

Шлю вам свой матэрыял "Трыяда ў імя Пушкіна" і буду рады і ўдзячны, калі надрукуеце яго. З пажаданнем творчых поспехаў і дабра — Георгій Мікалаевіч Носаў (Благавешчанскі)".

Г.М.Носаў.

ТРЫЯДА Ў ІМЯ ПУШКІНА

1. ПАЛТАВА. ПРАЎНУЧКА ПУШКІНА

Вялікі Пушкін і Вялікая Айчынная вайна. Гэтыя, здавалася б, зусім далёкія адна ад адной і ў часавым і ў падзейных адносінах з'явы дзіўным чынам вызначылі напярэдадні двухвяковага юбілею нашага геніяльнага паэта "времен моих связующую нить".

Цярністы шлях вайны для мяне пачаўся з абароны Масквы на тульскіх рубяжах, а ў жніўні 1942 года чырвань сталінградскага пажару асвятляла шлях начнога марша нашай дывізіі з Камышына ў прыволжскія яры-равы, дзе мы "закопваліся" ў пячоры для жорсткай абароны да пачатку агульнага наступлення па акружэнні групоўкі Паулюса. Ну а потым... Потым быў начны штурм прадмесцяў разбуранага, абрабаванага Харкава. Праз пяць дзён пасля бітвы за Харкаў увайшлі ў невялікі горад Валкі. У змроку дагараў будынак гарадской бібліятэкі, наўкола былі раскіданы кнігі. "Божа мой, — падумаў я, — гарыць наша культура". Сярод кніг заўважыў раптам томік Пушкіна з залатым абрэзам старога выдання. Гэта былі казкі і паэмы. Не мог не ўзяць томік з сабой. І ў мінуты кароткага адпачынку чытаў аднапалчанам неўміручыя радкі...

Добра помніцца дзень вызвалення Палтавы. Ля манумента Славы ў гонар перамогі над шведамі — кветкі, абдымкі і слёзы радасці жыхароў горада. Як рэха бітвы 27 чэрвеня 1709 года ў душы адгукнулася пушкінскім: "... но явно счастье боевое служить уж начинает нам".

Падчас адпачынку даведаўся ад старажылаў-выкладчыкаў літаратуры пра Соф'ю Мікалаеўну Данілеўскую, праўнучку А.С.Пушкіна, якая заставалася ў акупаванай Палтаве. З рызыкай для жыцця яна, употай ад немцаў, збірала і ратавала ад яўнай гібелі дзесяткі беспрытульных дзяцей, адкрывала для іх чароўны свет казачнай Пушкініяны.

2. ГОРАД КАЗАК — "ЛУКАМОР'Е"

У гэтым годзе спаўняецца роўна 170 гадоў першай публікацыі Пралога да паэмы "Руслан і Людміла". Вядомыя ўсім словы "У лукомор'я дуб зеленый..." сталі своеасаблівай візітнай карткай цудоўных казак паэта. Менавіта ім, па словах Ганны Ахматавай, "воляю лёсу было прадвызначана адыграць ролю маста паміж найвялікшым геніем Расіі і дзецьмі".

Праз усё жыццё пранёс паэт спадчыну дзяцінства.

С младенчества дух песен в нас горел,
И дивное волненье мы познали.

Ён інтуітыўна адчуваў і разумеў, што ў юным узросце радасць авалодання словам і захапленне казачным светам не толькі развіваюць розум, але і даюць "обвораживающие" эмоцыі шчаслівага быцця.

Творчасць Пушкіна дапамагала і дапамагае духоўна мільёнам людзей. Яна заклікана, натуральна, дапамагаць і сёння нашай будучыні — дзецям, і дапамагаць праз казачнае "Лукамор'е". Казкі, пераробленыя з дапамогай выяўленчых сродкаў, таленту акцёраў і сучаснай тэхнікі ў цудоўную "рэальнасць", з'явяцца адной з новых формаў далучэння "молодого племени" да спадчыны паэта. Наведнік, уваходзячы ў горад казкі, убачыць не асобных яе персанажаў, а цэлае захапляльнае дзейства. "Лукамор'е" будзе прыцягваць дзяцей яшчэ і тым, што будзе даваць ім магчымасць праявіць сябе ў народнай і тэхнічнай творчасці, чытанні і спевах, жывапісе і музыцы, старадаўніх гульнях і вучэбных конкурсах, словам, ва ўсім тым, што будзе ўзбагачаць унутраны свет дзіцяці, ахоўваць яго душу ад уплыву пагібельных спакус гэтага свету.

Больш за дваццаць гадоў таму задуму стварэння "Лукамор'я" падтрымаў Сямён Сцяпанавіч Гейчанка. Усерасійскі конкурс сацыяльных навацый, які адбыўся ў 1991 годзе, адзначыў гэту прапанову-праект прызавым месцам. Потым ухваленне прыйшло ад Пушкінскіх таварыстваў, Міжнароднага Пушкінскага камітэта па правядзенні пушкінскіх святаў паэзіі, Саюза пісьменнікаў і г.д. Да 200-годдзя з дня нараджэння А.С-.Пушкіна Інстытутам генеральнага плана Масквы распрацавана праграма рэканструкцыі мемарыяльных пушкінскіх мясцін, уключаючы дзве зоны дзіцячага адпачынку: пляцоўку па матывах казак Пушкіна каля школы на Старой Басманнай (мяркуемае месца нараджэння паэта) і стварэнне фантана на тэму казак у раёне Чыстапруднага бульвара. А ў музеі А.С.Пушкіна прадугледжваецца адкрыццё пакояў для гульні на сюжэты казак.

Праўда, для дзетвары, якая наведае Маскву ў юбілейны год, усё гэта будзе "кропляй у моры". І зробленыя, нарэшце, сціплыя, але рэальныя крокі для ўвасаблення ў жыццё "Лукамор'я". Дзякуючы энтузіястам на чале з кіраўніком фірмы "Тэатр гісторыі" Аляксеем Афанасавым і пры падтрымцы дырэкцыі маскоўскага парка Сакольнікі створаны куток "Лукамор'е" — пачатковы варыянт будучага горада творчасці і адпачынку для дзяцей. У планах аўтараў завяршэнне да юбілейных урачыстасцяў спецыяльных павільёнаў, якія змогуць "выязджаць" па запрашэнні ў гарады і сёлы Расіі.

З імем Пушкіна ў кожнага з нас асацыіруюцца такія паняцці, як дабро, любоў, справядлівасць. Дык няўжо нам недаступна стварыць да яго слаўнага юбілею казачнае "Лукамор'е" — цудоўны падарунак і паэту і дзецям!

3. ДЗЕНЬ, КАЛІ НАРАДЗІЎСЯ ПАЭТ

У 1923 годзе Савецкая ўлада вырашыла змяніць сістэму пераводу датаў са старога стылю ў новы і ўвяла іншыя правілы, што ўстанавілі для любога памятнага дня папраўку таго стагоддзя, у якім адбылася падзея. Без уліку назапашанай да XX стагоддзя розніцы ў часе 13 сутак. Як быццам бы Расія жыла па новым стылі ўсю сваю 1000-гадовую гісторыю. У выніку новых паправак: 8 сутак для XIV стагоддзя, 10 сутак для XVII, 12 сутак для XIX стагоддзя, — Кулікоўская бітва "перайшла" на 16 верасня замест 21-га, вызваленне Масквы — на 5 лістапада замест 8-га, а Барадзінская бітва — на 7 верасня замест 8-га, страціўшы сваю гістарычную першароднасць. Гэтыя папраўкі штучна ўвялі каардынаты часу Расіі ў каардынаты часу еўрапейскіх краін, пазбавіўшы, такім чынам, расійскую гісторыю, не толькі ў падзеях, але і ў асобах, свайго 1000-гадовага традыцыйнага зместу. І цяпер, кажучы словамі А.С.Пушкіна, застаецца толькі вымавіць "здзіўленне наконт таго, што ёсць людзі, якія не маюць ніякага паняцця аб жыцці святога, імя якога носяць ад купелі да магілы". Пушкін, даведайся ён пра тое, што для яго дня нараджэння ці перажытага ім незабыўнага дня Барадзіна ("Меч огненный блеснул за дымною Москвой") устанавілі новыя даты, пазбаўленыя гістарычных каранёў, абавязкова паўтарыў бы свой прысуд: "Невуцтва не паважае мінулага".

Але ж не толькі дні вайсковай славы былі пазбаўлены іх памятных святаў. Былі скажоныя і памятныя дні нашых выдатных дзеячаў, дні, якія мелі для іх, як людзей праваслаўных, свой патаемны сэнс. Непраўдападобным стаў дзень нараджэння геніяльнага Ламаносава, што нарадзіўся ў 1711 годзе на свята Архангела Міхаіла. Успомнім дзень нараджэння Марыны Цвятаевай: "...День был субботний: Иоанн Богослов". Мала было ёй бязвыхадных пакут, дык яшчэ і пазбавілі такога памятнага дня.

Паводле Месяцаслова Імператарскай Акадэміі навук на 1799 год, на чацвер 26 мая прыпадае пераходнае свята Узнясення Гасподня ды яшчэ імяніны апостала Карпа, вучня апостала Паўла. Дата 26 мая па юліянскім календары пры жыцці А.С.Пушкіна лічылася шмат гадоў днём яго нараджэння. З пераходам на новы стыль грыгарыянскага календара ў 1918 годзе дзень нараджэння паэта стаў адзначацца 8 чэрвеня. Ды пасля 1923 года памятная дата была зменена на 6 чэрвеня, гэта значыць, паводле традыцыі старога стылю, на 24 мая, на дзень, які ў 1799 годзе не меў ніякіх адносін ні да свята Узнясення, ні да памяці апостала, ні да самога дня нараджэння паэта.

У знакамітага продка (устаноўлена А.А.Чаркашыным) Пушкіна дабравернага князя Аляксандра Неўскага быў дэвіз: "Не ў сіле Бог, а ў праўдзе!" Сілай можна дыктаваць грамадству не прызнаваць той альбо іншы факт духоўнага жыцця народа, але рабіць гэта можна толькі да пары да часу. Потым надыходзіць час справядлівасці. Пачатак высакароднаму выпраўленню становішча з памятнымі датамі пакладзены Федэральным Законам аб днях вайсковай славы, што быў прыняты 13 сакавіка 1995 года. Закон вяртае слаўным датам дзяржавы іх сапраўдны першапачатковы змест, вызначае на самым высокім афіцыйным узроўні справядлівы падыход пры ўстанаўленні і вяртанні народу памятных святаў.

Пагэтаму ёсць спадзяванне — спадзяванне ва ўсіх адносінах заканамернае! — што да двухвяковага юбілею А.С-.Пушкіна будзе вернуты дзень яго нараджэння — 8 чэрвеня, дзень, які мае той жа гістарычна-праваслаўны змест, што і 26 мая 1799 года.

Сімвалічна па-свойму, дарэчы, што ў 2000-м годзе Узнясенне Гасподне будзе святкавацца па новым стылі 8 чэрвеня — 20 мая па старым стылі, як і ў год нараджэння А.С.Пушкіна.

Г.М.НОСАЎ,
член Расійскага Пушкінскага таварыства
г.Люберцы, Маскоўская вобласць

"АХ, ЛЮБОВЬ, ЛЮБОВЬ..."

Кнігу з гэткай інтрыгуючай назвай я ўбачыў нядаўна, калі гасцяваў у свайго колішняга аднакурсніка (адзначалі дзень нараджэння яго жонкі). Мой сябра — вялікі аматар паэзіі, асабліва з гумарыстычным ухілам, любіць чытаць вершы падчас розных сустрэч. Тое ж было і на гэты раз. "І ў наш не вельмі вясёлы час пішуцца вясёлыя вершы. Вось паслухайце", — звярнуўся ён да нас. І стаў чытаць невялікую кніжачку ў сіняй вокладцы...

— Цветы? Кому?
— Жене, не свату.
— День ангела?
— А как же!
— Не забываешь эту дату?
— Забыл однажды...

Жартаўлівы верш быў адпаведна ўспрыняты. Вясёлую рэакцыю выклікалі і наступныя радкі:

— Я пьян? Сопьюсь? Мне всё равно.
Супруга пилит. Жизни нет.
— И долго пилит?
— Двадцать лет.
— Видать, ты — крепкое бревно.

Ды і некаторыя іншыя вершы, у прыватнасці, такі:

— Любовь моя, ты — жизнь моя!
Поверь мне, это не слова...
— Тебе охотно верю я,
Но знай, любовь всегда права!

Кніжка, словам, зацікавіла, і я папрасіў сябра даць мне яе пачытаць. Прачытаў і вырашыў падзяліцца сваім уражаннем з чытачамі "Культуры". І вырашыў так, скажу шчыра, вось з якой прычыны.

Справа ў тым, што мяне (і думаю, не толькі мяне, бянтэжыць і засмучае тое, як сёння пішуць, спяваюць, гавораць з блакітнага экрана "пра гэта", гэта значыць пра каханне, пра адносіны паміж мужчынам і жанчынай. Малады пісьменнік так распавёў пра свае эратычныя прыгоды, што сам просіць: "Толькі не кажыце маёй маме" (менавіта так называецца яго зборнік). Уключаеш тэлевізар, ідзе маладзёжная перадача, і раптам чуеш: "На тебе, как на войне, на тебе, как на войне!.." Гэта ён звяртаецца да яе. А ў другой перадачы — яна да яго: "Твой саксофон! Твой саксофон!" Аж млее эстрадная дзіва ад перапоўніўшай яе жарсці. І гэта не асобныя выпадкі. Ледзь не ўся папса круціцца сёння вакол гэтага самага "саксафона".

Памятаю, як некалькі гадоў таму Янка Брыль не вытрымаў і выступіў з артыкулам, які так і называўся: "Як пра цябе пішуць, каханне?!" А што сказаў бы ён сёння, калі б узяўся за пяро?

Дзякаваць Богу, ёсць прыклады і іншага кшталту: пішуць пра каханне і паэтычна, і тактоўна, і па-народнаму мудра. Сюды можна аднесці і названую ўжо кніжку "Ах, любовь, любовь... Амурные диалоги" (такая яе поўная назва), што выйшла ў маскоўскім выдавецтве "Спарк". Належыць яна пяру Вячаслава Сысоева. Як я даведаўся з прадмовы да зборніка, аўтар яго — не навічок у паэзіі і да гумарыстычнага жанру, які ён жартаўліва абазначыў як "амурныя дыялогі", прыйшоў не адразу, паступова, што ў выніку станоўча адбілася на ідэйна-мастацкай якасці яго мініяцюрных, усяго ў чатыры радкі, дасціпных і таму надзвычай чытабельных "дыялогаў".

Кніжка складаецца з наступных чатырох раздзелаў: "Люби не люби, чаще взглядывай", "Милые бранятся, только тешатся", "Муж и жена — одна сатана", "Ах, любовь, любовь..." У кожным раздзеле знойдзеш цікавыя, запамінальныя радкі. Але вось што асабліва характэрна. Які б бок тэмы — тэмы кахання і ўзаемаадносін мужчыны і жанчыны — ні браў паэт, якімі сродкамі ні вырашаў яе, — ён нідзе не збіваецца на гэтую самую "сакса-секса-фонію". Ёсць у яго і гуллівы жарт, і востры дасціп, і лёгкая, з адваротным бокам іронія, і горкі сарказм, але вось бульваршчыны, пошласці, тым больш пахабшчыны ў яго "амурных дыялогах" няма. Што і надае вартасць кнізе.

У сваім пасляслоўі да зборніка крытык Л.Ханбекаў піша, што, нягледзячы на вонкавую гарэзлівасць і задзірыстасць выбранага жанру, Вячаслаў Сысоеў імкнецца "выйсці на добрае, вечнае, на тое, што трывожыць розумы і сэрцы". І гэта сапраўды так, у гэтым я пераканаўся асабіста як чытач. Раю і другім спытаць у кнігарні ці бібліятэцы кнігу "Ах, любовь, любовь..."

Ігар ДЗЕМЯШКЕВІЧ,
выкладчык мовы і літаратуры
Мінск

ЯН ТАПАРОЎСКІ

СПРАВА АБ ЗАБОЙСТВЕ ІЕГУДЫ ПЭНА

(Працяг. Пачатак у "Культуры" ад 10.10. 98 г., № 39.)

ПА ЛЕКАЛАХ ПАЛІТПРАЦЭСУ: КАТАВАННІ І САМААБГАВОР

Як успамінае Фаня Пераплётчык, вытрымкі з ліста якой былі прыведзены ў пачатку гэтага расследавання, арыштаваныя па падазрэнні ва ўдзеле ў забойстве Бак і Файнштэйн не вытрымалі катавання і абгаварылі сябе. Пра гэта ёй, Фані, расказаў яе аднакласнік, — той самы Бак, калі ён выйшаў з турмы пасля таго, калі сапраўдныя забойцы былі асуджаны.

У гэтым лісце цікавая не толькі інфармацыя аб катаваннях, але і прозвішча другога арыштаванага, што абгаварыў сябе, як сцвярджае Бак, пад прымусам, — нейкі чалавек па прозвішчы Файнштэйн.

Вось спіс тых Файнштэйнаў, што праходзілі па "Справе Пэна": Файнштэйн Абрам, Файнштэйн Неха, Файнштэйн Рувім, Файнштэйн Хаім-Шлёма, Файнштэйн Лея Гірш-Янкелеўна, Файнштэйн Залман, Саламонік-Файнштэйн Рыва. А ўсяго па абвінавачванні ў здзейсненым злачынстве з 5 па 17 сакавіка 1937 года было арыштавана дзевяць чалавек (сярод іх Саламонік Мордхай — муж Рывы Файнштэйн і Аліфсон Міхаіл Яфімавіч — жаніх Нехі Файнштэйн, за якога прымалі яго жыхары маленькага Віцебска. Але — па яго асабістай заяве на судзе — ён толькі знаёмы Файнштэйн Нехі). Арыштаваная сям'я знаходзілася з забітым — мастаком Іегудай Пэнам — у блізкім сваяцтве. Справа ў тым, што Файнштэйн Лея з'яўлялася яго стрыечнай сястрой. А яе дочкі Неха і Рыва, сыны Абрам, Хаім-Шлёма і Залман — адпаведна пляменніцамі і пляменнікамі. Адзначым, што на момант арышту самаму старэйшаму — главе сям'і — Файнштэйну Рувіму Зелікавічу было 59 гадоў, а самой малодшай — яго дачцэ, той, якую абвінавацяць у гэтым зверскім забойстве, Несі, было 18 гадоў. Усе арыштаваныя ўтрымліваліся ў Віцебскай турме. Але пакуль нас цікавіць толькі адзін з іх — Файнштэйн, той, які мог бы мець дачыненне да фарбаў і пэндзля. У абвінавачвальным заключэнні дадзены кароткія звесткі аб падазраваемых. Пад нумарам 9 лічацца: *Файнштэйн* Залман Рувімавіч, 1909 г. нараджэння, яўрэй, беспартыйны, з рабочых, да арышту працаваў *жывапісцам* (курсіў мой. — **Я.Т.**) у арцелі "Кастрычнік" у г.Ленінградзе, пражываў у Ленінградзе па Карнілаўскай вул., 23. А гэта гаворыць пра тое, што сын Файнштэйн Лei, пляменнік Іегуды Пэна, мог закончыць Віцебскую мастацкую вучэльню і мог быць тым чалавекам, пра якога згадвала Фаня Пераплётчык. Але ён у тым годзе жыў у Ленінградзе. Ёсць яшчэ адзін хлопец сярод Файнштэйнаў, які можа аказацца тым, каго мы шукаем, — гэта Файнштэйн Абрам, бо ў пратаколах выязнога судовага пасяджэння прозвішча Бак упамінаюць ён, яго сястра Неха і суседка Пэна. Яны паказваюць, што ў гэты дзень Бак распальваў печку ў кватэры Пэна. Менавіта ён, Абрам, быў арыштаваны першым з усёй сям'і 5.3.37. А потым Неха — 11.3.37. А затым ужо і ўся сям'я. Залман жа быў арыштаваны адным з апошніх. Ці не з Абрама выбівалі паказанні на ўсю сям'ю?

Можна толькі здагадвацца, што адчувала 18-гадовая Неха — дзяўчына з яўрэйскай сям'і ў невялікім гарадку, на якую палі падазрэнні ў жахлівым забойстве, а з імі — зняволенне і допыты. Неха падпісала "прызнанне". Як быццам пад капірку такія ж "прызнанні" падпісалі і астатнія члены сям'і. Але, па схеме палітпрацэсу, заўсёды камусьці адводзіцца роля арганізатара і ініцыятара, а камусьці і выканаўцы каварных планаў. Прачытайце ўважліва пратаколы вочных ставак і вы выявіце моўныя штампы следчых — тых самых, якія "шылі" палітычныя працэсы. (Звяртае на сябе ўвагу, што справу аб забойстве расследавалі не следчыя пракуратуры, якой трэба было расследаваць забойства, а следчыя НКВД — прычым не супрацоўнікі міліцыі, якая ў той час была аб'яднана з дзяржбяспекай, а следчыя — афіцэры дзяржбяспекі.) Пад іх дыктоўку пісалі "паказанні члены сям'і Файнштэйн". На ролю "арганізатара і ініцыятара" вырашылі выбраць Файнштэйн Лею-Гірш. Гэта пацвярджае абвінавачае заключэнне.

І. Пэн. Аўтапартрэт.

У ходзе следства, якое праводзіў віцебскі гараддзел НКВД пад кіраўніцтвам пам. пракурора рэспублікі Мінкіна, 21 сакавіка 1937 года васьмі членам сям'і Файнштэйн было прад'яўлена абвінавачванне ў тым, што яны "*па змове* і *пад кіраўніцтвам* Леі Файнштэйн *арганізавалі* бандыцкую *групу* (курсіў мой. — **Я.Т.**), з мэтай апрацоўкі мастака Пэна". Абвінавачае заключэнне падпісалі начальнік віцебскага ўпраўлення НКВД лейтэнант дзяржбяспекі Кауфман і начальнік віцебскага гараддзела НКВД БССР старшы лейтэнант дзяржбяспекі Гарбаленя.

І. Пэн. "Пекар".

ІНФАРМАЦЫЯ ДА РОЗДУМУ

Каб уявіць сабе, на якім узроўні з самага пачатку разглядалася "Справа Пэна" (не лічачы, што потым яна разглядалася ў Вярхоўным судзе БССР), трэба звярнуць увагу на званні начальнікаў, якія падпісалі абвінавачае заключэнне. Званні, здаецца, самыя незайздросныя — лейтэнанцкія. Але вось, напрыклад, Віктар Сувораў у кнізе "Ачышчэнне" з гэтай нагоды піша, што званні чыноў ДУДБ (Дзяржаўнага ўпраўлення дзяржбяспекі НКВД. — **Я.Т.**) не адпавядалі армейскім званням. Напрыклад:

"Малодшы лейтэнант ДБ — тры кубікі, як армейскі старлей.

Капітан ДБ — тры шпалы, як палкоўнік.

Маёр ДБ — гэта ўжо вышэйшы камандны састаў. Гэта ўжо адзін ромбік, як у камбрыга.

Камісары ДБ 3-га, 2-га і 1-га рангаў адпавядалі камкору другога і першага рангаў.

Крыху пазней было ўведзена самае высокае чэкісцкае званне — Генеральны камісар ДБ. Гэта — вялікія зоркі, як у маршала Савецкага Саюза, толькі не на пунсовых пятліцах, а на сініх".

Значыць, старшы лейтэнант Гарбаленя на самой справе быў маёрам, а лейтэнант Кауфман — ніяк не ніжэй за капітана.

(Далей у нашым перакладзе публікацый на беларускую мову мы апускаем пратаколы вочных ставак, гэтаксама, як і пратакол абвінавачага заключэння. — **Рэд.**)

ПАСЛЯ ВОЧНЫХ СТАВАК

Такім чынам, услед за "Пратаколам агляду месца злачынства, здарэння, трупа забітага гр-на гор.Віцебска па Гогалеўскай вуліцы ў доме № 1 Пэна, Юлія Маісеевіча" ўпершыню ўбачылі свет наступныя дакументы "Справы Пэна": пратакол вочнай стаўкі Файнштэйна Абрама Рувімавіча з яго бацькам — абвінавачаным Файнштэйнам Рувімам Зелікавічам; пратакол вочнай стаўкі паміж абвінавачаным Файнштэйнам Абрамам Рувімавічам і яго маці, абвінавачанай Файнштэйн Леяй Гірш-Янкелеўнай; пратакол вочнай стаўкі паміж абвінавачанымі Файнштэйн Нехай Рувімаўнай і яе братам Файнштэйнам Абрамам Рувімавічам.

На вочных стаўках Абрам і Неха прызналіся ў тым, што забілі свайго дзядзьку мастака Іегуду Пэна з той мэтай, каб завалодаць яго грашыма і іншымі каштоўнасцямі, а таксама паведамілі, што ініцыятарамі і арганізатарамі гэтага забойства былі іх бацька і маці.

Прызнанні падсудных мяне насцярожылі. Па розных прычынах. Але галоўнае — на вочных стаўках ім не было прад'яўлена ніводнага доказу. Але я ўсё-ткі — журналіст і не знаўца крымінальнага працэсуальнага кодэкса. Таму я папрасіў спецыялістаў пракаментаваць новыя дакументы — пратаколы вочных ставак. Для "чысціні" эксперымента я прапанаваў спецыялістам прачытаць дакумент, не знаёмячы іх з наступнымі, каб яны не ведалі, якія крокі далей зробяць следчыя НКВД і якія доказы і абвінавачанні будуць фігураваць у далейшым, напрыклад, у абвінаваўчым заключэнні. Такім чынам, нібы праводзілася паўторнае расследаванне.

КАМЕНТАРЫЙ СПЕЦЫЯЛІСТА

Ізраільскі эксперт-крыміналіст N (у мінулы раз мы ўжо публікавалі каментарый сп. N, але як і раней, не называем яго прозвішча, бо, у сувязі са спецыфікай працы, яно не павінна абнародавацца):

"Калі гаварыць аб пратаколах вочных ставак, то кідаецца ў вочы аднатыпнасць слоўных набораў ва ўсіх абсалютна запісах і іх штучнасць. Але цікавы і другі момант (незалежна, пад якім уціскам і ў які час гэта было напісана — са слоў абвінавачаных ці імі асабіста, да ці пасля вочных ставак): абсалютная судовая неэтычнасць таго, што адбывалася на вочных стаўках, калі, вядома, словаспалучэнне "судовая этыка" прымянімая да працэсу 1937 года. Але паколькі мы разглядаем справу не палітычную, а нібыта крымінальную, будзем лічыць, што ў такім выпадку слова "этыка" ўсё-ткі прымянімае.

І вось у чым заключаецца "судовая неэтычнасць". У Ізраілі, напрыклад, існуе палажэнне (на жаль, не магу зараз сказаць дакладна, якім чынам яно замацавана заканадаўча, але на практыцы гэта захоўваецца цвёрда), пры якім члены адной сям'і не могуць даваць паказанні адзін на аднаго, гэта значыць, суд гэтыя паказанні проста не прыме. Напрыклад, калі жонка замешана ў гандлі наркотыкамі, дык дапытваць мужа з тым, каб ён даў паказанні на жонку, не ўяўляецца магчымым згодна з судовай этыкай. А калі гэта адбудзецца, то суд гэтыя паказанні проста не прыме. Не прыме і паказанні дзяцей супраць бацькоў, і бацькоў супраць дзяцей — і гэтак далей. Апрача тых выпадкаў, калі адзін з бакоў з'яўляецца пацярпелым, напрыклад, у выпадку згвалтавання псіхапатамі-бацькамі ўласных дзяцей. Гэта практычна адзіны выпадак, пры якім паказанні могуць "працаваць". Наколькі вядома, такой судовай этыкі прытрымліваюцца ў любой нармальна развітай краіне. На жаль, гэтага не скажаш аб пратаколах вочных ставак сям'і Файнштэйн, у якіх следчы задаваў дзецям пытанні аб дачыненні іх бацькоў да забойства Іегуды Пэна — і наадварот.

Але тым не менш, калі мы хочам заставацца ў рамках крыміналістыкі, то адзінае пытанне, якое мы можам задаць, такое: што з таго, што магло быць зроблена ў ходзе следства, не было зроблена? Тут я хачу вярнуцца да пытання аб размеркаванні крыві па групах — аналізу крыві, гэта значыць, яшчэ раз звярнуць увагу на тыя плямы, якія ў пратаколе агляду месца здарэння былі названы "крывавымі плямамі". Дык вось, першыя доследы па разбіўцы крыві на групы былі зроблены ў 1900 годзе, і ў 30-я гады гэта было ўжо зусім руціннай справай. Мы можам абвінаваціць следства ў непраўдзенні такой экспертызы.

Другі момант тычыцца прыладаў забойства. Незразумела, чаму не была праведзена (прынамсі ў прадстаўленых мне дакументах адказу на гэта пытанне я не знайшоў) экспертыза "нажа і сякеркі", а менавіта, якому дому — ахвяры ці патэнцыяльнага забойцы — належаць гэтыя прылады забойства. Правесці гэтую экспертызу было вельмі проста. Але ёсць і трэці вельмі важны момант: у дакументах нічога не гаворыцца пра паўторнае абследаванне месца злачынства. На жаль, не магу сказаць, якая была практыка тых гадоў. Але на сённяшні дзень любое месца здзяйснення забойства абследуецца мінімум двойчы. Напрыклад, мы прыходзім на месца здарэння, дапусцім, на кватэру. Працуем там нейкую колькасць гадзін. Людзі стамляюцца, увага прытупляецца, часцяком проста няма дастатковага асвятлення, а калі асвятленне штучнае, то ўзнікае неабходнасць нешта праверыць пры дзённым святле. Па гэтых і іншых прычынах мы заўсёды вяртаемся на месца здарэння як мінімум два разы. Часта вельмі сур'ёзныя доказы бываюць выяўлены якраз не ў першы, а ў другі раз ці нават падчас трэцяга агляду месца злачынства. Да прыкладу, мы ведаем, што прылада забойства знаходзіцца недзе побач, але адразу яе выявіць вельмі цяжка. І пакуль вы не аблазіце ўсе кусты вакол дома і ўсе дахі, куды яе маглі закінуць, — не знойдзеце. А на гэта патрабуецца не адзін дзень.

Ёсць яшчэ адна надзвычай важная рэч, якая павінна быць праведзена ў ходзе следства, але ў дакументах пра гэта нічога не гаворыцца. Гэта падрабязнае — у дэталях — і запратакаліраванае, а на сённяшні дзень знятае яшчэ і на відэа "праігрыванне з удзелам падазраваемых усяго сцэнарыя злачынства".

Для чаго гэта патрэбна? Я магу назваць выпадкі, што мелі месца і тут, у Ізраілі, калі

Тайны 37-га года

людзі па нейкіх прычынах бралі віну на сябе — прызнаваліся ў злачынстве, якога яны не здзяйснялі. І вось пры "праігрыванні сцэнарыя злачынства" забойца, прыехаўшы на месца, нават не ведаў, у які дом ісці. Гэта "праігрыванне" з'яўляецца адным з апошніх этапаў следства, прычым за гэта адказвае навукова-тэхнічная служба, якая абавязана "праіграць сцэнарый злачынства" і зафіксаваць яго. У дадзеным жа выпадку, калі па справе праходзілі дзевяць чалавек (Неха і Абрам — як выканаўцы), трэба было правесці гэта расследаванне з кожным з падазраваемых асобна, а потым з усімі разам. І следству ўжо ў той час гэта было зусім пад сілу.

Крыміналістыка існуе не толькі для таго, каб дапамагчы следству злавіць злачынцу, яна існуе і для таго, каб навукова даказаць сувязь паміж патэнцыяльным злачынцам, ахвярай, месцам злачынства і прыладамі злачынства. А калі гэта навукова не даказана і ўся справа пабудавана толькі на слоўных доказах, на слоўных абвінавачаннях і подпісу абвінавачанага ў тым, што ён прызнаецца ў злачынстве, — гэта проста "фількіна грамата".

(Працяг будзе.)

ПРЫНЦЭСА СМЕРЦЬ ПРЫЙШЛА ЗА АРФЕЕМ

Гэта быў герой майго кінадзяцінства, кумір маіх кінамрояў... Ды і не толькі маіх. Упершыню я ўбачыў Марэ ў 50-я гады ў карцінах "Небяспечнае падабенства" П.Біёна і "Кармэн" Крысціян-Жака. З таго часу рамантычны і бліскучы, прыгожы і мужны, ён часта з'яўляўся на савецкіх экранах, прымушаючы ўсхвалявана біцца глядацкія сэрцы...

JEAN MARAIS

Дык хто ж ён, гэты чалавек-легенда? Атлет сілы духу? Рыцар без страху і папроку? Высакародны кавалер-каханак? Абаронца прыніжаных і абражаных? І першае, і другое, і трэцяе... Ягоныя кінавобразы прымалі ўсе народы і краіны свету, бо ён увабраў у сябе лепшыя рысы агульначалавечага характару "станоўчага" героя.

Праз месяц яму споўнілася б восемдзесят пяць. Жыццё доўгае і, наважваюся думаць, шчаслівае. Якой асобай ён быў? Аптыміст, летуценнік, фаталіст — паводле ягонага ўласнага прызнання. Музыка і прыгожы пейзаж выклікалі ў яго захапленне. Акрамя кіно і тэатра, ён страсна любіў жывапіс. З літаратуры — Дастаеўскага, Стэндаля і Камю. З мастакоў — Вермеера, Манэ, Ван Гога і Пікасо. З фільмаў — пратазанаўскі "Нашчадак Чынгіс-хана". З асалодай слухаў музыку Баха і Моцарта, спевы Азнавура і Піяф...

... Ён нарадзіўся пад знакам Стральца ў Шэрбуры. Іншы раз журналісты з'едліва ўзгадвалі страчаную палову ягонага прозвішча — Марэ-Вілен. Вілен у перакладзе — кепскі, паскудны, карацей, нікчэмны. У адказ Жан Марэ толькі ўсміхаўся: прычым тут я? Яшчэ ягоны бацька, урач Альфрэд Марэ-Вілен "згубіў" яе на сваіх візітоўках...

Біяграфія французскай "зоркі" непарушна звязана з тэатрам і кіно. З самага маленства марыў стаць акцёрам. І ён ім стаў. Думка пра іншую прафесію ніколі не ўзнікала. Жывапіс усё ж знаходзіўся на другім плане: вучыўся ў акцёрскай школе Шарля Дзюлена, дзе і пазнаёміўся з паэтам, мастаком, драматургам і рэжысёрам Жанам Както, які стаў ягоным адзіным сябрам на ўсё жыццё.

Здымацца ў кіно пачаў рана, але першай сур'ёзнай роляй лічыў вобраз дона Хазэ ў "Кармэн". Гэта было ў 1943 годзе. А пасля карціны "Адвечнае вяртанне", дзе ён зняўся разам з любімым сабакам па мянушцы Мулук, Марэ прачнуўся знакамітым.

З тае пары і пачалося: кінематограф, тэатр, жывапіс. Усё жыццё. Да самага скону....

Іграў без дублёраў. Шмат разоў ламаў сабе косткі. І ўсё той жа прыпеў: "Я не баюся. Не, я не хачу дублёра. Я хачу паспрабаваць гэта на сваёй уласнай скуры..." Яго называлі "чалавекам, які падманвае Смерць". Безумоўна так, бо ён ледзь не загінуў на здымках "Руі Блаза" і "Адвечнага вяртання"...

У 60-я гады наведаў СССР. Я бачыў Жана Марэ толькі аднойчы — у Ленінградзе, у кінатэатры "Великан" у 1961 годзе падчас тыдня французскага кіно. Высокі і стройны, блакітныя вочы, светлы шатэн. Увесь час усміхаўся...

Вярнуўшыся дадому, Марэ сказаў: "Я ўражаны славянскай гасціннасцю, улюбёны ў гэтых людзей... Я не займаюся палітыкай, але мая паездка засведчыла, што савецкія людзі не здольныя на нянавісць і зласлівасць".

Кажуць, што ён быў шчырым, рашучым, гранічна патрабавальным у крытэрыях прыстойнасці. На пытанне, ці прынесла яму славу прафесія? — адказаў: "Славу? Не трэба перабольшваць. Магчыма, вядомасць. Але гэта яшчэ не слава. Слава належыць палкаводцам, вучоным, пісьменнікам, паэтам, кампазітарам, творы якіх застаюцца нашчадкам. Творчасць акцёра — эфемерная. І, ведаеце, мне гэта падабаецца. А на славу мне напляваць..."

Жан Марэ не палохаўся старасці. Працаваў, не ведаючы стомы, да скону свайго веку. Ставіў спектаклі, іграў, пісаў пейзажы і нацюрморты, займаўся керамікай. Пісаў дзіцячыя казкі і сам іх ілюстраваў. І нават запісаў на кружэлку цыкл рамансаў на вершы Жана Както.

Такім прывабным, добрым, усмешлівым, разумным мы яшчэ нядаўна бачылі Жана Марэ ў ягоным загарадным маёнтку ў Марн-ля-Какет... Па тэлебачанні...

Для мяне лепшая роля Жана Марэ ў кіно — роля Жака Сежэста — Арфея ў фільме Ж.Както, у якім старажытны міф таленавіта перанесены ў сучаснасць. Памятаеце? Както распавёў сваю, сённяшнюю версію міфа пра Арфея. "Паэт і свет" — вось як можна было б назваць гэтую карціну, у якой герой Жана Марэ сутыкаецца адзін на адзін з "вечнымі" ісцінамі: Каханне. Смерць. Бессмяротнасць. Талент. Паэзія. Мастацтва...

Жан Марэ спазнаў амаль усе гэтыя ісціны. Апошняй ісцінай сталася ягоная Смерць. Перагорнута яшчэ адна старонка легендарнага французскага кіно. Засталася бессмяротнасць: кінастужкі, успаміны, кнігі, жывапіс, памяць.

"Я прыйшоў сюды, на зямлю таму, што я — цікаўны, і неўзабаве, сыграўшы нейкую ролю, вярнуся назад...", — пісаў Жан Марэ ў сваёй аўтабіяграфічнай кнізе "Чатыры ісціны" ("Mes quatre verités"). Сваю ролю акцёр сыграў бліскуча і вярнуўся назад, пакінуўшы пасля сябе Міф, надзвычай прыгожы, — як Арфей...

Барыс КРЭПАК

"Я помню толькі, што пачаў задыхацца і сеў у ванну. Потым памятаю, як мяне выцягнулі і прывезлі ў бальніцу. Было вельмі балюча дыхаць". Гэта былі апошнія словы Жана Марэ за дзень да смерці, у нядзелю... У панядзелак раніцай ён памёр...

КУЛЬТУРА

ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-АСВЕТНІЦКАЯ ГАЗЕТА
Выдаецца з кастрычніка 1991 года
Заснавальнік — **Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь**

Галоўны рэдактар — **Людміла КРУШЫНСКАЯ**

Адрас рэдакцыі:
220029, МІНСК (МЕНСК),
вул. ЧЫЧЭРЫНА, 1.
Тэлефон/факс: (017) 276-94-66

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 418.

Рукапісы аб'ёмам больш за адзін аўтарскі аркуш не прымаюцца. Аўтарскія рукапісы не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.

Фармат А3.
Індэкс 63875.
Агульны наклад 3237.

Падпісана ў свет 12.11.98. у 16.30.
Замова 6600

Друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку".
220013, г. Мінск,
пр. Ф. Скарыны, 79.

М. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.
Д. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.